

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

60. godišnjica Mirovnog ugovora

GRANICA NA REZULTATIMA NOB-e

Jubilej mornarice

PARTIZANI STVORILI, BRANITELJI OBRANILI

Bleiburg i Križni put

DEMISTIFIKACIJA MITA

Predsjedništvo SABA RH
**KORIGIRATI
STATUS
BORACA NOR-a**

Poruka biskupima

**PROPOVIJEDAJTE
MIR I
TOLERANCIJU,
A NE MRŽNJU
I PODJELE**

ZAHVALA MAKARANA

Predsjedništvo Udruge antifašista Makarskog primorja javno se zahvalilo svima koji su pomogli da se na dostojanstven način i uspješnije nego ranijih godina obilježi 65. rođendan partizanske mornarice u Podgori.

Zahvalnost su izrazili predsjedniku Republike Stjepanu Mesiću za pokroviteljstvo, te na podršci i pomoći u organizaciji koju su dobili od SABA RH, županijske i drugih antifašističkih udruga od Istre do Dubrovnika.

Posebnu zahvalnost izrekli su Hrvatskoj ratnoj mornarici i izaslaniku Predsjednika zapovjedniku - komodoru Anti Urliću, za koje ističu da su, uz lokalne organizatore, najviše učinili da proslava tako značajnog datuma onako lijepo uspije.

Makarski antifašisti zahvalili su poimenično i na novčanoj i drugoj potpori koju su dobili od više pojedinava, tvrtki i tamošnjih općina, te na pomoći i suradnji javnim službama, sudionicima u kulturno-umjetničkom programu i lokalnim medijima.

SAVJET ZA LEPOGLAVU

Grad Lepoglava prihvatio je inicijativu Udruge antifašističkih boraca i antifašista i odlukom Gradskog vijeća osnovao Savjet spomen-područja Lepoglava, kojem je povjerena sistematska i kontinuirana briga za održavanje i očuvanje spomen-objekata na tom području.

U rješenju o osnivanju, koje je potpisao predsjednik Gradskog vijeća Robert Maček, među zadacima također je navedena organizacija komemorativnih skupova, izložbena djelatnost, edukativne aktivnosti te sakupljanje i zaštita muzejske građe koja se odnosi na nekadašnju zloglasnu kaznionicu, kao i događaje vezane za NOB-u u ovom dijelu Hrvatske.

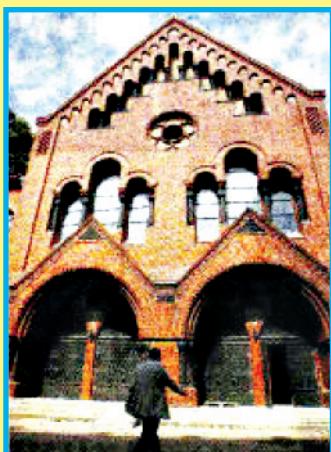
U savjet su imenovani: gradonačelnik Lepoglave Marijan Škvarić, član Gradskog poglavarstva Josip Šumečki, upravitelj Kaznionice u Lepoglavi Stjepan Loparić, predsjednica Savjeta Spomen-područja Jasenovac dr. sc. Zorica Stipetić, predsjednica Upravnog vijeća Jasenovca Nataša Mataušić te predsjednik i tajnica podružnice UABA Lepoglave Gojko Matić i Marija Varović.

Fotografije na 1. strani:
Obilježavanje Pariškog mirovnog ugovora u pulskoj areni (gore),
snimio: Igor Topić
Proslava obljetnice partizanske ratne mornarice u Podgori (dolje)

OBNOVA ŽIDOVSKЕ BOGOMOLJE

Nekad simbol Trećeg Reicha koji je Židove progonio do istrebljenja, Berlin postaje grad u kojem židovska zajednica sve više dolazi do izražaja. U glavnom nje-mačkom gradu svečanom ceremonijom ponovno je otvorena sinagoga čija je obnova trajala dvije godine. U četvrti Prenzlauerberg, elitnom mjestu u istočnom dijelu grada i vrlo je znakovit događaj ususret obiljetnici zloglasne »Kristalne noći« koja se dogodila 9. studenoga 1938. godine, a iduće godine obilježit će se 70. godišnjica.

Riječ je o programu, koji do danas ostaje jedna od mračnih strana svjetske povijesti. Od 170 sinagoga, ova obnovljena u Rykestrasse nije bila uništena

Obnovljena sinagoga u Berlinsku

jer se čuvalo okolne zgrade. Otvorena je 1904. godine i bila je za potrebe nacista pretvorena u ured vojne administracije.

Berlinska židovska zajednica danas doživljava renesansu i svoj najveći rast u svijetu, ima 12 tisuća članova, a brzi rast treba ponajviše zahvaliti pojačnom iseljavanju Židova iz država bivšeg Sovjetskog Saveza. Židovsko prisustvo u zemlji progona, mnogih ubijenih te izbjeglih među kojima je i genije Albert Einstein, osjeća se sve više. Židovski muzej i Memorijalni centar holokausta

kausta su sve posjećeniji u gradu koji je do dolaska nacista na vlast bio najvažnije središte europskog židovstva.

•U znak pijeteta prema Židovima stradalim u Hrvatskoj za vrijeme ustaškog režima u II. svjetskom ratu već godinama se i u nas najavljuje obnova srušene sinagoge u centru Zagreba, što su javno podržale i obećale financiranje aktuelne državne i gradske vlasti. Ali, na mjestu nekadašnje bogomolje u Praškoj ulici još ništa nije urađeno. Zato, potaknuti berlinskim primjerom pitamo: što se i zašto čeka? Kada će, konačno, parkiralište automobila zamijeniti građevinski strojevi? Jer, kako je rekao premijer Sanader, to je »naš dug prema povijesti i ispravljanje nepravde«.

GLAS

ANTIFAŠISTA DEMOKRATSKE HRVATSKE

Izdavač: Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Savez društva »Josip Broz Tito«, Savez ratnih i vojnih invalida Hrvatske i SUH - Podružnica vojnih umirovljenika, 10000 Zagreb, Pavla Hatza 16. Telefoni: (01) 48 39 996 i 48 39 997, fax: (01) 48 40 826, <http://www.sabh.hr> - e-mail: sabh@sabh.hr - Žiro račun: 2360000-1101546344 (Zagrebačka banka). Matični broj: 03212220. Savjet: Tomislav Badovinac, Milivoj Boroša, Branko Dubravica, Ivan Fumić, Juraj Hrženjak, Lovorka Marinović, Krešimir Piškulić, Zorka Prodanović, i Vesna Terselić. Uredništvo: Eduard Vostrel (glavni i odgovorni urednik), Bojan Miroslavljev, Petar Raić, Savan Tomašević, Antun Zibar, Zvonko Petrinjak (grafički urednik). Temeljem mišljenja Ministarstva kulture Republike Hrvatske, broj 523-03-1/7-96-01 od 12. 07. 1996. godine, Glas antifašista demokratske Hrvatske smatra se proizvodom iz članka 18 točka 13 Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga. Tiskat: »Bankograf« Odranska 18, Zagreb.

Sve je više mladih antifašista

Uvodnom izlaganju na sjednici Predsjedništva, održanoj 4. listopada, predsjednica SABA RH dr. Vesna Čulinović-Konstantinović je upozorila da su do sada dobili samo obećanja, ali da su uspjeli da Hrvatski sabor pismeno zatraži od Vlade rješevanje tih problema. Odgovor od Vlade još nije dobiven, iako se, po riječima dr. Čulinović-Konstantinović, kontakti s Vladom poboljašavaju što se očituje i u finansijskoj pomoći. No, pored dva sastanka s potpredsjednicom Vlade Jadrankom Kosor, nije došlo do susreta s premijerom Sanaderom.

Predsjednik države Mesić uvijek nam je izlazio u susret, kaže predsjednica SABA RH i dodaje da je i predsjednik Sabora Vladoimir Šeks u zadnje dvije godine istupao s antifašističkih pozicija.

To su pozitivne promjene u vrhovima vlasti, ali mi očekujemo da država preuzeme organiziranje svečanog obilježavanja najvažnijih datuma antifašističke borbe, a prije svega onih koji su proglašeni državnim praznicima, rekla je dr. Čulinović-Konstantinović.

Realizacija saborske Deklaracije o antifašizmu ide prepolako, upozorila je ona, te dodala da i dalje ostaje otvoreno pitanje pozicije antifašizma u Republici Hrvatskoj uz što je, vezano i pitanje društvenog i socijalnog statusa antifašističkih boraca. Nisu riješeni problemi invalidnina, zdravstvene zaštite pa i pogrebnina, koje, inače, branitelji Domovinskog rata imaju.

Haške presude su nepravedne

Predsjedništvo Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske izražava razočaranje i ogorčenje povodom duboko nepravednih i potpuno neadekvatnih presuda Međunarodnog suda za ratne zločine na području bivše Jugoslavije izrečenih trojici časnika bivše JNA, odgovornih za masovne zločine u Vukovaru i na Ovčari. Članovi SABA RH, kao i čitava hrvatska javnost, izražavaju svoju zabrinutost, uvjereni da ovakve presude ne samo što, drastično odudaraju od težine počinjenih zločina, kompromitiraju rad i ugled Haškog suda, već dovode u pitanje i cijelu konцепciju međunarodnog kaznenog sudovanja, jednoglasno su istakli članovi Predsjedništva.

♦ Izjednačavanje prava boraca NOR-a s pravima branitelja Domovinskog rata i dalje jedan od prioritetnih zadataka Saveza antifašističkih boraca i antifašista

Oštećeni smo i Zakonom o oduzimanju imovine političkim udrugama. Ostali smo bez vlasništva nad našim prostorima, iako nismo politička stranka, kaže predsjednica SABA.

Naša je organizacija postavila zadatak podmlađivanja članstva i rukovodstva. Sve je više mladih antifašista i to nam daje optimizam i nadu za budućnost, kazala je dr. Vesna Čulinović-Konstantinović.

Treba pobijati dokumentima, navela je dr. Čulinović-Konstantinović.

Mnogo je posla učinjeno u proteklom razdoblju i imamo razloga za zadovoljstvo i optimizam. U narednom periodu očekujemo da će se ostvariti naši zahtjevi te da će nova Vlada imati bolji odnos prema nama.

U skladu sa Smjernicama za rad Izvršni odbor SABA RH planira nastaviti brigu o članstvu i našim borcima, zalagati se za afir-

Članovi Predsjedništva raspravljali su o radu Saveza i udruga na terenu

Upozorila je i na laži koje se plasiraju o antifašističkoj NOB-i i navela da je Izvršni odbor SABA RH zajedno sa svojim Savjetom antifašista već organizirao nekoliko tematskih skupova te da je počeo objavljivati i zanstvene radove. Prva je bila knjiga »Bleiburg i Križni put 1945.«, ali je nakon toga nastala eksplozija objeda, grubih laži i napada na antifašističku borbu. Svim silama nastoje sa sebe i svoje prošlosti skinuti krivnju i bez dokumenata prebaciti je na pripadnike NOB-e. Mi se protiv toga moramo boriti i to samo dokumentima, ne zataškavajući istinu koju treba povezati s uzrocima koji su doveli do pojedinih nepoželjnih krivnji s naše strane.

Grupa katoličkog klera, na čelu s kardinalom Bozanićem, dobro je politički organizirana, a u napadima na nas prate je ekstremističke grupe. I njihove objede

maciju položaja antifašizma i antifašističkih boraca i boriti se protiv falsificiranja povijesti.

Surađivat ćemo s predstavnicima državne i lokalnih vlasti i inzistirati na ostvarenju Deklaracije i naših zahtjeva u njoj. Nastaviti ćemo aktivnosti sa zahtjevima za izmjene u udžbenicima povijesti i unošenje istine o NOB-i. Surađivat ćemo sa strankama koje imaju antifašizam u svojoj programskoj orientaciji te tražiti od njihovih saborskih zastupnika da podupiru naša traženja.. Surađivat ćemo i s prijateljskim Udrugama branitelja Domovinskog rata.

Nastaviti ćemo izdavačku aktivnost, objavljivati knjige te izdavati »Glas«. Tražit ćemo da se 10. rujan prihvati kao Dan Hrvatske mornarice. Zahtjevati obnovu antifašističkih spomenika, uključiti mlade

snimio: Z. Petričjak

u naše redove. Održavat ćemo postojeću međunarodnu suradnju s antifašistima drugih zemalja, rekla je, uz ostalo dr. Vesna Čulinović-Konstantinović i zaključila da je SABA RH »najpozvanija da nastavi njegovanje antifašističkih tradicija i da mladima predā to u naslijede«.

O radu Savjeta SABA RH izlaganje je podnio predsjednik Savjeta **dr. Branko Dubravica** naglasivši da su tokom ove godine aktivnosti bile usmjerene na dva projekta. Prvo to je pitanje izdanja knjige o Bleiburgu. Za treće izdanje koje se planira do kraja ove godine, sadržaj će se povećati za oko 50 posto i u njemu će biti riječi samo o zbivanjima od 12. do 15. svibnja 1945. godine.

Po riječima dr. Dubravice, temeljna namjera tog proširenog izdanja je da se pokaže da Bleiburg i bleiburško polje nije mjesto pokolja Hrvata, već da je to uvod u ono što se zbivalo u danima i mjesecima koji su slijedili, ali na prostoru Slovenije, Hrvatske i Vojvodine.

Druga aktivnost vezana je uz izdavanje zbornika o **Josipu Krašu**. U knjizi o Krašu nalaze se i sjećanja njegovih još živih suboraca. Zasluge za izdavanje knjige dugujemo sponzorstvu Varaždinske županije i župana **Radimira Čaćića**, UABA Ivanec i tvornice »Kraš« iz Zagreba.

U prosincu 2007. organizirat ćemo Okrugli stol na temu »NOB i antifašizam u udžbenicima povijesti za srednje škole«, zaključio je dr. Dubravica.

O zadacima Izvršnog odbora SABA RH u idućoj godini izlaganje je podnio član Predsjedništva **Antun Magic**.

Podmlađivanje *Student imenovan u rukovodstvo SABA RH*

Na sjednici je za člana Izvršnog odbora i Predsjedništva SABA RH kooptiran predsjednik Udruge mladih antifašista Zagreba **Mario Šimunković**. On ima 19 godina i student je ekonomije, a otvorio je vrlo posjećenu blog stranicu Mladih antifašista Zagreba na Internetu i pomoći će u uređivanju web stranice SABA RH.

Šimunković je zahvalio na povjerenju i poručio da je spremna na suradnju sa svim udrušugama antifašističkih boraca i antifašista koje žele objaviti svoje priloge na Internetu.

sнимка: Z. Petrinjak

Sa sjednice Predsjedništva SABA RH

Rasrava

Manje proslava više novih sadržaja

Mijo Balija je u raspravi naveo primjer iz Zaboka gdje je bilo najavljeni podizanje spomenika »žrtvama komunizma«. Udruga antifašističkih boraca i antifašista je u razgovoru s lokalnim vlastima upozorila da tu nije bilo nikakvih žrtava, već da se radi o križarima koji su bili teroristi. Rekli smo da u Zaboku nema potrebe dizati takav spomenik, jer te vrste žrtava nije bilo. Balija je istaknuo da im je, nakon te intervencije, obećano da neće ni biti spomenika.

Branko Grošeta iz Dubrovnika je zatražio da se srušeni antifašistički spomenici vrati u izvornom obliku. Nitko nema pravo mijenjati tekstove na spomenicima, a takvih pojava ima, rekao je Grošeta. On je dodao da bi Hrvatska morala više sudjelovati u obilježavanju bitaka na Neretvi i Sutjesci jer je tamo naših boraca bilo najviše.

Stanko Nick je podržao prijedloge da se obnove nazivi ulica i trgova s antifašističkim imenima i spomenici u izvornom obliku. Založio se za jačanje međunarodne suradnje antifašističkih boraca, a posebno i u obje svjetske organizacije veterana.

Mirko Mećava je rekao da bi se SABA RH trebao jače angažirati na obilježavanju godišnjica od značaja za Republiku Hrvatsku, a da ostalo valja prepustiti lokalnim zajednicama. On je posebno upozorio da bi u godišnjice značajne za Hrvatsku trebalo unijeti prvi sastank komunističkog vodstva Hrvatske i dogovor o dizanju ustanka u Abezu, zatim prvu oružanu akciju antifašističkih boraca u Banskom Grabovcu te Dan ustanka - 27. srpnja. A i dalje kao najvažniji antifašistički praznik ostaje Dan antifašističke borbe 22. lipnja.

Tomo Ravnić je naglasio da treba maksimalno inzistirati na ostvarivanju prava boraca NOR-a i njihovom izjednačavanju s pravima branitelja Domovinskog rata. Imamo moralno pravo to tražiti, rekao je Ravnić.

Ne smijemo biti gluhi na podmuklu rehabilitaciju ustaštva i na to moramo žestoko reagirati, upozorio je Ravnić. Napomenuo je da predsjednik Vlade **Ivo Sanader** u protekle četiri godine ni jednom nije primio našu delegaciju što govori i o njegovom odnosu prema nama, rekao je Ravnić.

Juraj Hrženjak je zahvalio na čestitkama što su mu ih uputili na sjednici članovi Predsjedništva SABA za odlikovanje koje mu je dodijelio predsjednik Mesić. Svi smo zajedno zaslužni za to priznanje, rekao je Hrženjak. Saborska Deklaracija o antifašizmu je značajan korak koji smo postigli i na nju se pozivamo, a sada moramo ići dalje i tražiti da se ostvari ono što je u njoj zapisano, rekao je Hrženjak.

Osvrnuo se i na Rezoluciju Vijeća Europe o zločinima komunizma. Vrijeme je da se to sagleda i znanstveno raspravi, a ne da se tumači na neprimjeren način, kazao je Hrženjak.

Zarko Baković je predložio da se u razgovoru s predstavnicima HTV-a zatraži uvođenje jedne emisije tjedno o antifašističkoj NOB-i. To bi trebalo biti namijenjeno prije svega mladima s naglaskom i na antifašizam u svijetu. Temelj takvog našeg zahtjeva je vezan i za ustavno određenje antifašizma, objasnio je Baković.

Mr. Ivan Fumić je upozorio da u programima rada ne možemo ići samo na proslave i obljetnice bitaka. Pogotovo nije dobro pri tome stalno govoriti iste stvari i to isti ljudi. Moramo se okrenuti mladima

u pružiti im one sadržaje koji će ih privući, rekao je Fumić.

Matija Košić je naglasio da će oni u Rijeci napraviti popis svih antifašističkih spomenika i da će ga dati gradu na upravljanje i održavanje. Napomenuo je da treba napraviti programe aktivnosti što prije, kako bi ušli u programe gradova i općina i dobili financijska sredstva.

Martin Jendrašić je naveo primjer Bosiljeva u kojem je udruga Hrvatski domobran podigla spomenik u suradnji s Crkvom. Moraju se zaoštiti kriteriji za podizanje spomenika, a ne da se spomenici podižu i posvećuju neistinitim događajima. I na taj način se iskrivljuje povjesna istina, upozorio je Jendrašić.

Ante Adorić podržava zahtjeve da se reduciraju proslave raznih godišnjica. Više pažnje moramo posvetiti vraćanju prava boraca NOR-a jer mi nemamo vremena čekati.

U Splitu za naše sadržaje nemaju novca iako mi na vrijeme dajemo naše programe. Odgovor nema. Zato s Vladom treba utvrditi kako lokalna vlast treba financirati naše programe.

Miljenko Benčić je predložio da Izvršni odbor izradi prijedlog mjera i zadataka za vraćanje prava boricima NOR-a i da se tome posvetiti najveća pažnja u budućim aktivnostima. Pobjedno je na veliku proslavu u pulskoj Areni 60. obljetnice odluka Pariške mirovne konferencije. Žrtve u Istri su bile velike u borbi za slobodu i Istra nije pokorenata, rekao je Benčić apelirajući da se obljetcima u Istri pridaje državni značaj.

Vinko Šunjara je upozorio da i u Hrvatskoj više pažnje moramo posvetiti 9. svibnju - Danu Europe i Danu pobjede nad fašizmom. Valjalo bi da to obilježeva i Hrvatski sabor, rekao je Šunjara.

Dragutin Vukušić kaže da su sudionici NOR-a, u najmanju ruku, jednako zaslužni kao i branitelji Domovinskog rata. Zato ih treba jednako tretirati na svim razinama, rekao je on i založio se za dosljedno provođenje saborske Deklaracije o antifašizmu.

Dr. Marko Pavković predložio je da se programi koje rade udruge i zajednice udruga antifašističkih boraca i antifašista trebaju uskladiti. Za to bi, kako je rekao, valjalo oformiti i posebnu radnu grupu.

Milan Ivančević smatra da je prioritet u aktivnostima stvaranje klime za vrednovanje antifašizma u Hrvatskoj. Ne možemo se pomiriti s našim položajem, jer druge udruge dobivaju znatno veća sredstva za svoje programe.

Vlado Jurak je predložio da se razmotri rad Sekcija i način njihova financiranja i utvrditi kako to unijeti u plan. Založio se da u programe uvrstimo i značajne obiljetnice Domovinskog rata.

Savan Tomašević i **Antun Zibar**

Krešimir Piškulić

Hajka na antifašiste

Član Predsjedništva SABA RH Krešimir Piškulić oštro je, zaključujući raspravu, upozorio da je u posljednje vrijeme eskalirala orkestrirana hajka na sudionike antifašističke NOB-e i Josipa Broza Tita. Pri tome je naveo primjer istupa dr. Ive Banca koji kaže da antifašist može biti smo onaj tko je i antikomunist, te da treba izbaciti iz gradova sve što nosi Titovo ime.

Radi se o nedozvoljivom prekrajanju povijesti II. svjetskog rata, kaže Piškulić i naglašava da treba više govoriti o svjetskoj antifašističkoj koaliciji u kojoj je jedan od velikana antifašističkog rata bio i Tito.

Kako gospoda misle da je moguće proglašiti Tita i hrvatske antifašiste

zločincima, a istovremeno ostati na strani pobjednika u II. svjetskom ratu. Da li misle i sve savezničke vođe u čijem sustavu su također činjeni zločini, proglašiti zločincima. Nikakvih dokaza za Tita nemaju, ali imaju obrnuto - prisnene dokaze da je izdavao naredbe o poštivanju Ženevske konvencije.

Zalosno je što to čine i neki koji se smatraju povjesničarima, a djeluju u službi politikantskog obračuna s antifašistima.

Izražavamo svoje žaljenje što je u naše ime učinjen zločin, ali odbijamo da se nas antifašiste blati nečim što je učinjeno u naše ime i bez nas stotina tisuća hrvatskih antifašista, rekao je Piškulić.

PODRŠKA PARLAMENTARNIH STRANAKA

◆ Susreti čelnika HNS-a i SDP-a s vodstvom SABA RH

snimio: Z. Herceg

Razgovor Vesne Pusić s vodstvom SABA RH

Potpredsjednica Hrvatskog sabora i predsjednica HNS-a dr. sc. Vesna Pusić posjetila je 17. rujna Savez antifašističkih boraca i antifašista RH i u razgovoru s predsjednicom dr. sc. Vesnom Čulinović-Konstantinović i članovima Predsjedništva upoznala se s aktivnostima antifašističkih udruga i statusnim problemima boraca NOR-a.

Složili su se da je opravdano njihovo nezadovoljstvo što ta pitanja, usprkos brojnim obećanjima, još nisu riješena sukladno Deklaraciji o antifašizmu usvojenoj u Saboru još početkom 2005. godine. Čelnštvo Sabora nedavno je od Vlade zatražilo da pripremi i u saborskiju procesuru uputi prijedlog rješenja kojima bi boricima NOR-a bila vraćena stečena mirovinska, invalidska, zdravstvena i druga prava i tako bili izjednačeni s pravima branitelja iz Domovinskog rata. Kao parlamentarna stranka HNS će podržati takva rješenja.

Prošlog je mjeseca SABA RH posjetio i novoizabrani predsjednik SDP-a Zoran Milanović i u razgovoru s vodstvom Saveza također dao podršku antifašističkim opredjeljenjima i akcijama Saveza i udruge na državnoj razini i u lokalnim sredinama, kao i pravednijoj korekciji statusnih prava boraca NOR-a, za što će se SDP založiti u Saboru.

U Puli narodnim zborom obilježana 60. godišnjica Pariške mirovne konferencije

NIKAD NEĆEMO PRISTATI NA FALSIFICIRANJE POVIJESTI

♦Neprihvatljivo je danas bilo kakvo minoriziranje važnosti i uloge antifašističke borbe u Hrvatskoj, poruka je predsjednika Republike i drugih sudionika proslave

Velikim narodnim zborom održanim pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Stjepana Mesića 16. rujna u pulskoj Areni obilježena je 60. godišnjica odluka Pariške mirovne konferencije o razgraničenju sa susjednom Italijom i konačnom sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka s matičnom domovinom Hrvatskom.

Uz druge uzvanike sudionicima proslave obratili su se predsjednik Mesić i predsjednik Hrvatskog sabora **Vladimir Šeks**, ističući važnost tih povijesnih događaja jer su domovini vraćeni dijelovi koje je prodao i predao režim koji se besramno naziva hrvatskim.

Na višekratno odobravanje naišle su i poruke da Hrvatska ne može i neće trpjeti

pokušaje nametanja rješavanja onoga što je već davno riješeno, niti će ikada pristati na falsificiranje povijesti. Neprihvatljivo je i minoriziranje važnosti i uloge antifašističke borbe u Hrvatskoj na osnovi činjenice da su na čelu te borbe bili komunisti, pogotovo što je Hrvatska u II. svjetskom ratu iznijela najveći teret oslobođilačke borbe na tlu bivše Jugoslavije.

Skup u Areni okupio je oko tri tisuće antifašističkih boraca i građana, brojne državne i županijske dužnosnike i druge goste, među kojima je dugotrajan pljesak dobio i predsjednik SDP-a **Zoran Milanović**. Nakon što su predsjednik Republike i izaslanstva Istarske i Primorsko-goranske županije i Saveza antifašističkih boraca položili vijence na

središnji spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora na pulskoj rivi, svečanost u Areni u ime organizatora proslave otvorio je predstavnik Županijskog SABA **Tomislav Ravnić**, a u ime Grada Pule prisutne je pozdravio gradonačelnik **Boris Miletić**.

Na svečanosti su govorili i predsjednica SABA RH **dr. sc. Vesna Čulinović-Konstantinović**, predstavnik antifašističkih boraca Talijanske nacionalne zajednice **Ferruccio Pastrovicchio**, župani Primorsko-goranske i Istarske županije **Zlatko Komadina** i **Ivan Jakovčić**, **Marko Pavković**, **Miljenko Benčić** i drugi.

Komadina je rekao da je Mirovna konferencija u Parizu bila pobjeda hrvatskog naroda za diplomatskim stolom, nakon što je pobjeda prethodno osvojena oružjem, jer se na ovom području hrvatstvo dokazivalo krvlju, a ne nacionalizmom.

Jakovčić je dodao na su Istrani uspjeli sačuvati vrijednosti antifašizma i zato su ovdje u Areni i zastava sa zvjezdrom petokrakom i Titova bista i pozdrav drugovi i drugarice, jer su to duhovne baštine Istre.

Na skupu se često skandiralo Titu, a na kraju svečanosti prisutni, pa i predsjednik Mesić, u kulturnom dijelu programa pridružili su se KUD »Sloga« iz Hreljinu i zajednički zapjevali omiljenu partizansku pjesmu »Po šumama i gorama«, te nastavili druženje uz tradicionalni grah na Karolini ispod Arene.

A. Z.

Dr. sc. Vesna Čulinović-Konstantinović, predsjednica SABA RH

ISTRA HOĆE TITA

Predsjednica Saveza antifašističkih boraca Republike Hrvatske **dr. sc. Vesna Čulinović-Konstantinović** istaknula je kako su Istrani vlastitim snagama izvojevali slobodu na području na kojem je pobijedila antifašistička koalicija

»*Nadajmo se da su zauvjek slomljene fašističke i terorističke političke snage koliko god se s vremena na vrijeme javljali njihovi ostaci. Žalosno je da se danas neistinama stvara razdor među Hrvatima. Mi, antifašisti, ne opravdavamo ničije zločine, ni svoje ni tuđe. Mi želimo mir jer se jedino tako može graditi bolja budućnost*«, zaključila je Vesna Čulinović-Konstantinović. Po-

dsjetila je, uz ostalo, da su mnogi nosioci kulturnog života bili su sudionici Narodnooslobodilačke borbe po svom opredjeljenju, kao što je to bio i profesor Pazinske gimnazije **Vladimir Nazor**, prvi predsjednik ZAVNOH-a, preteče našega današnjeg Hrvatskog sabora. Istra je našoj kulturi dala mnogo ljudi. Da samo spomenemo učenike Gimnazije u Pazinu: **Matka Laginju**, pravnika i poslanika u Carevinskom vijeću 1907-1918., **Otokara Keršovanija**, publicistu i antifašistu, ubijenog već 1941. i **Miju Mirkoviću**, ekonomista i književnika, delegata na Mirovnoj konferenciji 1946. u Parizu.

Nakon rujanskih odluka 1943. godine legalno se organizira civilna uprava i sudska vlast, u kojoj je bilo i svećenika antifašista kao **Srećko Štifanić**, **Zvonimir Brumnić** i **Josip Pavlišić**, koji su bili članovi *Pri-vremenog Pokrajinskog odbora za Istru*. U tome sklopu značajno je istaknuti, da je 12.2.1946. godine »*Zbor svećenika sv. Pavla za Istru*« u Pazinu sa 48 potpisa istarskih svećenika uputio Savezničkoj komisiji za razgraničenje Juliske krajine *apel za priključenje Juliske krajine* pod naslovom »*Spomenica hrvatskog svećenstva u Istri*«. Tih dana na zidovima u Istri moglo se pročitati: »*Nije Tito koji hoće Istru, već je Istra koja hoće Tita*«.

Riječ Stjepana Mesića, predsjednika Republike

NAŠ JE PUT UJEDINJENA EUROPA

O kupilo nas je danas sjećanje na veliki događaj za kojega nikada ne smijemo dozvoliti da padne u zaborav. Okupila nas je želja da podsjetimo na ono što je bilo i kako je bilo, ali i odlučnost da zajednički gradimo budućnost na temeljima položenima još u slavnoj antifašističkoj borbi. Okupila nas je želja da 60 godina pošto su Pula, Istra, Rijeka, Zadar i pripadajući otoci vraćeni Hrvatskoj, kažemo svima u Hrvatskoj, u susjednim zemljama i u svijetu – vrlo kratko i jasno: mi znamo i mi pamtim.

Prije šest desetljeća stupile su na snagu odredbe Pariške mirovne konferencije o razgraničenju s Italijom. Tim odlukama našo do-movini vraćeni su njezi-ni dijelovi koje je režim što se besramno nazi-vao hrvatskim prodao i predao fašistima s druge strane Jadrana. Tada, tek tada, Hrvatska koja je u Drugome svjetskom ratu iznijela najveći teret oslobodilačke borbe na tlu bivše Jugoslavije, borbe vođene pod vod-stvom Hrvata- maršala Tita, tek tada je – dakle – Hrvatska postala cje-lovita. U njezine granice vraćeno je ono što joj je bilo oteto, vraćeno je ono za što je u prethod-nim godinama herojske borbe plaćena visoka cijena u krvi i ljudskim životima.

Istina je, Hrvatska je u ono vrijeme bila u sastavu Jugoslavije. Ali – bila je Hrvatska, kao što je to bila i ostala tokom cijele svoje povijesti. U pregovorima što su prethodili Pariškom sporazumu čak su nas i neki naši dojučerašnji saveznici u antifašističkoj borbi pokušali zakinuti za ono što je bilo naše. Ali, ti pokušaji nisu uspjeli.

O tome povijest zna sve. Zna da u Parizu stvari još nisu bile završene. Zna da je godine 1954. slijedio Londonski memorandum o suglasnosti, a zna i to da su naši odnosi s Italijom konačno postavljeni na prave i trajne osnove poznatim Osimskim sporazumima.

Na tim sporazumima počivaju i današnji odnosi Republike Hrvatske i Republike Italije i o tome nikakvih dilema nema, niti može biti. Kažem: sve to povijest zna. No, i mi

•Fašizam i ustaštvo - kao ovdašnja inačica fašizma i nacizma - bili su zločini i ideji i u ostvarivanju te ideje

– današnji – moramo znati i poznavati tu povijest. Osobito današnji mladi.

Moramo to znati, kako bismo sačuvali ono što je postignuto, u najpozitivnijem smislu, kako ne bismo postali žrtve povijesnih revisionista bilo kojih boja i usmjerena.

a tko je bio prisiljen ubijati u ime obrane i oslobađanja svojega. Onome tko to ne zna, moramo pomoći da sazna i nauči, a to učenje počinje već u školskim klupama.

A onome tko o toj prošlosti svjesno laže, moramo onemogućiti da laže pozitivnim zakonskim propisima, baš kao što to rade brojne demokratske evropske zemlje. Znati povijest, poznavati prošlost nije i ne smije biti u funkciji stvaranja bilo kakvih novih podjela.

Mi postajemo dijelom uje-dnjene Europe, a ujedinjavanje naprsto ne trpi podjele. Ako smo se – govorim sada o Europi – opredijelili za život u slobodi i demokraciji, onda smo svi na istoj strani.

Pri čemu međutim nikada, ponavljam: nikada ne smije-mo zaboraviti da su i naši borci protiv fašizma bili na strani velike, svjetske borbe za slobodu i demokraciju. Znati povijest, to je preduvjet, nužni i nezaobilazni preduvjet za građenje budućnosti. I to budućnosti u kojoj se zlo što nas je snašlo prije šest i više desetljeća neće i ne smije ni na koji način ponoviti! Ne-prihvatljivo je danas bilo kakvo

Ne smijemo ostati gluhi i slijepi na podmukla nastojanja onih koji bi htjeli rehabilitirati ustaški režim. Ne smijemo šutke prelaziti preko djelovanja onih koji blate borce za slobodu, borce protiv fašizma, upravo one čijoj žrtvi možemo zahvaliti što su Pula, Istra, Rijeka, Zadar i otoci danas naši, što su naši već 60 godina i što će ostati naši zauvijek!

Ne možemo i nećemo trpjeti ni pokušaje onih, ma tko oni bili, koji nam povremeno pokušavaju nametnuti rješavanje onoga što je već davno riješeno, onih koji bi voljeli da plaćamo račune što su već davno plaćeni. Nećemo pristati na falsificiranje povijesti, baš kao što nećemo pristati ni na povijesni i politički revanšizam, bilo da se pojavljuje na našoj strani, bilo negdje drugdje.

Cinjenice su poznate i jasne. Zna se tko je bio na kojoj strani, tko se za što boario, tko je ubijao u ime osvajanje tuđega,

minoriziranje važnosti i uloge antifašističke borbe u Hrvatskoj na osnovi činjenice da su na čelu te borbe bili komunisti. Jednako je neprihvatljivo dovoditi u pitanje ideju i ideale antifašista zbog toga što su se i na strani pobednika – u čemu Hrvatska nije jedinstven slučaj – dogodile stvari koje se nisu smjele dogoditi. Ono što zaslužuje osudu, valja osuditi – to sam rekao ne jednom.

Ali, isto tako sam rekao, a ponovit ću i danas: fašizam čija strahovlada na ovim prostorima još nije zaboravljena, nacizam kojega pamti i pamtit će cijela Europa, i ustaštvo – kao ovdašnja inačica fašizma i nacizma – bili su zločin u ideji i u ostvarivanju te ideje.

To su bile zločinačke ideologije koje se i nisu mogle provoditi u praksi drugačije nego zločinima. Glorificirati na bilo koji način zločince – to je pravi zločin, i to prema (nastavak na str. 8)

Vladimir Šeks, predsjednik Hrvatskog sabora

PLEMENITA I OPRAVDANA BORBA

•Istra, Rijeka, Zadar i otoci nikada ne bi bili hrvatski da nije bilo NOR-a

Predsjednik Sabora **Vladimir Šeks** istaknuo je kako je na tlu Istre već dvadesetih godina prošlog stoljeća počeo sraz s nacifašizmom, »a ovdje je i prvi put u Europi fašizam slomio svoje zube«. Naglasio je da su čak dvije pariške konferencije u rasponu od samo oko 20 godina odlučivale o životu i suživotu na području Istre, Rijeke, Zadra i otoka, ali s odlukama sasvim suprotnog sadržaja. »Povijest je potvrdila opće prihvaćena načela rješavanja teritorijalnih spornih pitanja, a danas ih povremeno bučno dovode u pitanje jedino neki krugovi bliski upravo onima koji su povjesno i s razlogom izgubili nasilno vlast nad hrvatskim krajevima«, kazao je Šeks.

Izrazivši poštovanje svima onima koji svojim djelovanjem pridonose razvoju dobrosusjedskih odnosa između Hrvatske i Italije, predsjednik Hrvatskoga sabora Vladimir Šeks je rekao da je borba za nacionalno oslobođenje i protiv fašizma bila plemenita i opravdana, ali je dodao kako ne mogu dobiti prolaznu ocijenu oni koji su u ime tog plemenitog cilja činili zlodjela, progone i izgone.

»Upravo je antifašistička borba hrvatskog naroda kao bitna sastavnica svjetske antifašističke koalicije svrstala Hrvatsku na pobjedničku stranu. Ta je borba bila od sudbinske važnosti i

Najviši državni dužnosnici i drugi uzvanici u pulskoj Areni

presudnog značenja i u stvaranju samostalne Hrvatske, koja u potpunosti dijeli vrijednosti suvremenog svijeta odbacujući svaki totalitarizam, radikalizam i ekstremizam«, poručio je Šeks, napomenuvši da Istra, Rijeka, Zadar i otoci nikada ne bi bili hrvatski da nije

bilo Narodnooslobodilačkog rata.

Po njegovim riječima, pravedan i obrambeni Domovinski rat, koji je bio i protufašistički rat, potvrđio je da Hrvatska i danas dijeli ideale slobodnih i demokratskih naroda Europe i svijeta.

mladima koji ne znaju i koje se tako zavodi na put kojim današnja Hrvatska ne ide, neće i ne smije ići.

Reći ću još jednom: to je put kojim mi ne želimo, ne smijemo i nećemo ići! Jer, naš je put ujedinjena Europa, što se gradi na temeljima demokracije, antifašizma, nacionalnih i individualnih sloboda, ljudskih i manjinskih prava, na temeljima tolerancije i uvažavanja različitosti – nacionalnih, vjerskih i svjetonazorskih.

Mi, dakle, ni ovom današnjom proslavom ne želimo stvarati nikakve podjele, ne želimo otvarati davno zatvorena povijesna poglavљa. Ali, ako se mi tako ponašamo, onda s pravom i od drugih, od svih, očekujemo isto takvo ponašanje. Ovdje u Puli, u ovoj drevnoj areni, spomeniku i nijemome svjedoku daleke povijesti, reći ću krajnje jasno i određeno: Hrvatska, izgrađena na osnovama antifašizma, Hrvatska privržena

jednakosti i ravnopravnosti država i nacija, pruža ruku prijateljstva svima koji je žele prihvatiti – prvim susjedima, zemljama šire regije, Europi i svijetu.

Zelio bih da svi čuju tu poruku. I da je shvate i prihvate. Odajući dužnu počast svima koji su se borili protiv fašizma, priznajući povijesne zasluge onih koji su ih u toj borbi vodili, sjećajući se događaja koji je označio uspostavljanje Hrvatske u granicama u kojima ona danas postoji kao samostalna država, mi potvrđujemo svoju čvrstu privrženost ključnim vrijednostima na kojima je sazdan svijet poslije Drugoga svjetskog rata.

U tome svijetu Hrvatska želi zauzeti mjesto koje joj pripada – kako na osnovi činjenice da ga je svojom antifašističkom borbom pomogla graditi, tako i na osnovi prihvaćanja onih standarda i kriterija koji su danas mjerilo za zrelost neke zemlje za članstvo u Europskoj uniji.

Zahvaljujem svim sudionicima ove dostojanstvene manifestacije, osobito sudionicima antifašističke borbe od prije više od šest desetljeća. Htio sam, danas i ovdje, upravo danas i ovdje, još jednom reći: znamo što je istina, ne bojimo se pogledati istini u lice – i onoj o nama, i onoj o drugima. Spremni smo biti prijatelji svima koji žele biti naši prijatelji. Na istini o prošlosti gradimo budućnost, a ta naša zajednička budućnost, budućnost bez rata, s otvorenim granicama, sa životom u slobodi, jednakopravnosti i ravnopravnosti, to jest i može biti samo ujedinjena Europa.

OD ODREDA DO KORPUSA

Poslije kapitulacije Italije, u Hrvatskom zagorju, Moslavini i na Kalniku naglo se razvija Narodnooslobodilački pokret. U prosincu 1943. godine u Glavni štab NOV i PO Hrvatske stigla je depeša Vrhovnog komandanta maršala Josipa Broza Tita: »Mišljenja sam da obrazujete štab i Deseti korpus koji bi se zvao Zagrebački«. Samo mjesec dana kasnije, 19. siječnja 1944. godine u malom selu Rasinji, nedaleko Koprivnice zbio se jedan od najvažnijih događaja u razvoju NOB-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj: formiranje 10. korpusa, kao najveće operativne strateške jedinice NOV na tom području.

U dvorani Mjesnog doma u Rasinji (u toj je zgradi osnovana i djelovala 1943. godine Prva podoficirska škola 2. OZ za sjevernu Hrvatsku), Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista sjeverozapadne Hrvatske, pod pokroviteljstvom Grada Zagreba, svečanom su sjednicom proslavili 65. obljetnicu osnutka partizanskih odreda (Kalničkog, Moslavačkog i Prvog zagorskog) 10. korpusa zagrebačkog.

•Obilježena 65. obljetnica osnivanja partizanskih odreda 10. korpusa zagrebačkog (Kalničkog, Moslavačkog i Prvog zagorskog) pod pokroviteljstvom Grada Zagreba

Susret partizanskih suboraca – Rade Bulat i Joža Horvat

Na skupu su govorili: **Krunoslav Bejlaj**, načelnik Općine Rasinja, **Rade Bulat**, narodni heroj, **Joža Horvat**, prvi komešar Kalničkog partizanskog odreda, **Ivica Lončarić**, gradonačelnik Ludbrega, **Josip Friščić**, župan Koprivničko-križevačke županije, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik SABA RH, **mr. Tatjana Holjevac**, predsjednica Skupštine Grada Zagreba, **Ljiljana Kuhta**, zamjenica gradonačelnika Zagreba,

Đuro Blaho, partizanski rukovodilac i **dr. Vesna Pusić**, potpredsjednica Hrvatskog sabora. Svečanosti su prisustvovali, među ostalima i **dr. Vesna Čulinović-Konstatinović**, predsjednica Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, članovi Predsjedništva SABA RH **Antun Magić**, **Ante Morić** i **Milan Ivančević**, predsjednik UABA Ludbreg **Zdravko Pahor**, predsjednik Udruge mladih antifašista Zagreba **Mario Šimunković**, član Odbora za njegovanje tradicija 10. korpusa **Dragutin Mrkoci**, predsjednik UABA Samobora **Alojz Cvetković**, predsjednik ZABA Bjelovarsko-bilogorske županije **Branko Čanković**, te predstavnici Zajednica udruga antifašističkih boraca i antifašista županija sjeverozapadne Hrvatske, delegacije Saveza društava »Josip Broz Tito«, predstavnici Hrvatske vojske i MUP-a, tijela lokalnih vlasti, predstavnici političkih stranaka...

U kulturno-umjetničkom programu (voditelj **Dubravko Sidor**) sudjelovali su KUD »Podravina« iz Ludbrega pod vodstvom **Rozike Othman** i opera umjetnica **Barbara Othman**. Preko 500 uzvanika zajedno s domaćinima družilo se uz partizanske pjesme u ugodnom ambijentu.

Prije svečanosti položeni su vijenci i cvijeće delegacija: SABA RH kod spomenika u Rasinji, ZUABA Varaždinske županije u Ludbreškom Ivancu kod spomenika brigadi »Braća Radić«, ZUABA Čakovečke županije kod glavnog spomenika u Ludbreškom Ivancu, ZUABA Krapinsko-zagorske županije kod spomenika narodnom heroju Nikoli Severoviću i borcima Kalnika u Velikom Pogancu, ZUABA Koprivničko-križevačke županije u Botinovcu i Sekcije 32. divizije kod zgrade komande 32. divizije u Malom Pogancu.

B.M.

JOSIP SKUPNJAK, potpredsjednik SABA RH

PRILIV NOVIH BORACA

Govoreći na svečanosti u Rasinji, **Josip Skupnjak**, potpredsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, među ostalim je rekao:

- Partizanski odredi osnovani na ovim prostorima čiju 65. obljetnicu obilježavamo imali su značajnu ulogu u dalnjem razvoju NOB-a i stvaranju novih partizanskih jedinica NOV. Oni su se stalno popunjavalii novim borcima - dobrovoljcima. Bili su izvorište i rasadnici novih partizanskih odreda: Zagrebačkog, Bjelovarskog, Podravskog, Posavskog i 2. zagorskog, te novih brigada »Braće Radić«, »Matije Gupca«, »Pavleka Miškine«, »Zagorske« i 1., 2. i 3. moslavačke brigade i Međimurske partizanske čete. Došli smo na Kalnik s najvećim poštovanjem i zahvalnošću da položimo vijence na grobove poginulih i umrlih partizanskih ratnika iz jedinica 2. operativne zone i 10., 6. korpusa i 7. banjanske divizije, te znamim i neznamjunacima koji su dali svoje životne za našu

slobodu. S istim poštovanjem i zahvalnošću odnosimo se i prema poginulim braniteljima Domovinskog rata, kao i svim žrtvama fašističkog terora.

Svjedoci smo da se proteklih godina, pa sve do ovih dana nastoji relativizirati naša Narodnooslobodilačka borba, odnosno fašizam i antifašizam, kao dvije suprotstavljene ideologije, zbog čega se nedavno oglasio Vatikan i Sveti otac, osuđujući takve tendencije, o čemu je u svom glasilu jasno i nedvosmisleno rečeno »da je antifašizam bio borba za slobodu a fašizam zlo kojem se treba suprostaviti«. Mi pozdravljamo ovakav stav Vatikana. Na žalost, dio katoličkog klera u Hrvatskoj postupa suprotno.

Ugled Saveza antifašističkih boraca i antifašista u stalnom je porastu i pozitivne ocjene o tome, sve su prisutnije i kod najviših državnih organa. I nadalje moramo posvetiti dužnu pozornost njegovajući tradiciju narodnooslobodilačke i antifašističke borbe.

OBLJETNICA MALOIŠKOG USTANKA

♦Sramota je kad kažu da partizani nisu oslobođili Zadar

Na Malom lžu kod spomenika palim borcima NOR-a i žrtava fašizma 25. srpnja obilježena je 65. obljetnica Maloiškog ustanka. Vijence su, uz predsjednika Županijske udruge antifašista **Branka Lovrina**, položili i predstavnici Grada: dogradonačelnik **Dražen Grgurović**, pročelnici **Mario Pešut** i **Grozdana Perić**.

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Zadarske županije organizirala je podsjećanje na ovaj događaj kako bi se prisjetili događaja od 26. srpnja 1942. godine, odnosno »burnih dana slave i borbe za slobodu domovine« kako je kazao Branko Lovrin, te dodao da je ustanak bio jedan od značajnijih događaja antifašističke borbe.

Maloiški ustanak podignut je na brodu Sofija na kojem su Talijani vozili zarobljene maloiške mladiće. Njih 81 pod vodstvom **Šime Lukina** razoružalo je talijanske stražare na brodu i vratio se na lžu, da bi nakon toga organizirali odlazak u partizane. U kolovozu se na lžu iskrcao veći broj Talijana koji su trebali pohvatati pobunjene mladiće, ali su ovi predvidjeli njihove namjere, te nakon nekoliko dana skrivanja pobegli u partizane u Liku.

Liški partizani sudjelovali su u brojnim bitkama NOB-a, kao što su one na Sutjesci i Neretvi, a razmjerno broju stanovnika veliki ih je broj položio život u toj borbi.

Od 1.287 stanovnika Malog lža u NOB-u je sudjelovalo njih 415, od čega 146 žena. Druga trećina stanovništva, njih 483, završili su u logorima gdje su trpjeli neviden teror i odmazdu talijanskih okupatora. U borbama je poginulo 172, od čega čak 65-oro u poznatoj bitci na Sutjesci, a od terora u logorima umrlo je još trideset i dvoje Maloižana.

-Žalosno je što u Hrvatskoj ima dosta ljudi koji ne smatraju da je NOB bila oslobođilačka borba, a posebno je sramota za Zadar što pojedini govore kako Zadar nije oslobođen, već da je pao onog dana kada smo ga oslobođili od fašista, rekao je Šime Lukin.

Govor je završio riječima zahvale palim u antifašističkoj borbi i Domovinskom ratu, zbog čega je zaradio gromoglasan pljesak, jer brojni su bivši partizani poslali svoje sinove u Domovinski rat čime je nastavljena tradicija maloiške borbe za slobodu.

Nakon članova udruge prigodni je govor održao dogradonačelnik Grgurović, te se zahvalio borcima protiv fašizma u ime gradskog poglavarstva.

T.V.

Šime Lukin: Neki govore kako je Zadar pao, a ne da je oslobođen

Veliki broj zadarskih antifašista bio je na Ižu

Ivanović Jarak

KOMEMORACIJA ŽRTVAMA ZLOČINA

♦Općina Krnjak će obnoviti devastirani spomenik

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Krnjak i ove godine organizirala je komemorativnu svečanost u Ivanović Jarku povodom strašnog zločina kojeg su prije 66 godine izvršile ustaše nad mirnim i nedužnim ljudima ovog kraja. Ovdje je 380 ljudi, djece i staraca ubijeno samo zbog toga što su bili druge vjere i nacije. Zločin je to kojeg se ne može i ne smije zaboraviti, na njega se mora podsjećati kako se više nikad ne bi ponovio.

Uz antifašiste i mještane Krnjaka komemoraciji su prisustvovali predstavnici Saveza udruga antifašista Karlovačke

županije, antifašističkih udruga Karlovca, Duge Rese, Ozlja i Vojnića, zatim predstavnici Srpskog kulturno - prosvjetnog vijeća Karlovac i drugi.

Komemoracija je počela polaganjem vjenaca i paljenjem svijeća pred devastirani spomenik, kojeg su devedesetih godina oskvrnuli neodgovorni pojedinci. O stradanju žrtava i zločinu na komemoraciji je govorio **Miloš Petrović**, predsjednik Udruge ABA-e Krnjak. Skupu se obratio i **Rade Kosanović**, načelnik općine Krnjak, koji je naglasio da je općina poduzela određene aktivnosti kako bi se obnovio spomenik i

uredio okoliš. Iako Ministarstvo kulture nije prihvatiло program za obnovu spomenika, do slijedeće godine, naglasio je načelnik, učinit će se značajni radovi na njegovoj obnovi.

U ime Saveza udruga antifašista Karlovačke županije na komemoraciji su govorili **Ivan Tusić**, potpredsjednik te **Duro Zatezalo**, povjesničar iz Karlovca. Komemoracija je završila pjesmom »Titov naprijed«, koju je recitirala **Jelka Glumičić**, predsjednica Odbora za ljudska prava iz Karlovca.

Ivan Tusić

MJESTO SUSRETA I SURADNJE

•Istra je praktično anticipirala ideju europskog jedinstva, rečeno je na svečanosti u povodu spomen-dana i 64. godišnjice pazinskih odluka

Svečanom sjednicom Županijske skupštine u pazinskom spomen-domu Istrani su obilježili 25. rujna koji je Hrvatski sabor prošle godine proglašio spomen-danom na u tom mjestu prije 64. godine usvojene odluke o pripojenju matici domovini Istre i drugih priobalnih područja.

Uz županijske i općinske čelnike i članove antifašističkih udruga prisutni su bili i predstavnik Vlade ministar **Petar Čobanković**, izaslanik predsjednika Republike Siniša Tatalović te predstavnici SABA RH mr. sc. **Ivan Fumić, Vedran Žuvela i Ivana Šimunković**.

Proslava je počela otvaranjem izložbe »Od Pazinskih odluka do Ugovora o miru s Republikom Italijom«. Nakon što je zbor Rožanice iz Pazina pod ravnjanjem **Nella Milottija** otpjevao državnu himnu i pjesmu »Krasna zemljo, Istro mila« i odana

počast borcima II. svjetskog i braniteljima iz Domovinskog rata, na rujanske dane iz 1943. i značaj pazinskih odluka podsjetio je predsjednik Županijske skupštine **Anton Peruško**. Rekao je da su temelje današnje hrvatske države stvorili antifašistički borci pod vodstvom Tita i časni branitelji iz Domovinskog rata pod vodstvom Tuđmana, što je popraćeno pljeskom.

Siniša Tatalović nazvao je Istru mjestom susreta, prožimanja i suradnje, dodajući da je upravo Istra jedno od onih mjesta u Europi gdje je praktično anticipirana ideja europskog jedinstva.

Za Petru Čobankoviću Istra je razvojna lokomotiva koja vuče i treba joj omogućiti da bude što snažnija, jer će vući i druge u Hrvatskoj.

Župan **Ivan Jaković** govorio je o razvojnim dostignućima i perspektivama ove

Zahvaljujući zajedničkom trudu Muzeja grada Rijeke i Povijesnog muzeja Istre iz Pule organizirana je izložba »Od Pazinskih odluka do Ugovora o miru s Republikom Italijom«, a otvorio ju je **Anton Peruško**, rekavši da je trebalo zajedništva i političke mudrosti da se za zelenim stolom ozakoni ono što su naši narodi postigli borbom za slobodu.

O tim je povijesnim danima i političkim prilikama govorio je **Davor Mandić**, ravnatelj Povijesnog muzeja Istre i jedan od autora postava, uz **Mladena Grgurića**. Sukobi u Istri su okončani 7. svibnja 1945. predajom njemačkog garnizona u Pazinu, dok je Pariškim mirovnim ugovorom, koji je potpisana 10. veljače, a stupio na snagu 15. rujna 1947. godine, prestao talijanski suverenitet nad Slobodnim teritorijem Trsta i najveći dio Istre postao dio državnog teritorija Hrvatske odnosno Jugoslavije.

Na izložbi je jezikom struke, riječju, slikom, izvodima iz tiska, dokumentima i kartama te predmetima ispričano jedno razdoblje istarske povijesti. S odmakom i bez predrasuda izloženi su stavovi zainteresiranih istra na o vremenu i događajima koji su ostavili duboke duboke ožiljke u dušama mnogih ljudi.

Svečanost u pazinskom spomen-domu

SJEĆANJE NA STRAHOTE

•Od 15.000 zatočenih u fašističkom logoru Kampor trećina je okončala život

Polaganjem vijenaca i prigodnim rijećima na spomen-groblju u Kamporu obilježena je 64. godišnjica oslobodenja talijanskog fašističkog logora u tom mjestu.

Tom su se prigodom logoraških strahota i fašističkog terora kojeg su preživjeli prisjetili **Janez Herman** u ime interniraca iz Republike Slovenije, **Slavko Malnar** u

ime Udruženja interniraca Grada Čabra, čiji je predsjednik **Anton Erent** također bio prisutan, te gradonačelnik Raba **Željko Barčić**. Počast žrtvama talijanskog fašističkog logora, u kojem je bilo 15.000 zatočenih, njih 4.641 je okončalo život, među kojima i pun djece, odali su i članovi UABA Raba na čelu s **Josipom Španjolom**, Udruge ratnih veterana

iz II. svjetskog rata na čelu s **Josipom Dedićem**, te predstavnici UABA ŽPG. Na Rabu je boravila i filmska ekipa ARS media koja je u suradnji sa TV Slovenijom snimila dokumentarni film o internircu **Igu Grudenu**, pjesniku čiji su stihovi uklesani u obelisk na spomen-groblju u Kamporu.

J.R.

Znanstveni skup o Većeslavu Holjevcu

Znanstveni skup o Većeslavu Holjevcu

Povodom 90. godišnjice rođenja Većeslava Holjevca u Starogradskoj vijećnici je 22. kolovoza održan znanstveno-stručni skup o životu i djelu, kako je istaknuto, najuspješnijeg i najomiljenijeg zagrebačkog gradonačelnika.

Skupu su prisustvovali predstavnici Gradske skupštine i Poglavarstva, brojni antifašistički borci, znanstveni i društveni djelatnici te članovi obitelji, među kojima i njegova kći, sadašnja predsjednica Gradske skupštine Tatjana Holjevac.

Otvarajući znanstveno-stručni skup, zagrebački gradonačelnik Milan Bandić

je naglasio da je Većeslav Holjevac ostao upamćen, ne samo kao gradonačelnik glavnog grada Hrvatske, već i kao jedan o velikana hrvatskog političkog života u poslijeratnom razdoblju. Većeslav Holjevac je bio hrvatski antifašist i hrvatski domoljub, rekao je Bandić.

O životu i djelu Većeslava Holjevca govorili su akademik Petar Strčić, dr. Željko Holjevac, dr. Vlado Veselica i dr. Davor Mandić, a pročitani su i prilozi dr. Ive Goldsteina i dr. Ivana Čizmića.

Nakon nedavno objavljene monografije o Većeslavu Holjevcu, ovo je bila prilika

za iznošenje novih povijesnih istraživanja. Namjera skupa je bila dati novi doprinos objektivnoj analazi događanja u razdoblju u kojem je Većeslav Holjevac djelovao, od sudjelovanja u antifašističkoj narodnooslobodilačkoj borbi pa sve do prerane smrti 1970. godine. Pod pokroviteljstvom Gradskog poglavarstva Zagreba, skup je inicirala i organizirala skupina hrvatskih akademika i znanstvenika, kao prvi u nizu o značajnim temama iz zagrebačke povijesti, a ujedno time označen i početak izlaženja zbornika »Zagreb«. Naime, upravo prvi svezak ove nove periodične edicije, koja će se baviti gospodarskim, političkim, kulturnim, obrazovnim, sportskim i drugim značajnim temama na znanstveni način, bit će posvećen Većeslavu Holjevcu.

Financijska sredstva za ovaj skup, tako i za novi zbornik, osigurao je Grad Zagreb. Ideju o održavanju skupa i pokretanju zbornika »Zagreb« podržali su članovi Inicijativnoga odbora akademici Dušan Bilandžić, Nedjeljko Fabrio, Vladimir Ibler, Vladimir Stipetić, Petar Strčić, Franjo Šanjek i Miroslav Šicel, zatim dr. Vesna Čulinović-Konstantinović, dr. Branko Dubravica i dr. Ivo Goldstein, ravnatelj Hrvatskog državnog arhiva dr. sc. Stjepan Čosić i ravnatelj Hrvatskog instituta za povijest dr. sc. Stjepan Matković. U organizaciji posebno su se angažirali akademik Petar Strčić, te upravitelj Arhiva HAZU Damir Zagotta i profesor Filozofskoga fakulteta u Zagrebu dr. Željko Holjevac.

S.T.

SMOTRA ISTARSKIH ANTIFAŠISTA

•Obilježena 63. obljetnica Prve oblasne konferencije AFŽ-a za Istru

Prva oblasna konferencija AFŽ-a za Istru bila je najmasovniji skup u toku NOB-a u Istri i velebna smotra istarskih žena koja je jasno pokazala da je narod Istre već tada svojom voljom postao nerazdvojni dio Hrvatske. Istaknuo je to predsjednik Saveza antifašista Buzeta Stjepan Sulimanac na svečanosti kojom je u Rašporu na Cićariji obilježena 63. obljetnica konferencije. Svečanosti je bio nazočan načelnik Općine Lanišće Neven Mikac, mještani Rašpora i okolnih sela te predstavnici boračke udruge.

Konferencija AFŽ-a, održana je u oslobođenim planinama istarskog kraza u šumi Gozdac, iznad sela Rašpor, 22. i 23. srpnja 1944. godine. Prisustvovalo joj je oko tri tisuće sudionika, od kojih tisuću i petsto žena delegatkinja hrvatske i talijanske nacionalno.

Svi tadašnji govornici istaknuli su važnost borbe žena u oslobodilačkom ratu i njihovu dragocjenu pomoć borcima. Glavni zadaci istarskih žena, rekao je Sulimanec, bili su tada privući u borbu sve žene i pojačati bratstvo talijanskih i hrvatskih antifašistkinja.

G.I.

Sjećanje na smotru istarskih žena 1944. godine

OSNOVANO DRUŠTVO »TITO«

•Uz obiljetnička sjećanja vezano za Titov život, društvo će se baviti i znanstvenim promišljanjem Titova djela i njegove povezanosti s Dubrovnikom

Na inicijativu Predsjedništva Udruge antifašističkih boraca i antifašista Dubrovnika, pripremljena je i održana osnivačka skupština Društva »Tito«. Uz tridesetak članova - osnivača, skupštini je prisustvovao i dr. Tomislav Badovinac, predsjednik Saveza društava »Josip Broz Tito« Hrvatska.

Istaknuto je da je Josip Broz Tito zasigurno u najužem krugu najvećih hrvatskih ličnosti svih vremena, legendarni ratni komandant na strani antifašističke koalicije u Drugom svjetskom ratu, dugogodišnji predsjednik federalne zajednice naroda, najzaslužniji za promicanje, istina, nikad u potpunosti shvaćenog i zaživljenog radničkog samoupravljanja, otac politike nesvrstavanja i tzv. »trećeg svijeta« i neumorni borac za mir u svijetu, i pored svih kontroverzi koje prate njegovu ličnost, spada i u red najvećih svjetskih ličnosti prošloga vijeka.

Titovo ime i djelo značajno je povezano za Dubrovnik. Na njegovu izričitu zapovjest hrvatski jug su jedinice NOV-e osloboidle od fašističkih okupatora već u ranu jesen 1944 godine pa je Dubrovnik bio prvi oslobođeni hrvatski grad u Drugom svjetskom ratu i time je stavljena točka na mnoge spekulacije u vezi s budućnošću hrvatskog Dubrovnika i okolice. Doda li se tome da je, uz ostalo, Tito podržao ideju o osnivanju Dubrovačkih ljetnih igara, bio dugogodišnji pokrovitelj te značajne kulturne manifestacije, koja je, kako je znao reći, bila »naš prozor u svijet«, da je značajno doprinio odlučivanju o izgradnji dubrovačke zračne luke u Čilipima, da je brinuo o očuvanju bogate dubrovačke kulturne i spomeničke baštine, da je iz Dubrovnika odlazio na mnoge svoje putove mira i u Gradu se susretao s velikim brojem državnika svijeta, inicijativa za osnivanje Društva »Tito« u Dubrovniku, kao u mnogim drugim hrvatskim gradovima, a koje će propitivati djelo i njegovati uspomenu na Tita i njegovu povezanost s Dubrovnikom, dobija još više na značenju.

Donesene su odluke o osnivanju Društva, njegovom upisu u registar udruženja građana i udrživanju u Savez društava »Josip Broz Tito« Hrvatska, te izabrano Predsjedništvo i Nadzorni odbor. Društvo Tito Dubrovnik

je udruga građana koja pokriva područje Dubrovačko-neretvanske županije, a među značajnjim zadacima u narednom razdoblju, uz njegovanje uspomene na život i djelo Josipa Broza Tita, je osnivanje podružnica i aktiva u gradovima i općinama u Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

Na konstituirajućoj sjednici Predsjedništva Društva Tito Dubrovnik za predsjednika Društva izabran je dr. sci. Antun Gavranić, poznati dubrovački sveučilišni profesor. Za potpredsjednike su izabrani Verica Karninčić i Vlatko Komarica, a za tajnicu Zdravka Gačić. Poslije izbora dr. Antun Gavranić je istaknuo da je počašćen izborom za prvog predsjednika Društva Tito Dubrovnik, koji će u osnovi njegovati sjećanje na djelo jedne od najvećih ličnosti u hrvatskoj novijoj povijesti i najvećih svjetskih ličnosti uopće. »*Toj kolosalnoj Titovoj ličnosti i danas se divim s jednakim oduševljenjem i poštovanjem, makar sam bio i kritičan zu neke poteze iz Titova doba*« - rekao je uz ostalo dr. Antun Gavranić, napomenuvši da će se Društvo Tito Dubrovnik, uz obiljetnička sjećanja vezana za Titov život, baviti i znanstvenim promišljanjem Titova djela i njegove povezanosti s Dubrovnikom.

Marinko Vlašić

Tribina

•Udruga mladih antifašista Zagreba upriličila je predavanje istaknutih antifašista na temu »Pad Italije«, a potom prikazala istoimeni film Lordana Zafranovića

Udruga mladih antifašista Zagreba na čijem je čelu Mario Šimunković sve je aktivnija. To raduje i ohrabruje. Kako zainteresirati mlade ljude i privući ih u organiziranu antifašističku »frontu«? Cini se da su u Udrizi mladih antifašista grada Zagreba pronašli valjan recept...

Organizirali su predavanje dvojice istaknutih antifašista – akademika Petra Strčića i Etore Poropata na temu »Pad Italije«, a potom prikazali istoimeni film Lordana Zafranovića, Stečena su nova saznanja iz Narodnooslobodilačke borbe a većina prisutnih nije imala ranije prilike vidjeti film *Pad Italije*, jer je on »u bunkeru«.

Za Lordana Zafranovića, *Hrvatski leksikon* (Zagreb, 1997.), među inim, navodi kako redatelj »ezoterički pristup zamjenjuje pseudopovijesnim u filmovima *Okupacija u 26 slika* (1978) i *Pad Italije* (1981), s temom iz II. svjetskog rata, u kojima vrijednosnim

i političkim otklonima izaziva prosvjede javnosti i dijela kritike. Nakon 1991. godine odlazi u inozemstvo i prerađuje ranije snimljen *Sumrak stoljeća* u *Testament* (1995), svoj osobni obračun s hrvatskom novijom povijestom.

Lordan Zafranović je imao samo mjesec dana kada je s majkom, nakon što su Nijemci okupirali otok Šoltu evakuiran u partizanski zbjeg. Filmom se počeo baviti još u srednjoj školi. Prvi profesionalni film *Živjela mladost* napravio je 1965. godine. U kratkom igranom filmu *Poslije podne puška* počeo se baviti analizom zla,

zločinom bez razloga... Završio je Filmsku akademiju u Pragu. U Zagreb se vraća 1971. godine u »jednu vruću atmosferu«, na sceni je bio agresivni nacionalizam i Zafranović je izvukao »deblji kraj«. Isključili su ga iz Društva filmskih radnika. Otišao je u Beograd i napravio dva filma *Zov predgrađa* i *Ubojstvo u noćnom vlaku*.

Od svih njegovih filmova najviše se do današnjih dana spominje *Okupacija u 26 slika*. Uslijedile su kritike bez ikakvog osnova, politički obojene. Tuđman ga je napao, dok još nije bio na vlasti, zbog filma *Krv i pepeo Jasenovca* (koji nikad nije bio u video) i kasnije ga stavio u svoje knjige kao neprijatelja hrvatskog naroda. »*Okupacija*« je obišla čitav svijet. Film je prodan u 30 zemalja. To je bio posljednji film koji je u KBC u Ljubljani prije smrti gledao Tito, i to dva puta! Kada je HDZ došao na vlast »dragovoljno po naređenju« otišao je u emigraciju (Beč, Pariz i Prag). Danas živi u Pragu, često boravi u Hrvatskoj i zemljama bivše Jugoslavije, pripremajući filmsku seriju (dokumentiranu) o Titu.

- *Nazalost, neki moji filmovi, s kojima sam također imao problema, ponovno su se dogodili, po istom scenariju, i ja nisam nimalo sretan zbog toga. Ništa nisu izgubili na aktualnosti, na upozoravanju što se događalo i što se opet može dogoditi* – istaknuo je Lordan Zafranović.

B. M.

Dio katoličkih biskupa i crkvenih krugova u svojim je nedavnim javnim istupima, uključujući i vjerske aktivnosti, izrekao grube povjesno-političke diskvalifikacije i osude na račun antifašizma u nas, a posebno Josipa Broza Tita. To je izazvalo reagiranja, od kojih dio objavljujemo u ovom broju »Glasa«

Izvršni odbor Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske objavio je 30. kolovoza priopćenje za javnost u kojem reagira na istupe nekih najviših predstavnika Katoličke crkve u Hrvata. U priopćenju, kojeg je potpisala predsjednica SABA RH dr. Vesna Čulinović Konstantinović, se kaže:

»Već godinama slušamo o sotoniziranju antifašista, komunista i Tita od nekih biskupa i svećenika. U posljednje vrijeme je to poprimilo razmjere hajke.

Biskup Krčki Valter Župan svrstan je Tita na 10. mjesto ratnih zločinaca svijeta i time u cijelosti prihvatio stav poraženih ustaških snaga.

Kardinal Bozanić proziva antifašiste i izjavljuje da antifašizam ne može biti opravданje za zločine. Mi taj stav također zastupamo. Za nas je zločin uvijek zločin

Izvršni odbor SABA RH:

Ofenziva crkvenih otaca

ma tko ga i u kom cilju počinio. Međutim, u istupima pojedinih biskupa krajnje je jednostrana osuda jer zločine nacifašista i ustaša ne spominju ili to čine samo uzgred.

Veoma je indikativno da se ta gospoda nikada ne sjete svećenika antifašista. Čak je 75 svećenika aktivno sudjelovalo u NOB-i. Ustaše, Nijemci i Talijani ubili su 46 svećenika tijekom II. svjetskog rata. U logorima u Njemačkoj bilo 2770 katoličkih svećenika, a samo je 1213 preživjelo. Što su Vatikan, a što vrhovi Katoličke crkve učinili za spas tih časnih ljudi koji su radile odabrali smrt nego sluganstvo?

Tvrđnje nekih biskupa o tome da su antifašisti i komunisti počinili najviše zločina, demantirao je i Papa Ivan Pavao II. koji je se svjetu ispričao jer je pod znakom križa učinjeno najviše zločina u povijesti čovječanstva.

Ne smije se zaboraviti činjenica da Papa Pio XII. ni jednom nije podigao glas protiv koncentracijskih logora i genocida, niti za spas zatočenih svećenika. Njegov stav su podupirali i neki svećenici u Hrvatskoj. Na taj način Katolička crkva je suodgovorna za nacističke zločine, kako je istakao Papa Ivan Pavao II.

Do danas nismo doživjeli da je kardinal Bozanić posjetio logor Jasenovac i služio misu u Jadovnom, Slanom na Pagu, Požegi, Đakovu i drugim ustaškim stratištima. Umjesto toga svjedoci smo brojnih misa zadušnica za ratnog zločinca Pavelića, za ustaše pогинule u borbama protiv NOV, za one koji su bježali pred licem pravde. Ti biskupi pripomažu stvaranju mita o ogromnom stradanju Hrvata kod Pliberka. Prešućuju da su brojni svećenici spašavali Pavelića i druge ratne zločince.

Dok sadašnji vrh Katoličke crkve (Vatikan) jasno razgraničuje antifašizam od fašizma, a Papa Ivan Pavao II. i Benedikt XVI. posjećuju bivše koncentracijske logore i odaju počast žrtvama, dio biskupa u Hrvatskoj radi potpuno suprotno.

Pitanje je zbog čega je sva ta hajka baš sada i u čijem je interesu. Očito je da je uperenja protiv državnog vrha i službene politike kojom se želi ući u Europsku uniju zasnovanu na principima antifašizma.

Gospodo, crkveni predstavnici bio bi red da se držite Evangelijskih propovijedate mir i toleranciju, umjesto da potičete mržnju i podjele, čije smo posljedice osjetili tijekom II. svjetskog rata.«

Mladi antifašisti Zagreba: Odgovor na napade iz crkvenog vrha

Na obilježavanju 60. obljetnice smrти istarskog svećenika Miroslava Bulešića, kardinal Josip Bozanić istaknuo je kako ono što se naziva antifašizmom nije ništa drugo do prikrivanje zločina.

Kardinal Bozanić poistovjećuje sve antifašiste koji su se borili za slobodu i vraćanje Istre Hrvatskoj s pojedincima koji su činili zločine. Uporno baca ljagu na antifašističku Narodnooslobodilačku borbu u kojoj su se svi pošteni domoljubi borili za oslobođenje, kako Hrvatske, tako i ostalih zemalja u sklopu Jugoslavije.

Prema podacima »Krčkog zbornika« (sv. 7, str 49-57.), Istra je dala 28.754 boraca. U NOV Hrvatske poginulo je 5.000, a okupator je ubio 5.802 Istrane.

Prema tim podacima ovih gotovo 11.000 Istrana, prema kardinalovim riječima, dalo je život za jednu zločinačku ideju, dalo je život uzalud. Ili, ako gledamo cijelu Hrvatsku, tada, prema podacima

Vladimira Žerjavića, 64.564 boraca koji su se borili u NOV Hrvatske, a koji su dali svoje živote, proglašeni su zločincima.

U NOV Hrvatske sudjelovalo je, prema brojnom stanju svake jedinice, 250.000 boraca što je 7,29% stanovništva Hrvatske prema popisu iz 1931. godine.

Ako se zna da u ratu može sudjelovati najviše 10% ukupnog stanovništva, tada je Hrvatska pri samom vrhu. Ako se 250.000 ljudi iz Hrvatske opredijelilo za sudjelovanje u oružanoj borbi, a mnogo ih se više opredijelilo za pomaganje pokreta, tada je neosnovano i nadasve podlo goroviti o tome kako je antifašizam ime za prikrivanje zločina. Time se samo širi mržnja prema svemu za što su se komunisti, partizani i ostali antifašisti zalagali i borili za vrijeme Drugog svjetskog rata. Obilježavanje nečije smrti ne smije biti mjesto na kojem će se širiti netoleranca prema antifašizmu. Nema opravdanja niti za jedan pa tako ni za taj zločin. No zločinci imaju ime. Ne može se kolektivno kriviti zbog zločina pojedinca.

Treba saslušati obje strane i utvrditi zašto je taj svećenik ubijen. Treba se također zapitati zašto Bozanić obilazi

mesta na kojima su se dogodili zločini s partizanske strane poput Lanišća ili pak Bleiburga. Ako je svaki zločin isti, zašto se onda ne pojavi u Jasenovcu u kojem su mučki ubijene desetine ili čak stotine tisuća nevinih ljudi, u Dortsčini gdje je ubijeno oko 6000 komunista, antifašista i rodoljuba ili pak u Glinskoj crkvi gdje je zaklano 1220 ljudi samo zbog toga što su bili Srbi.

Teško je vjerovati da Crkva radi razliku između ljudi. Pitanje je gdje je kardinal bio 18. siječnja na obljetnicu ubojstva velikog istarskog antifašista Joakima Rakovca ili 7. veljače kad se obilježava obljetnica smrti istarskog heroja - antifašista Giuseppe Budicina ili na dan ubojstva ostalih istarskih antifašista poput Olge Ban, Jože Surana i drugih.

Bilo kako bilo, puno će još vremena proći dok ne dočekamo dan kada će doći osuda Crkve prema fašističkim i ustaškim zločinima. Do tada nam ne preostaje ništa drugo nego – braniti naše ideale i ustajati u našoj borbi.

SABA Primorsko-goranske županije:

Antifašisti su zajedno sa svećenicima ratovali i za slobodu vjeroispovijesti

Učesnici NOB-a i antifašisti PGŽ-a iznenadeni propovijedima povodom našeg velikog blagdana Velike Gospe u kojima su nosioci crkvene vlasti, a posebno biskup krčki Valter Župan uvrijedili sve nas koji smo u Drugom svjetskom ratu zajedno s katoličkim svećenicima i ostalim vjeroispovijestima (crkvenim konfesijama) vjerovali u budućnost naših naroda. Pitamo se tko je ovlastio biskupa Valtera Župana u izjednačavanju Hitlera i Josipa Broza Tita, a ne i Katoličke crkve, s brojčanim podacima stradalih u ratovima, gdje je i od koga je ovlašten da nas tako teško vrijeda, izjednačavajući naciste i antifašiste. U ratu smo mi ratovali za slobodu vjeroispovijesti, u vjeri da Crkva bude zaštitnik vjernika i nas malih ljudi. Jer, ako je predvodnik stada slijep, netko bi mu trebao otvoriti oči i upozoriti ga da

je Crkvi mjesto uz narod, a ne da bude zaštita političkim elitama.

Mnogi naši članovi i vjernici koji su ogorčeni istupom biskupa Valtera Župana i njegovim parametrima u tumačenju povijesti, pitaju se gdje je isti našao temelje, koja su to povjesna vrela iz kojih je biskup crpio podatke o ulozi Josipa Broza Tita u izjednačavanju uloge i ličnosti Tita s Hitlerom. Osim što je bio organizator borbe antifašista na ovim prostorima, Josip Broz Tito bio je isto tako mudar čovjek koji je u svjetskim razmjerima dokazao svoju veličinu. Dokazano je i vidjelo se na njegovom posljednjem ispraćaju.

Iz bezbroj slučajeva iznijet ćemo samo neke primjere s područja gdje djeluje biskup Valter Župan. Tajnika biskupa Srebrenica talijanski je okupator stavio 1941. godine prvog na listu za hapšenje. Župnik Ivan

Žic bio je ne samo hapšen nego i prebijen i uhapšen. Slomljena su mu dva rebra koja su mu se zabila u pluća. Interniran je u Italiju, kasnije je postao vikar Krčke biskupije. Odlukom Sabora dobio je mirovinu, ali je nije dočekao.

Me negiramo da su staljinisti počinili greške i zločine, ali je Josip Broz Tito 1948. godine u potpunosti prekinuo odnose sa Staljinovom politikom. Posebno ističemo ulogu Josipa Broza Tita kao povijesnu činjenicu: pripojenje svih novooslobođenih krajeva matici zemlji, Republici Hrvatskoj (Istra, Rijeka, Zadar i otoci). U Ustavu Republike Hrvatske, kojega svi moramo poštivati, pa i crkvene vlasti, jasno stoji da je Republika Hrvatska nastala na temeljima odluka ZAVNOH-a i AVNOJ-a, stoji u reagiranju Presljsjedništva SAB-a i antifašista PGŽ-a.

Prenosimo

A što ćemo s antifašističkim mučenicima?

Postavljanje znaka jednakosti između Hitlera i Tita, što je krčki biskup Valter Župan učinio za blagdan Velike Gospe, nije samo, prema tumačenju njemačkih teologa i filozofa, ovdašnjih antifašista i ljudi zdravog razuma, koketiranje s ustaštvom, jer se zločinca Pavelića nigdje ne nazire na Županovom obzoru, već je i stanovita mjera neonacističkog revidiranja povijesti. Stara je i prežvakana istina da teološko mjesto nije domovina, kako tvrde kardinal Bozanić i mnogi hrvatski (nad)biskupi. Locus theologicus suvremene hrvatske teologije, ako se želi biti u znaku vremena, mora biti borba za istinu. Papa Benedikt XVI. kaže da kršćanstvo ne smije biti potisnuto u svijet mita i osjećaja, nego mora biti poštovano kako bi njegov navještaj rasvijetlio istinu o čovjeku grešniku.

Iskonski grijeh hrvatskog katolicizma

Katolička crkva u nas, od Stepinca navelimo, promovira furiozni nacionalizam i fašistički moral. Ruši zasade II. vatikanskog koncila i preferira svaku vrstu desničarstva, pa tako i kada promovira svoje buduće blaženike, a zaboravljuju da se to i u Vatikanu osuđuje jer se oni još uvijek sjećaju da je Tito bio bolja alternativa od Draže Mihailovića.

Da, treba se promovirati istina o čovjeku grešniku. Griješi su u »nacionalnoj stvarnosti« činjenice i zato citiram dio pisma kancelara Konrada Adenauera iz veljače 1946. jednom katoličkom svećeniku u Bonnu: »Mislim da njemački narod, pa tako i biskupi i svećenici u njemu, nose veliku krivnju za ono što se dogodilo u koncentracijskim logorima. (...) A ta je krivnja počela dosta ranije jer su narod i Crkva podržali nacističku agitaciju. Neki vrlo entuzijastički.«

Zato gospodo, i vi gospodine kardinale Bozaniću, i vi biskupe Županu, koji neprestano prebacujete antifašizmu svaku vrstu zločina, kao što ste to učinili i povodom 60. obljetnice mučeništva istarskog svećenika Miroslava Bulešića, shvatite već jednom: zaista je došlo vrijeme da okaljamo grijehe naše i naših otaca te da prestanešmo koketirati s fašizmom koji vjeri pravi kompliment zbog nacije, a naciju uzdiže na stupanj božanstva. Hoćete li ustrajati u iskonskom grijehu hrvatskog katolicizma sažetom u moralu fašista, nacista i ustaša (poistovjetiti moral osobe i potrebe nacije)? Samo naprijed! Ali jednog dana će vam u crkvama ostati samo nekoliko staraca. Inteligencija vas je već napustila.

Mudrost nadbiskupa Pavlišića

Tamo negdje na početku suradnje s Novim listom, 1. travnja 1995., objavio sam razgovor s, tada već umirovljenim, a sada pokojnim, riječko-senjskim nadbiskupom Josipom Pavlišićem. On mi reče: »Puno

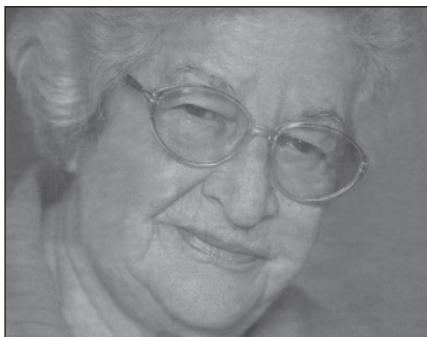
se o Titu govori, ali nitko nije ozbiljno analizirao to pitanje. Je li bilo veće zlo da dode Tito ili Mihailović? Jer je to bila alternativa s Hrvatskom. Treća mogućnost nije postojala. (...) Da nije došao Tito, mi Istrani nikad ne bi spali u Hrvatsku. (...) A na što bismo se danas pozivali da Tito nije stvorio avnojske granice?«.

Šteta što nemamo mjesta da prenesemo cijeli taj elegantan i mudar iskaz. Pavlišić je bio ljudina. Pravi narodni čovjek. Govorio mi je: »Ča ovi naši ne poguraju malo naše mučenike antifašiste?«. Da, i ja vas to pitam. Svaka čast Bulešiću kojeg su ubili pijani mladi skojevcji jer je odbio krizmati neku partizansku djecu, a bio je suradnik partizana i dobro se poznavao njegov stav da će »podijeliti svete sakramente svima koji to traže - i Hrvatu i Talijanu i Nijemcu« (molim vas, nemojte podmetati, nikako ne opravдавam njegovo okrutno ubojstvo!). A zašto se ne govorи više o istarskom svećeniku antifašistu Šimi Červaru, kojeg su talijanski fašisti ubili batinama? Zašto se preskače don Šimu Milanovića, brata legendarnog Bože Milanovića, antifašista takodjer, kojeg su Nijemci strijeljali pri kraju rata itd. itd.?

Znate zašto? Zato što hrvatski episkopat vjeruje da su samo desničari i čvrsti antikomunisti vrijedni pažnje. Humaniste i heroje poput cresačkog franjevca fra Placida Cortesea, koji je spašavao antifašiste, Židove, savezničke padobrance i mnoge druge i kojeg su gestapovci mučili tako da su mu prije smaknula u Trstu (8. listopada 1944.) ikopali oči, iščupali nokte i jezik, može se desetićima ignorirati.

Drago Pilsel, Glas Istre

Partizanski i Domovinski rat su oslobodilački i antifašistički

- Nekadašnja dugogodišnja predsjednica CK SKH te prva i jedina premijerka u Jugoslaviji, 83-godišnja Milka Planinc, proživljava svoje umirovljeničke dane u miru i tišini zagrebačkog Slavujevca, u stanu nedaleko od Cmroka

Već je desetak godina privezana uz invalidska kolica te rijetko izlazi van i istupa u javnosti. No, Goran Jurišić, voditelj Centra za istraživanje komunističkih zločina, optužio ju je, na osnovi »ispovijesti« Sime Dubajića, nekadašnjeg partizana iz Knina i jednog od predvodnika krajinske balvan-revolucije, za sudioništvo u ratnom zločinu koji su krajem Drugog svjetskog rata u Kočevskom rogu u Sloveniji počinili partizani nad zarobljenim i razoružanim ostacima poraženih, uglavnom kvislinskikh postrojbi - ustašama, srpskim i crnogorskim četnicima, slovenskim belogardejcima, ljetićevcima, nedićevcima, albanskim balistima...

- Ta je optužnica izazvana čistim političkim razlozima. To je politička spekulacija. Moje ime »zvuči«. Poznato je - kaže na početku razgovora Milka Planinc. - Naime, godinama sam bila na mnogim odgovornim partijskim i državnim dužnostima u Hrvatskoj i Jugoslaviji te je vrlo privlačno mene optužiti i povlačiti oko stvari s kojima stvarno nemam baš nikakve veze. Osobno se zalažem za to da se stvari istraže te sudski i znanstveno obrade.

Zločin je zločin bez obzira na to tko ga je počinio i kakvi su razlozi postojali. Koliko god pokušavali opravdati ratni zločin, tražeći razloge, kontekst, psihološko stanje počinitelja, ipak uvijek na kraju dođete do jednog zaključka - to je ipak zločin. Nažalost, sve je jasnije da su zločini tada počinjeni i to treba izvesti na čistac, ali se takvim, posve neutemeljenim i izmišljenim optužbama, neće daleko stići.

Time se stvar čini nevjerodstojnom i šlampavom pa sve ide u pogrešnom smjeru. Ta optužba na moj račun ne služi ničemu

• Optužba na moj račun ne služi ničemu osim dnevropolitičkoj upotrebi, odnosno zloupotrebi

osim dnevropolitičkoj upotrebi, odnosno zloupotrebi.

• Spominje se da ste bili komesar u XI. dalmatinskoj brigadi.

- Ma kakav komesar brigade! Bila sam komesar u četi veze u XI. dalmatinskoj brigadi! I da razjasnim, nisam bila oficir za vezu, kako neki svjesno ili nesvjesno iskrivljuju stvarnost. Bila sam u četi veze. Dakle, vezist. Imala sam čin poručnika. Bilo nas je tridesetak. Rastezali smo žicu za telefone i imali kurire. Bili smo vezani uz štab II. bataljuna. Eto, tu sam ja bila komesar, a osim toga, tada sam imala 21 godinu.

Nisam sudjelovala ni u odlučivanju ni u izvršavanju operacija o kojima govori Simo Dubajić. Bila sam daleko od takvih stvari. Koliko sam bila važna, pokazuje i ovaj detalj - u monografiji XI. dalmatinske brigade koja je izašla još sredinom osamdesetih, kada sam još, da tako kažem, »bila na vlasti«, objavljena je fotografija nekoliko partizana iz moje čete. Svi su bili potpisani osim mene! Ispod moje slike piše - »nepoznata partizanka«. Eto, toliko o mojoj važnosti tih dana.

• Gdje ste bili tih spornih dana u svibnju 1945., nakon službene kapitulacije nacističke Njemačke, kada su se dogodili partizanski zločini?

- Počet ću ispočetka. Živjela sam u Splitu. Čim je počeo rat, angažirala sam se u otporu talijanskom okupatoru. Bila sam skojevka. Bila sam srednjoškolka kad smo 1941. godine pred splitskim HNK demonstrirali smo protiv svjedodžbi na talijanskom jeziku. I danas na zgradi splitskog HNK stoji spomen-ploča u povodu tog događaja. U partizane smo sestra i ja otiskele nakon kapitulacije Italije 1943. godine i prvog oslobođenja Splita.

No, Nijemci su ubrzo ponovno zauzeli grad, a ja sam sa svojom jedinicom prebačena na Vis, gdje sam se uključila u XI. brigadu s kojom sam ostala do kraja rata. Komandant bataljuna je bio Antunović. No, razboljela sam se i neko sam vrijeme bila u bolnici u Bariju. Zatim sam se vratila u brigadu s kojom sam prošla mnoga bojišta, od Metkovića, Širokog Brijega, Mostara, Knina, a zatim Rijeke i Trsta.

• Ušli ste u Trst?

- Da. U travnju i svibnju vodile su se velike i teške borbe za Rijeku. No, tada je stigla naredba da se prebacimo u Trst.

Vozili su nas kamionima, što je pojačavalo dojam važnosti jer smo do tada išli samo pješice. Brigada je prebačena kao pojačanje. Naime, saveznici su se približavali Trstu i to je bilo veoma važno. Trebali smo prije njih ući u Trst. U Bazovicama, slovenskom selu nadomak Trstu, dočekivali su nas cvijećem i klicanjem. No, u Trstu je bila drugačija, kaotična situacija.

S nekim su prozora na nas bacali cvijeće, a s drugih bombe, metke i granate. Jedna je granata eksplodirala u neposrednoj blizini džipa u kojem sam bila. Nakon što je Trst oslobođen, odmah su nas prebacili dalje, preko Vršića u Kranjsku goru. Bio je svibanj, a na Vršiću je bilo snijeg. Upravo je tih dana rat službeno završio. U Podsdamu je potpisana kapitulacija nacističke Njemačke, ali su se još vodile povremene borbe uz austrijsku granicu. Nijemci su se još povlačili prema Austriji i brigada je to trebala zaustaviti. Željeli smo uzeti oružje i zarobiti Nijemce.

• Smatrati li Bleiburg zločinom?

- Da, to sam vam već rekla. Zločin je zločin. No, ne želim napamet govoriti. Bleiburg treba istražiti i utvrditi što se doista zabilo dok još ima živih svjedoka. Ne znam koliko je ljudi ondje stradalo, ali ako je i jedan čovjek bio ubijen bez suđenja, onako kako se govorи da su ljudi ondje bili likvidirani, to je za svaku osudu. Žao mi je što pravih, objektivnih i kompetentnih znanstvenih radova o Bleibburgu još nema. Dalmatinske brigade nisu bile na Bleibburgu. To kaže i general Dušan Korać, komesar 26. divizije, ali i Milan Basta koji je o tome napisao i knjigu.

Jedanput sam razgovarala s Vladimirom Bakarićem o tome. Pitala sam ga otvoreno što je on tada znao o tome. Rekao mi je, a nema razloga da mu ne vjerujem, da o tome tada ništa nije znao. Bakarić je bio potpuno izvan toga. No, nema zemlje koja se nije obračunala sa svojim kvislinszima i na ružan način, od Norveške do Francuske, pa je tako bilo i kod nas. Možda se to radilo brutalnije, na naš balkanski način.

• Je li moguće da je postojala naredba, čak i Titova, za te nelegalne likvidacije?

- To stvarno ne znam, ali dopustite da u to posumnjam. Mislim da Tito u to nije bio umiješan.

• Baca li Bleiburg sjenu na partizanski rat, odnosno diskreditira li NOB?

- Ne, iako se to nije smjelo dogoditi. Sjena je bačena, ali mislim da ne diskreditira svu onu veliku, epohalnu borbu koju smo vodili. I drugo, to nije bilo planirano. No, zapitajmo se diskreditira li bombardiranje Dresdена englesku pobjedu i sudjelovanje u ratu? Mislim da ipak ne. Bilo je partizana koji su počinili zločine, ali partizanski pokret nije zato bio zločinački, nego oslobodilački, kao i Domovinski rat.

• **Bleiburg je u vrijeme socijalizma bio itekako zabranjena tema.**

- Da, slažem se, i to je bila pogreška. No, kako bi se znalo sve što se događalo u Domovinskom ratu i u nesretim ratovima u Hrvatskoj i BiH da nema Haaga? No, ni tada to nije bilo potpuno zataškavano.

Naravno, ružne se stvari nisu rado spominjale. Mnoga su se istraživanja radila i u Institutu za radnički pokret koji je vodio **Franjo Tuđman**. Postojala je i posebna komisija pri CK SKH koja je proučavala NOB, ali osobno se nikada nisam bavila time. Možda bi bilo dobro da se prouči to što je rađeno i do kakvih su zaključaka istraživači došli. Nije tu upitan samo Bleiburg, nego i kolektivizacija i IB i slučaj **Hebrang...**

• **Zašto mislite da Simo Dubajić optužuje baš vas?**

- Za tog sam čovjeka prvi put čula negdje šezdesetih, kada su bili neki problemi na Jadran filmu gdje je tada radio. U ratu nikada o njemu nisam čula, a sumnjam da je i on tada znao za mene. Mislim da je mene »izabralo« samo zbog imena i dužnosti koje sam obnašala, a načuo je da sam krajem rata bila na tom »spornom« području, iako na Kočevskom rogu nikada nisam bila.

Osim toga, još je Dušan Korać u intervjuu Slobodnoj Dalmaciji 1990. rekao da mu je ispod časti govoriti o Simi Dubajiću jer je on jedno obično ništa! Milka Planinc je Dubajiću, rekao je tada Korać, bila potrebna kao poratni političar. I to je tako. Slažem se.

• **Jeste li tada onđe viđali zarobljene ustaše?**

- Naravno da ih je bilo, kao i četnika, čerkeza, ljiotićevecu, i tko zna koga sve ne. Ne znam zašto se sada cijeli taj rat od 1941. do 1945. u Hrvatskoj želi svesti na to da partizani napadaju, a ustaše se brane. Kao da ničega drugog nije bilo, kao da smo mi napadali hrvatsku državu, a ustaše su je branili. Ustaše sam uvjek viđala uz bok Nijemcima, koji su bili okupatori. Mi smo se borili za Hrvatsku. Maštali smo o boljem, pravednijem i socijalnijem svijetu u zajednicu s drugima. Zar je to grijeh!? Nismo znali tada u što bi se to moglo, odosno u što se na kraju izrodilo.

• **Smetali vam što danas neki povjesničari govore kako nije bilo hrvatskih, nego samo jugoslavenskih partizana?**

Ne opravdavam ništa, ali treba shvatiti to vrijeme

• **Što mislite o Bleiburgu, odnosno onome što simbolizira?**

- Tada nisam imala pojma što se onđe dogodilo. Moja brigada onđe nije bila. Moji su, a tada tamo nisam bila, pohvatali negdje kod Jesenica ili tako nešto, skupinu ustaških ministara, među njima i Milu Budaku. Ali njemu je bilo sudjeno u Zagrebu.

Osobno nisam vidjela ništa što biste vi htjeli da vam kažem. No, prihvaćam da je bilo svega. Osvete. Nekontroliranih izljeva oholosti i sličnoga. No, bilo je i borbi. Mnogi su se i pojedinačno željeli probiti da ne padnu u zarobljeništvo partizana. Kada nakon toliko godina patnji vidite poraženog neprijatelja pod nogama, nekome tko je izgubio nekog svoga teško se kadšto bilo suzdržati. Daleko od toga da opravdavam takvo ponašanje, ali treba shvatiti to vrijeme. Sagledajmo i kontekst i okolnosti u kojima se to događalo. Znam mnoge borce koji su bili u partizanima od 1941. pa su poginuli tih dana. No ponavljam, sve to treba istražiti i vinovnike osuditi.

• **Doista ništa o tome niste znali?**

- Bili su to zadnji dani rata. Pojedinačne su se borbe vodile svuda oko nas. Već se razmišljalo o odlasku kući. Bio je to veliki metež. Niste mogli znati sve što se događa. Ja sam i o Jasenovcu i o mnogim drugim stvarima doznala tek poslije.

O Jasenovcu tada ništa nisam znala, niti sam išta čula o njemu! Drugo, ja sam sa svojom brigadom već u svibnju 1945. godine bila prebačena u Tetovo i Skoplje u II. tenkovsku diviziju, gdje sam bila sve do 1947. kada sam se demobilizirala i došla u Zagreb.

- To su gluposti. Ja sam Hrvatica i to nikada nisam skrivala. Dapače. Moj je otac, koji je iz Drniša, bio itekakav Hrvat. Završio je u zatvoru jer je opsovao **kralja Aleksandra**. U partizanima smo često pjevali i »Lijepu našu«, »Još Hrvatska ni propala dok mi živimo« i mnoge druge hrvatske pjesme i budnice. I to ne po direktivi, nego spontano, osjećajno. Pogledajte slike koje pokazuju kako smo pokapali svoje borce u St. Jakobu - pod križem! Jesmo se borili za Hrvatsku, ali i Jugoslaviju, jer smo željeli, kako sam rekla, bolji svijet. Smeta mi kada se želi napraviti razdor između nas, boraca NOB-a, i branitelja iz Domovinskog rata.

Oba su rata bila oslobodilačka i antifašistička. I to je naša veličina. Kod nas se antifašizam povezuje isključivo s komunizmom da bi ga se diskreditiralo. Činjenica jest da su komunisti poveli taj oslobodilački rat. Oni su ga organizirali i vodili. No, među partizanima je bilo mnogo onih koji nisu bili komunisti, ali su se borili protiv okupatora i za bolje sutra. Ni ja nisam znala ništa o komunizmu, osim da se borim za to da svi ljudi budu ravnopravni i zadovoljni. Lako se može provjeriti da je Split dao više partizana i dragovoljaca nego što bi uspjelo bilo kojoj mobilizaciji. Zašto se ne želi priznati da je Tito, odnosno mi partizani, vratio Istru, otoke i Dalmaciju Hrvatskoj?

Borila sam se za Hrvatsku. Kakva bi

ta Hrvatska bila da nije bilo partizana? Hrvatska je bila zaostala zemlja. Čitatje **Bičanića** da vidite kakva je bila Hrvatska prije rata. Imali smo ambiciju napraviti od Hrvatske razvijenu zemlju. Često mi je jedan prijatelj govorio da je komunizam nešto primaljivo na horizontu, ali što mu se više približavaš, sve je dalje. Iako je Titov socijalizam bio, naravno, pun mana, on se ipak ne može onako lakonski, kako se sada radi, poistovjećivati sa svim ostalim socijalizmima.

Jugoslavenski, sovjetski, kineski, kubanski, kampučijski socijalizmi su svi različiti. Ne možete sada zajedno zbrojiti sve žrtve **Staljina, Maoa, Pol Pota** i reći eto, i mi smo bili komunistička zemlja pa je to sve isto. Osim toga, i komunisti u Jugoslaviji su se razlikovali. Mi u Hrvatskoj bili smo drugačiji od onih u Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji. Nije to sve tako jednostavno.

• **Je li vam žao što se Jugoslavija raspala?**

- U jednu ruku jest jer je to bila dobra ideja, ali nije mi žao kada vidim što se dogodilo. Ustav iz 1974. godine radili smo razmišljajući i svjesno i podsvjesno o tome da tu državu treba pripremati za rasap, ali ne onakav krvavi koji je slijedio. Znam što govorim jer sam ja pisala mnoge amandmane i prijedloge za taj Ustav, vodeći računa upravo o tome.

(S M. Planinc razgovarao je novinar **Vlado Vurušić**).

NA STRAŽI HRVATSKOGA MORA

•Partizani su stvorili, a hrvatski branitelji obranili današnju demokratsku i europsku Hrvatsku – s tim je uvjerenjem u Podgori, na Makarskom primorju, pod spomenikom »Krila galebova«, obilježena 65. obljetnica osnivanja partizanske ratne mornarice

Oslobodilačka borba na moru razvijala se kao i na kopnu. Nizali su se podvizi naših pomoraca. Od rujna 1942. godine u Podgori, podno Biokova, djeluje Primorski vod – jezgro partizanske ratne mornarice koja je iz dana u dan postajala sve brojnija i sve opremljenija. Uz ogromne napore, mornari - partizani su pobijedili tehnički neusporedivo opremljenijeg neprijatelja na moru i, zajedno s drugim jedinicama Narodnooslobodilačke vojske, oslobođili naš Jadran. Odlukom Vrhovnog komandanta NOV i POJ osnovana je 18. prosinca 1942. godine Sekcija za ratnu mornaricu pri Štabu 4. operativne zone Hrvatske, kao prva komanda Ratne mornarice Narodnooslobodilačke vojske. Sekcija je 28. prosinca uspostavila mornaričku postaju u Podgori, u kojoj je 23. siječnja 1943. godine formiran Prvi mornarički odred s četama u Podgori. Tučepima i Igranim.

Prvi predsjednik samostalne Hrvatske **Franjo Tuđman** je 12. rujna 1991. godine svojim ukazom službeno utemeljio *Hrvatsku ratnu mornaricu* na čelu s admiralom **Svetom Leticom**. Dan Hrvatske ratne mor-

narice obilježava se 18. rujna, u spomen na pobjedu neretvanskih Hrvata nad mletačkom flotilom dužda Kandijana 887. godine.

Priznanje Titovim mornarima

Hrvatske ratne mornarice je u Podgori, 10. rujna ove godine, na 65. rođendan partizanske mornarice odala priznanje Titovim mornarima. Partizani su stvorili, a hrvatski branitelji obranili današnju demokratsku i europsku Hrvatsku – s tim je dojmom pod spomenikom »Krila galebova« (beogradskog kipara Rajka Radovića), obilježena 65. obljetnica osnivanja partizanske ratne mornarice. Preko tisuću partizanskih boraca i poklonika antifašizma pristiglih od Istre do Dubrovnika proslavilo je taj datum, poručujući da Domovinski rat smatraju logičnim nastavkom i konačnim završetkom antifašističke borbe hrvatskih mornara i partizana. U tom su ih uvjerenju podržali potpredsjednik Hrvatskog sabora **mr. Mato Arlović** te izaslanik pre-

dsjednika Republike, zapovjednik Hrvatske ratne mornarice komodor **Ante Urlić**.

- Ponovit će što treba stalno ponavljati: nacizam i fašizam bili su zločin i u ideji i u provedbi. U borbi protiv tog zla, zločini su se dogodili u antifašističkoj borbi. Ali i to su bili zločini protiv ideje antifašizma. Svaki je zločin zločin, i treba ga osuditi i kazniti – istaknuo je, među ostalim **Mato Arlović**.

- Borcima antifašistima i žrtvama fašističkog terora treba napokon riješiti njihova prava koja u osnovnom dijelu trebaju korespondirati s pravima branitelja iz Domovinskog rata, jer i bez jednih i bez drugih ne bi bilo današnje Hrvatske.

Ni za komodora **Ante Urlića**, predsjednikova izaslanika i zapovjednika Hrvatske ratne mornarice nije bilo dvojbe o antifašizmu kao civilizacijskom opredjeljenju Hrvatske. »Na kraju rata preko 90 posto pripadnika partizanske mornarice bili su Hrvati«, kazao je Ante Urlić, naročito istaknuvši ulogu **admirala Svetе Letice Barbe**, rođenog Podgoranina, sudionika Drugoga svjetskog rata te osnivača i prvog zapovjednika Hrvatske ratne mornarice u Domovinskom ratu. Na svečanosti su govorili i **Vinko Šunjara**, član Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, prof. **Ljubo**

Komodor ANTE URLIĆ, izaslanik Predsjednika Republike i zapovjednik Hrvatske Ratne mornarice:

SLOBODNE PLAVE GRANICE

Danas, ovdje u Podgori prisjećamo se dana 10. rujna 1942. godine kada su hrvatski partizani – mornari, ribari i težaci formirali prvi mornarički partizanski odred u sastavu 4. operativne zone i započeli vjekovnu težnju hrvatskog naroda za oslobođenje plavih granica naše domovine. Pobjeda nad fašizmom u Drugome svjetskom ratu bila je pobjeda vrijednosti utkanih u modernu Europu i Hrvatsku, koja je u tom ratu dala značajan doprinos u borbi protiv fašizma. Tako se i stvarala antifašistička mornarica koja se borila i na kraju pobijedila nadmoćnog okupatora. U sličnom kontekstu slijedio je razvoj događaja u Domovinskom ratu kada su se hrvatski domoljubi iz svih krajeva svijeta i lijepe naše stavili na branik domovine, obranili i stvorili današnju samostalnu, neovisnu i

demokratsku Republiku Hrvatsku. Tako je i stvarana hrabra, ponosna i pobjedička HRM s malom jezgrom motiviranih hrvatskih domoljuba i visokostručnih profesionalaca, koji poznaju more i mornaričke vještine. Ona je veoma brzo i učinkovito izvršila svoju svetu zadaču konačnog oslobođenja hrvatskog Jadrana.

Osnivanje prvog mornaričkog odreda u Podgori označio je početak antifašističkog otpora na Jadranu. Važno je da se ova obljetnica obilježava pod pokroviteljstvom predsjednika Republike, ne samo da potvrdimo našu antifašističku orijentaciju, nego i da iskažemo zahvalnost svima onima koji su u antifašističkoj borbi i u Domovinskom ratu dali doprinos uspostavi samostalne, suverene i demokratske Republike Hrvatske.

Flotila patrolnih čamaca 2. pomorskog obalsko

partizanske mornarice

Lalić, predsjednik UABA Makarskog primorja, **Vjeko Sumić**, pripadnik Prvog mornaričkog odreda, **Momir Sumić**, načelnik općine Podgora i **Tomo Doko** (u ime Županije splitsko-dalmatinske). Na spomen imena župana **Ante Sanadera**, skup je uputio zvižduke.

»Krila galeba« – simbol pobjede

Delegaciju Hrvatskog sabora činili su **mr. Mato Arlović, Željka Antunović, Marin Jurjević i Jagoda Martić**. Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske predstavljali su članovi Predsjedništva **Vinko Šunjara, mr. Ivan Fumić, Vedran Žuvela, Antun Magić, Nikola Uzelac i tajnik Petar Raić**. Na svečanosti smo zamjetili i **Pavla Mršića**, predsjednika UABA Podgore, **Branka Lovrina**, predsjednika UABA Zadarske županije, **Branka Grošetu**, predsjednika UABA Dubrovačko-neretvanske županije, **Ante Adorića**, predsjednika UABA Splitsko-dalmatinske županije, **dr. Marka Pavkovića**, predsjednika Saveza antifašističkih boraca i antifašista Primorsko-goranske županije, uz kojeg su u Podgori bili i **Stipe Starčević, Mate Kočić, Igor Topić, Maksimiljan Manče i Vladimir Konestabo**. Obilježavanju 65. obljetnice partizanske mornarice nazočila su izaslanstva antifašističkih boraca i antifašista iz Istarske, Primorsko-goranske, Ličko-senjske, Zadarske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije, delegacije političkih stranaka, Saveza društva

g sektora partizanske mornarice, 1944. godine

»Josip Broz Tito«, tijela vlasti... Na proslavi je bio i najstariji, 96-godišnji Podgoranin **Kleme Jakić** ali i brojni mladi s područja Makarskog primorja.

Dvojica od ukupno pet živih osnivača partizanske mornarice, **Vjeko Sumić** i **Niko Vela**, podigla su hrvatski barjak na stijeg. Brojna su izaslanstva položila vijence i cvijeće podno spomenika »Krila galebova«, koji dominira nad Podgorom (na dvadesetu obljetnicu JRM-a 10. rujna 1962. godine, otkrio ga je Josip Broz Tito). Vitak i elegantan, dvadesetak metara visok spomenik, jedan je od rijetkih koji su preživjeli spomenički kulturocid devedesetih. Njegovo uspravno krilo simbolizira pobjedu, a slomljeno poginule mornare.

Voditeljica svečanosti je bila **Žana Šulenta** a u sadržajnom kulturno-umjetničkom programu sudjelovao je *orkestar Hrvatske ratne mornarice*. Predstavili su se umjetnici vezani za Podbiokovski kraj: glumac **Ilija Zovko**, muška klapa »Adriona«, ženska klapa »Fjoret« i folklorni ansambl »Tempet«. Posjetitelji su razgledali i izložbu maketa brodova autora **Milivoja Čapete**.

Podgora – kolijevka mornarice

Nikada se toliko ljudi nije okupilo na proslavi Dana partizanske mornarice u Podgori. Kako je poručila Koordinacija udrug proizašlih iz Domovinskog rata, branitelja nije bilo jer su se protiv petokrake borili i ginuli. Kako navodi »Slobodna Dalmacija«, **Matko Vela** (HSLS) smatra neshvatljivim da se hrvatskim generalima sudi u Hrvatskoj, da ostali čame u Haagu, a u Podgori je neviđeno slavlje pod zvjezdom petokrakom. **Miro Odak** (HDZ) dodaje da je sramota da su na plakatima simboli petokraka i titovka.

Predizbornje je vrijeme, pa i ovakva, drukčija mišljenja o proslavi su neizbjegna. Takvi i njima slični ostali su bez komentara što su sve tribine ispred spomenika »Krila galebova« bile popunjene. I što je u podgoršku luku uplovio, prvi put na proslavu Dana partizanske mornarice, brod Hrvatske ratne mornarice »Kralj Petar Krešimir IV.«, i ophodni »Novigrad«, a glazba Hrvatske ratne mornarice, koja je također prvi put bila prisutna na svečanosti, u mimohodu duž kilometarske Podgore svirala je od ranog jutra budnicu.

Podgora je kolijevka partizanske ratne mornarice. Tko je oslobođio Podgoru i Dalmaciju? Na svečanosti su sudionici zaplijeskali **Vinku Šunjari**, članu Predsjedništva SABA RH, koji je, među ostalim, kazao:

- *Partizanska mornarica je uz jedinice 8. dalmatinskog korpusa doprinijela da je Dalmacija gotovo vlastitim snagama prva oslobođena čime je omogućeno da ZAVNOH*

koncem 1944. godine dođe u Šibenik, a Glavni štab NOVH u Zadar, te da se još u ratu – polovicom travnja 1945. godine u Splitu formira Prva Vlada Federalne Hrvatske. To su povijesne činjenice na koje smo s razlogom ponosni. Poražene kvislinške snage mogu sve to ignorirati i negirati, ali ih ne mogu izbrisati...

Bojan Miroslavljev

VINKO ŠUNJARA, član Predsjedništva Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske:

OD PODGORE DO TRSTA

- *Ogroman je i nezaobilazan doprinos mornarice NOV općoj pobjedi nad fašizmom i oslobođenju zemlje. Težak je i slavan njen put razvoja i borbe od Podgorje do konačnog oslobođenja zemlje i uplovjenja naših brodova već 1. svibnja 1945. godine u luku Trst. Uz manju savezničku pomoć naša mornarica kontrolirala je Jadran, povezivala obalu i otoke, prevozila borce i borbeno podržavala brojne desantne operacije na otoke i obalu, bila jedan od faktora borbenog osiguranja rada vojnog i političkog rukovodstva na čelu s maršalom Josipom Brozom Titom.*

Mi partizanski borci i ratni vojni invalidi u više navrata smo izrazili zadovoljstvo sa sadržajem usvojene saborske Deklaracije o antifašizmu. Međutim, malo je učinjeno na njezinom sprovodenju u djelu. Zato smo odlučni da sve obljetnice kojima se obilježavaju značajni događaji iz NOR-a, pa i ova današnja, porez ostalog, budu u znaku sprovodenja te Deklaracije.

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske i njegovi članovi koji su u vremenskim godinama, zbog svoje prošlosti osjećaju moralnu obvezu da budu i nadalje jedni od nosilaca u očuvanju pozitivnih stečevina naše slavne Narodnooslobodilačke i antifašističke borbe.

KOMANDE PODRUČJA I KOMANDE MJESTA

•S jeseni 1942. godine na oslobođenom teritoriju Hrvatske osnivaju se organi i jedinice vojne pozadine – komande područja, komande mjesta i seoske straže

Glavni štab Hrvatske prvi je u okupiranoj Jugoslaviji u NOR-u osnovao i u ratnoj praksi isticao valjanost djelovanja sva tri dijela oružanih snaga NOP-a. Vrhovni komandant J. B. Tito stalno je inzistirao na operativnom dijelu oružanih snaga – pokretnim operativnim sustavima i u tome dosta dosegao vrhunac dolaskom u zapadnu Bosnu i Hrvatsku te osnivanjem, samo u Hrvatskoj, 14 brigada (o čemu smo pisali u prethodnom broju »Glasa«).

Regionalni raspored brigada u Hrvatskoj bio je optimalan jer je nudio Glavnom štabu Hrvatske sve mogućnosti da uspiješnije vodi borbena djelovanja, da manevriranjem utječe na dizanje ustanka ili njegovo širenje, kao i da izbjegava frontalne borbe koje nameće protivnik. Istina, jedinice GŠH još su bile inferiorne u odnosu na ukupnu vojnu moć talijanske, njemačke i vojske NDH i četnika, ali su u svim drugim faktorima rata bile u prednosti. Iznad svega u kvaliteti vojne organizacije.

Vojna organizacija protivničke vojske bila je više statična, opterećena komorom i drugim problemima logistike, teže se razvijala na brdskom i višem planinskom prostoru, noću i pri slabo vidljivosti, tražila je zračnu i topničku potporu... Zato je bila ranjiva i osjetljiva na partizanske udare. U otvorenem sudaru nije mogla stati protiv partizanske vojske, pri istom odnosu snaga, pa čak i kada su bili superiorniji.

Kvaliteta vojne organiziranosti

Tadašnje stanje u vojnoj organiziranosti jedinica GŠH ukazivalo je da se potpuno postiže željeno stanje, a to je pokrivanje cijelog vojnišnog teritorija partizanskim jedinicama i djelovanje sva tri njena segmenta.

Prvi, pokretni dio, su brigade i druge manje pokretne jedinice koje su stalno u manevriranju i ofenzivi. Drugi su segment partizanski odredi koji stoje na matičnom teritoriju i pokrivanje borbenim djelovanjem, kao i mjesta gdje nema brigada. Treći je segment u nastajanju, a to su organi i ustanove vojne pozadine (vojna područja, komande mjesta i partizanske straže) koji štite teritorij i bave se logistikom za brigade i odrede. Slobodnog drugog prostora nema, sve je pokriveno segmentima vojne sile, na slobodnom i okupiranom teritoriju. U tome

je bit nove kvalitete vojne partizanske organiziranosti u drugoj polovici 1942. godine u Hrvatskoj, čega nema u Srbiji i Crnoj Gori, a nešto malo u Sloveniji i Bosanskoj krajini. Odnosno to je nepoznato istočnije od crte rijeke Neretva i rijeke Bosne.

Zapovijedanje brigadama bilo je poprilično elastično. Njima su u početku zapovijedali štabovi OZ, onda nekima GŠH, ovisno o vojnim potrebama. Ipak je GŠH bio onaj zapovjedni organ koji je najviše utjecao na upotrebu brigada. To je i normalno jer je to bila njegova glavna vojna moć. Upravljanje partizanskim odredima, grupama partizanskih odreda i organima vojne pozadine, kao i logistikom, prepustio je štabovima OZ. Novi sustavi, veća vojska i druge potrebe ratovanja, utjecali su da se u Glavnom štabu Hrvatske uvede funkcija zamjenika zapovjednika Glavnog štaba. Na tu je dužnost 13. kolovoza 1942. godine postavljen Ivan Gošnjak, koji se nešto prije jedva probio iz Španjolske i Francuske i stigao preko Zagreba na slobodni teritorij. On se u početku titulirao kao »zamjenik zapovjednika Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske«, ali se potpisivao kao zamjenik komandanta Glavnog štaba Hrvatske.

Tito zadovoljan radom GŠH

Odnos GŠH prema VŠ NOP i DVJ bio

je dosta kooperativan. Nema podataka o nekom nesuglasju, bar ne oko kapitalnih pitanja rata i vojske.

Iz dostupne dokumentacije stječe se dojam da je Tito bio zadovoljan radom GŠH i njegovim zapovjednikom *Ivanom Rukavinom* koji se više puta našao u VŠ. S Titom je 28. rujna 1942. godine obilazio tek oslobođeno Jajce. U skladu s vojnom subordinacijom GŠH preuzimao je sve zapovijedi koje su dolazile iz VŠ NOP i DVJ i koje je osobno slao vrhovni komandant J. B. Tito. Skoro je sve te direktive, kapitalnog značenja koje se odnose na vojsku u cijelosti, GŠH proslijedivao štabovima OZ, brigadama i odredima, dajući potrebna objašnjenja i upute. Inače je GŠH svojim zapovjedima i direktivama regulirao osnivanje štabova operativnih zona i brigada, kao i ranije formiranje partizanskih odreda, ali je za veće štabove obično naglašavao da se osnivaju uz suglasnost ili prema odluci VŠ NOP i DVJ i CK KPJ. Nadležnost GŠH bila je i u postavljanju kadrova za štabove operativnih zona, grupa odreda i brigada.

Vrhovni štab i Glavni štab Hrvatske inzistirali su na disciplini i ugledu partizanskih boraca i starješina. Tako je Tito 1. rujna 1942. godine naložio Štabu Četvrte OZ da »treba nastojati da vojska dobije lijep izgled i vojničku formu«, a da se to postiže »primjenom egzercira i tjelesnim vježbanjem« te da »treba sprječiti lutanje vojnika i starješina van jedinica«.

Josip Broz Tito s Ivanom Krajačićem, Ivom Lolum Ribarom, Kostom Nađem, Ivanom Ribarom i Ivom Rukavinom u oslobođenom Jajcu (29. rujna 1942. godine)

Bihaćka operacija

Posebna je kooperativnost između VŠ NOP i DVJ i Glavnog štaba Hrvatske bila iskazana u planiranju i izvođenju Bihaćke operacije koja se vodila od 2. do 3. studenog 1942. godine, zajedničkim djelovanjem kraljeških i hrvatskih brigada. Zapovjednik GŠH Ivan Rukavina bio je kod vrhovnog komandanta J. B. Tita kada se planirala operacija. Uz puno uvažavanje stajališta Ivana Rukavine donijeta je operativna zapovijed kojom se regulira da se od pravca Korduna, Banije i Like prema Bihaću iz GŠH angažiraju 2. lička, 4. kordunaška i 8. banjška, a da 1., 5. i 7. brigada Hrvatske budu na osiguranju prema Sisku, Kostajnici i Slunju.

Bihaćka se operacija smatra jednom od većih operacija koja je u 1942. godini s velikim uspjehom izvedena. Angažirano je šest brigada Glavnog štaba Hrvatske i pet kraljeških brigada. Povezan je slobodan teritorij GŠH s Operativnim štabom Bosanske krajine, budućom središnjicom tzv. »Titove države«.

U tom periodu očuvao se i razvio drugi dio vojske – teritorijalno-partizanski, u vidu partizanskih odreda i grupa partizanskih odreda. U ovom razdoblju, od sredine 1942. godine, Glavni štab Hrvatske razvija treći dio vojske, a to su vojno-pozadinski organi i jedinice vojne pozadine – komande područja i komande mjesta. One su se počele osnivati na oslobođenom teritoriju Like, Korduna, Banije, Gorske kotare i Dalmacije. Prijelom je nastupio zapovješću vrhovnog komandanta J. B. Tita od 2. rujna 1942. godine i direktivom GŠH, od 11. rujna 1942. godine, da se na oslobođenom teritoriju odmah pristupi osnivanju organa i jedinica vojne pozadine – komande područja, komande mjesta i partizanske i seoske straže. Situacija je to nalagala, postojanje velikog slobodnog teritorija kojeg je trebalo osiguravati, a isto tako od tog zadatka oslobođiti operativne i partizanske jedinice, kako bi se one mogle više angažirati na svojim zadacima.

Shodno Titovoj zapovijedi, komande područja su se osnivale na mobilizacijskom teritoriju jednog ili više partizanskih odreda, s jednim ili više kotareva, što je regulirao Glavni štab Hrvatske i štabovi operativnih zona, čije su štabove postavljali. Zadaci su komande područja bili da vrše mobiliziranje ljudstva za partizanske jedinice, starali su se o ishrani, smještaju jedinica, tehničkoj službi, sanitetu pozadine (ne operativnih jedinica), vršili su reguliranje prometa, brinuli su se o redu i miru, vršili su obavještajnu djelatnost, postavljali i kontrolirali komande mjesta i partizanske straže, izravno su kontaktirali s organima narodne vlasti. Slične su zadatke imale i komande mjesta, a partizanske su straže vršile sigurnosne poslove.

ŠTO JE PISAO »PARTIZAN«

»Partizan«, glasilo Glavnog štaba Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske, donosio je u toku 1942. godine pregled vojne situacije. Tako, u broju 3-4 za stanje u Hrvatskoj u rujnu i listopadu, »Partizan«, među ostalim piše:

»Sjeverno od Kupe i Save izvedene su krupne akcije velikih partizanskih formacija. Hrvatski je narod vidio prvi put veće jedinice partizanske vojske u krupnim uspješnim operacijama protiv okupatora i ustaša, što je značilo novi važan korak u širenju narodnooslobodilačkog rata. Oslobođenje Jastrebarskog na glavnoj cesti i željezničkoj pruzi Karlovac-Zagreb, te oslobođenje 900 srpske djece iz koncentracijskog logora, odbijena ustaška ofanziva na Žumberak i tri razbijene ustaške satnije od strane 1. poroleterskog bataljona Hrvatske, uništenje petrolejskih izvora i ustaško-njemačke posade u Gojilima... Izvedene su nadalje i krupne akcije u zapadnoj Lici kod Kosinja, te mnogo uspješnih akcija u Slavoniji. Golem polet narodnooslobodilačkog rata i masovne mobilizacije partizana u Dalmaciji daju tim događanjima karakter narodnog ustanka.

Nastavljene su uspješne operacije protiv okupatorskih slugu i oslonca u našoj zemlji četnika (Raduč, Jasenice, Gomirje, Glavac), i ustaša (Kosinj, Blagaj, Čanak i Kosa). Izdajničkim su bandama okupatorskim slugama izbjegličkom izdajničkom »vladom« u Londonu naneseni teški udarci.

Uspješno su rušene glavne i sporedne željezničke pruge. Neke od glavnih pruga (lička pruga Gospic-Ogulin) nisu radile mjesec dana ili tek na pojedinim kratkim odsjecima. Pruge Split-Ogulin, Sisak-Ogulin, Ogulin-Karlovac, Karlovac-Zagreb, nadalje željezničke pruge Zagreb-Beograd preko Siska i Novske, od prvorazredne važnosti za

okupatora, bile su stalni i sistematski rušene, obustavljan promet na njima, rastovarivani i uništavani vlakovi i ratni transport. Rušena je pruga Bjelovar-Daruvar-Pakrac.

Snažan udarac 2. i 4. udarne brigade talijanskim fašistima prilikom ofanzive prema Kordunu kod Poloja, predstavlja jedan od najvećih vojnih uspjeha naših partizana. Uspješno razbijanje i progonjenje ustaških satnija u ofanzivi na Žumberak od strane 1. proleterskog bataljona Hrvatske, jak udarac talijanskog okupatora u otvorenom sukobu na cesti Ogulin-Jasenak, koji su mu zadali primorsko-goranski udarni bataljoni za koje akcije su te jedinice bile pohvaljene od GŠ Hrvatske...

Došlo je do uže oružane borbe suradnje partizana Hrvatske i Slovenije (4. udarna brigada uništila je laku motoriziranu talijansku kolonu kod Črnomelja, dok je slovenski bataljon sudjelovao u uspješnom suzbijanju ustaške ofanzive na Žumberak).

Neprijatelj je u proteklom vremenu izvršio niz ofanziva na naš slobodni teritorij. Iako mu je uspjeo u nekim krajevima izvršiti zločinačko paljenje naših sela (Drežnica, Gornji Kraj, te neka sela Žumberka, Slavonije i Dalmacije), ipak nije uspio u svojim namjerama. Živa snaga partizanske vojske je sačuvana, naoružanje povećano, hrana sakrivena i sačuvana za narod i njegovu vojsku, jedinstvo naroda, naročito seljaštva i partizana, nije pokolebano. U svim ofanzivama, naročito talijanske vojske, gadni izrodi srpskog naroda četnici počinili su najstrašnija zvjerstva nad golorukim hrvatskim pučanstvom. Prilikom ofanzive u Dalmaciji između Splita i Makarske klali su sve što je hrvatsko pokazujući svojim krvavim zločinom kakvu sudbinu spremaju i kakvu opasnost predstavljaju za cijeli hrvatski narod».

Šest komandi područja

U skladu s Titovom zapovijedi Glavni štab Hrvatske formirao je *banjško, ličko, kordunaško, primorsko-goransko, splitsko i livanjsko* područje. U ličkom i kordunaškom vojnom području postojala su tri partizanska bataljuna, od kojih je naredbom GŠH, 27. listopada 1942. godine, formiran *Kordunaški partizanski odred*. Tako je na teritoriju Hrvatske osnovano šest komandi područja (dva su bila u Bosanskoj krajini) – ukupno je tada u

Jugoslaviji bilo osam komandi područja.

Krajem listopada 1942. godine Tito je pri Vrhovnom štabu osnovao Privremeni upravni odsjek koji je, uz ostale zadatke, imao »organiziranje i kontrolu pozadinskih vojnih vlasti«. Vojno-pozadinski organi i jedinice bile su pod Privremenim upravnim odsjekom VŠ, ali preko Glavnog štaba Hrvatske, od listopada 1942. godine pa sve do kraja rata, postoje vojno-pozadinski organi i jedinice, kao treći segment u vojnoj organizaciji NOP-a.

B. M. - N. A.

•Primorski vod, formiran u rujnu 1942. godine od boraca Biokovskog bataljuna *Vid Mihaljević*, bio je prva partizanska jedinica čije su borbene akcije bile usmjerene isključivo na more

Narodnooslobodilački rat od samog početka oružanog ustanka počeo se voditi i na našoj obali i otocima. U prvoj godini se partizanska aktivnost na moru sastojala prvenstveno od redovitog održavanja ilegalnog pomorskog prometa, najčešće ribarskim čamcima i brodovima, između otoka i kopna.

Precbacivanjem aktivista, propagandnog materijala i kurira ostvarena je međusobna povezanost partijskih organizacija na otocima i obali, što je bilo važno u vrijeme organiziranja oružanog otpora. Iako je okupator nastojao onemogućiti pomorske veze, one su se redovito održavale. Osobito veliku ulogu odigrali su »punktovi«, partizanske pomorske stanice za prijem i odašiljanje ljudstva i materijala, s organiziranim službom osmatranja i obavljanja.

Prepadi na pomorski promet

Oružana partizanska borba na moru počela je 24. siječnja 1942. godine kada su biokovski partizani u luci Gradac u Makarskom primorju zarobili neprijateljski motorni jedrenjak *Merkur*. Prepadi na neprijateljski pomorski promet postali su sve učestaliji: u veljači su partizani zarobili motorni jedrenjak *Darko*; u svibnju su na ušću Neretve potopili dva glibodera a na Makarskom primorju zarobili motorni jedrenjak *Mira*; u srpnju su partizani u Supetu s obale napali i zarobili neprijateljski brod, a brački partizani prisili neprijateljski motorni jedrenjak da pristane uz obalu i zarobili ga. Istog mjeseca u Živogošću je zarobljen i potopljen neprijateljski brod *Ica*, na otoku Ižu su partizani borbom prsa o prsa zarobili motorni jedrenjak *Sofija*. U kolovozu su partizani kraj Korčule prepadom iz čamca na vesla zarobili neprijateljski motorni jedrenjak *Dux*, a na Braču kod Bola i Sutivana s obale napali i zarobili dva teretna broda. Na rijeci Krki zarobljen je motorni brod linije Šibenik-

ČUVARI PLAVOG JADRANA

Skradin, te napadnut motorni brod koji je prevozio talijansku vojsku.

Primorski vod, formiran u rujnu 1942. godine od boraca Biokovskog bataljuna *Vid Mihaljević*, bio je prva partizanska jedinica čije su borbene akcije bile usmjerene isključivo na more. Vod je održavao stalnu vezu između Hvara i obale, ometao talijanski priobalni promet i svojim naoružanim leutom *Pionir* djelovao iz Podgorje. Svoj najveći uspjeh postigao je prilikom napada na talijanski pomorski konvoj 31. prosinca 1942. i 1. siječnja 1943. godine zarobljivanjem šest neprijateljskih motornih jedrenjaka.

Sekcija za ratnu mornaricu

U prosincu 1942. godine na teritoriju GŠH, VŠ NOV i POJ formirao je u Dalmaciji *Mornaricu NOV*. Prekretnica je nastupila povijesnim činjenicama da je tijekom 1942. godine na hrvatskom dijelu Jadrana od partizanskih jedinica potopljeno 24, a oštećeno 11 neprijateljskih brodova. Saznavši za tu stvarnost, a čuvši je od mladih mornaričkih oficira koji su došli iz Makarskog primorja u Bosanski Petrovac, 17. prosinca 1942. godine Tito je zapovijedio da se pri Štabu 4. OZ Hrvatske (Dalmacija) formira Sekcija za ratnu mornaricu, kao organ Štaba 4. OZ, što je regulirano 18. prosinca 1942. godine. Za rukovoditelja Sekcije imenovan je mlađi poručnik korvete *Velimir Škorpik*, koji je prije toga pobegao iz Mornarice NDH u Makarskoj.

Zadatak Sekcije je bio organizirati mornaričke jedinice i napade na talijanski pomorski promet. U Podgori je 23. siječnja 1943. godine osnovan *Prvi mornarički odred* (150 partizana) sa stanicama u Podgori i

Igranim. Imali su tri prva naoružana partizanska broda – *Pionir*, *Partizan* i *Proleter* (iz Sućurja na Hvaru) u Lovištu na Pelješcu. Započele su česte akcije napada na talijanske konvoje u Hrvatskom, Neretvanskom i Korčulanskom kanalu. Ovim se počelo s akcijama većih razmjera i na hrvatskom dijelu Jadrana, što će predstavljati krupan problem za talijansku vrhovnu komandu u Rimu i Stožer talijanske mornarice – Mari Dalmazzia, u Splitu.

Poslije kapitulacije Italije formirane su tri mornaričke komande: *Komanda mornarice u Crikvenici*, *Obalska komanda u Splitu* i *Obalska komanda kninskog sektora u Ždrelicu* (otok Pašman). One su u svom sastavu imale flotile patrolnih čamaca, obalsku artiljeriju, osmatračke stанице, lučke kapetanije i zastupništva. Rješenjem Vrhovnog štaba od 18. listopada 1943. godine, sve tri komande su objedinjene u *Mornaricu NOVJ*. Za komandanta Mornarice NOVJ je imenovan **Josip Černi**, a za komesara **Sergije Makiedlo**. Mornarica koja je imala sjedište u Hvaru, objedinila je rad pojedinih mornaričkih komandi i organizirala ih u jedinstveni sustav te podijelila obalno područje u šest pomorskih obalskih sektora. Tokom 1944. godine došlo je do daljnje reorganizacije Mornarice NOVJ...

Brojni (ne)borbeni zadaci

Od rujna 1942., kada je formiran Primorski vod, do svibnja 1945. godine, kada se završio pomorski rat na Jadranu, brojno stanje Mornarice NOVJ od nekoliko ribarskih čamaca i dvadesetak ljudi naraslo je na 14 tisuća ljudi. U toku narodnooslobodilačkog rata Mornarica NOVJ imala je u svom sastavu šesnaest naoružanih brodova, 69 patrolnih čamaca, dvije desantne flotile s dvanaest desantnih brodova, jedanaest parobroda i više od 200 motornih jedrenjaka.

Međutim, i gubici Mornarice NOVJ u izvršavanju vrlo obimnih i komplikiranih zadataka, s obzirom na njezine snage, bili su veliki. Izgubljeno je ukupno 63 broda. Neprijatelj, u prvom redu njemačka mornarica i avijacija, uništilo je četrdeset brodova, saveznički brodovi i zrakoplovstvo potopili su zabunom sedam brodova, a šesnaest brodova izgubljeno je zbog raznih udesa na moru.

B. M.

Prvi naoružani partizanski brod „Partizan“ (1942. godine)

KONGRES PARTIZANSKIH LIJEČNIKA

♦ Na Prvom kongresu partizanskih liječnika, održanom u Bosanskom Petrovcu krajem rujna 1942. godine, bili su i delegati iz Dalmacije i Like. U Hrvatskoj stvorena razgranata mreža partizanskih bolnica

Problemi saniteta bili su goruće pitanje partizanske vojske još u ustanku. U Banovini Hrvatskoj bilo je 1.710 liječnika. U ustanku 1941. godine, sanitetskih jedinica nema. U Sisačkom partizanskom odredu, utemeljenom 22. lipnja 1941. godine, za zdravstvenu skrb stara se *Ivan Brodarec*, apsolvent medicine, koji je poslije postao referent saniteta Banije i Banijskog odreda. Tek u studenom 1942. godine, imenovani su rukovodioци saniteta pri štabu 3. i 4. OZ, kao i sanitetski referent pri Glavnom štabu Hrvatske, koji je ujedno obavljao funkcije referenta saniteta 1. i 5. OZ. Krajem 1942. godine u partizanskim jedinicama Glavnog štaba Hrvatske bilo je 30 liječnika.

Statut saniteta

Na Prvom kongresu partizanskih liječnika, održanom u Bosanskom Petrovcu od 25. do 27. rujna 1942. godine, bili su i delegati iz Dalmacije i Like. Donijet je Statut saniteta, koji regulira postojanje sanitetskih djelatnika u brigadama, previjališta... U brigadi i bataljunu postoje referenti saniteta, obično liječnici ili studenti medicine. U brigadi se organizira prihvativa ambulanta ili samo previjalište, a mogla je biti i manja bolnica sa skloništima pod zemljom, nedaleko poznata. Problemi zdravstvene skrbi sve su se više zaoštravali u pokretnim jedinicama – brigadama GŠH. Nestašica u sanitetskom materijalu ublažavala se prikupljanjem pomoći iz okupiranih gradova na čemu su radili ilegalni organi NOP-a.

Od početka ustanka osnivaju se u zabačenim selima i teško pristupačnim šumama i planinskim predjelima stacionari s izgrađenim konspirativnim podzemnim skloništima u kojima su se sklanjali i liječili ranjenici i bolesnici. Kasnije se pristupilo organizaciji trajnih stacionara – partizanskih bolnica, s vlastitom službom opskrbe i vlastitim osiguranjem. Takva prva partizanska bolnica izgrađena je u toku jeseni i zime 1941. godine na Petrovoj gori a u svom sastavu imala je prostoriju za operacije, tri bolesnička odjela i pet zemunica za sklanjanje ranjenika i bolesnika. U prosincu 1941. godine organizirana je i partizanska bolnica u selu Krbabici u Lici.

U toku 1942. godine stvorena je u Hrvatskoj razgranata mreža partizanskih bolnica. Tako su na području Korduna,

Banije, Like, Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Žumberka djelovale 22 bolnice s oko 1200 ranjenika i bolesnika. U Slavoniji radile su 4 bolnice s oko 300 kreveta i brojni stacionari u planinama i šumama, dok su na području 4. operativne zone (Dalmacija) postojale 4 bolnice s preko 850 kreveta. Centralne bolnice bile su u Bijelim Potocima (200 kreveta), na Petrovoj gori (100 kreveta) i u Dobroj Selu u Lici (120 kreveta).

Sporazum sa saveznicima

U drugoj polovini 1943. godine u NOV Hrvatske stupio je veći broj zdravstvenih radnika a zaplijenjene su i velike količine sanitetskog materijala u skloništima talijanske vojske. Krajem 1943. godine u partizanskim redovima bilo je oko 150 liječnika a održani su i brojni bolničarski tečajevi. Sve je to omogućilo da je vojnopoštanska sanitetska služba svojom organizacijom mogla pratiti formiranje brojnih novih jedinica i opće jačanje operativne vojske, pa je tako svaka divizija imala pored bolnica, apoteka, bolničarske čete i svoju kiruršku ekipu i Zubnu stanicu.

Prema sporazumu sa saveznicima koji su držali južni dio talijanske obale teški ranjenici, bolesnici i invalidi Narodnooslobodilačke vojske brodovima i avionima prebacivani su u Italiju, u prvu partizansku bolnicu u Modugno kod Barija. Kasnije su formirane i ostale partizanske bolnice u Italiji, i to u Grumu Appulu, Tarantu i drugim

mjestima. Narodna vlast obratila je osobitu pažnju organiziranju civilne zdravstvene službe na oslobođenom području. Kod toga se oslanjala prvenstveno na vojne sanitetske kadrove koji su aktivno sudjelovali na uspostavljanju zdravstvene službe, u organiziranju zdravstvenih mjeru i u praktičnom provođenju zdravstvene pomoći i preventivne službe kod civilnog stanovništva. To je poglavito došlo do izražaja u suzbijanju epidemije pjegavca, u zbrinjavanju izbjeglica, u zdravstvenom prosvjećivanju naroda, organiziranju bolnica i stacionara po selima i održavanju tečajeva za pomoćne zdravstvene radnike u civilnom zdravstvu.

Lipnja 1943. godine formiran je Zdravstveni odjel Izvršnog odbora ZAVNOH-a koji je preuzeo rukovođenje zdravstvenom službom na oslobođenom području. Osnivane su pokretne zdravstvene ekipe, otvarane ambulante općinskih i kotarskih NOO-a, organiziran je pokretni bakteriološki laboratorij, stalne i pokretne raskužne stanice za cijepljenje civilnog stanovništva protiv trbušnog tifusa. U mnogim kotarevima postavljeni su liječnici higijeničari, opskrbljeni lijekovima, koji su pružali liječničku pomoć narodu. Osnovana je i civilna bolnica u Otočcu s pedeset kreveta i civilna narodna bolnica u Podlapači.

Ranjenici u šumama

Na oslobođenom području Hrvatske izgrađen je cijeli sistem partizanskih bolnica, tako da je 1944. godine, osim korpusnih (oblasnih) bolnica, svako vojno područje imalo po jednu vojnu-partizansku bolnicu s više bolničkih odjeljenja. To je omogućavalo da se ranjenici mogu brzo smjestiti u bolnice i da ih operativne jedinice ne moraju voditi sa sobom.

B. M.

Borci 1. sanitetske čete 1. odreda 3. operativne zone (1942. godine)

TO JE LUDOST!

Predsjednik dubrovačke Udruge antifašističkih boraca i antifašista *Marinko Vlašić* reagirao je na u »Dubrovačkom vjesniku« objavljeni priopćenje Udruge ZNG 91 i njenog predsjednika *Mladena Jurkovića*, koji se protive obilježavanju 18. listopada kao dana oslobođenja Grada, kada su 1944. godine jedinice Narodnooslobodilačke vojske porazile i oslobodile Dubrovnik od njemačkih okupatora, četnika u zaleđu i ustaško-domobranskih kvislinga. Spomenuta udruga smatra da antifašisti »neprimjereno i neopravdano za ulazak svojih postrojbi u Dubrovnik koriste izraz »oslobođenje«, jer se time »zaboravlja višegodišnji jugokomunistički teror« poslije 2. svjetskog rata te posebno noviju povijest u kojoj se u Domovinskom ratu dogodilo stvarno oslobođenje hrvatskog naroda i dubrovačkog kraja«.

»Glas« u cijelosti prenosi reagiranje M. Vlašića objavljeno u glasilu »Glas dubrovačkih antifašista« (br. 7)

Makar ne polemiziram s onima koji, sada - poslije više od pola stoljeća, zasluženi poraz vojske talijanskih i njemačkih okupatora, a pogotovo domaćih izdajnika: ustaša i četnička, u antifašističkoj NOB-i, obilato potpomognuti medijima nesposobnim za problem i prijetvornim političarima, žele prikazati drugačije ili ga čak pod krinkom Domovinskog rata pretvoriti u pobjedu poraženih, osvrnut će se na »Reagiranje Udruge ZNG 91 Dubrovnik, predsjednik: **Mladen Jurković**.

Zarasvetljavanje dileme oslobođenje ili »oslobođenje«, evo malo povijesti. Prema podacima iz rujna i listopada 1944. godine, u rejonu Dubrovnika bilo je oko 4.000 njemačkih okupatorskih vojnika te njihovih slugu - ustaške i domobranske vojske NDH. Bile su to različite formacije pod zapovjedništvom njemačkog pukovnika Krammera, dok su, pored toga, u hercegovačkom zaleđu bile raspoređene brojne četničke formacije. I te je 1944. godine početkom jeseni još trajalo bablje ljeto, ali svi ovi tu nisu bili kao turisti nego su bili okrutni okupatori u okupaciji koja je već trajala tri i po godine. Za to su vrijeme na ovom području ubili više tisuća nevinih ljudi, poginuo je svaki deveti od oko 14 tisuća boraca NOR-a s ovog područja, a više od desetak

tisuća ljudi, među njima veliki broj žena, starih i djece, na razne su načine mučili, odvodili u logore i tjerali u progonstvo te ovom području pričinili znatne materijalne štete.

Od sredine listopada, a poslije izričite zapovijedi vrhovnog komandanta maršala Tita da se oslobodi Dubrovnik i južnodalmatinsko područje, kao početak operacije oslobođanja Dalmacije, odlučnim borbenim aktivnostima jedinica narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda najprije su potpuno razbijeni i uništeni četnici u zaleđu, potom je vojska njemačkih okupatora i ustaško-domobranksih izdajnika natjerana u bijeg a onda značajno desektovana u borbama u Vukovom klancu. Tako je do 22. listopada 1944. godine južnodalmatinsko područje oslobođeno u cijelosti. Borci NOV i PO su oslobodili Grad 18. listopada 1944. godine. Borbe za oslobođenje Dubrovnika i južnodalmatinskog područja nose obilježe krupnih vojnopolitičkih događaja i ubrajaju se među značajnije bitke vodene u NOR-u uopće. Za jedino pravo razriješenje - oslobođeni hrvatski Dubrovnik - povjesnu je misiju odigrao upravo maršal Tito svojom vojničkom i političkom lucidnošću i upornošću, a Titovi partizani bili su oslobođenci, tkogod i štогод neko sada želio i mislio. To je, dakle, povijest.

Zato mi skromno ali dostojanstveno obilježavamo obljetnicu oslobođenja Dubrovnika i južnodalmatinskog područja i to komemoracijama kojima znova iskazujemo pijetet, dužno poštovanje i zahvalnost svim zanimi i neznanim poginulim borcima i žrtvama fašizma. Da su potpisnici navedenog reagiranja bili na komemoraciji pred Spomen grobnicom boraca NOR-a na Boninovu predvečer 17. listopa-

da 2006. godine uvjerili bi se da je njihovo reagiranje puno neistina, da je besmisleno i, zapravo, da je takvo reagiranje neprimjereno, posebno zato što se pojavljuje pod autoritetom ZNG 91. Neka potpisnici i njima slični i dalje negiraju da je 18. listopada 1944. godine NOV i PO oslobodila Dubrovnik, a onda i čitavu Lijepu našu od okupatora i izdajnika. To je njihovo pravo ali i njihov problem.

Oslobođenje od okupatora i domaćih izdajnika ostvareno je pobnjem u antifašističkom narodnooslobodilačkom ratu. Taj je rat, i što se tiče Dubrovnika i čitavog južnodalmatinskog područja, srećom završio prije 62 godine. Možda se nekome na prvi pogled čini hrabrim sada, poslije pola stoljeća i više, opet voditi taj izgubljeni rat, naročito sa spomenicima, spomen obilježjima NOB-e, negirati povijest i izvrtati povijesne činjenice o pobjedi, pobjednicima i oslobođenju. Zaludu, taj je rat završen. »**Hrvatska je utemeljena na antifašizmu**« - rekao je, uz ostalo, u Dubrovniku 22. listopada 2006. godine na svečanosti prilikom posmrtnе dodjele izraelskog odličja »Pravednik među narodima« dubrovačkom novinaru Rudimiru Roteru, **prof. dr. Dragan Primorac**, ministar u Vladi Republike Hrvatske, i naglasio: »**Opasno je negirati povijesne činjenice. To nije hrabrost. To je ludost.**«

Za jedino pravo razriješenje - oslobođeni hrvatski Dubrovnik - povjesnu je misiju odigrao upravo maršal Tito svojom vojničkom i političkom lucidnošću i upornošću, a Titovi partizani bili su oslobođenci, tkogod i štогод neko sada želio i mislio. To je, dakle, povijest.

Neka potpisnici i njima slični i dalje negiraju da je 18. listopada 1944. godine NOV i PO oslobodila Dubrovnik, a onda i čitavu Lijepu našu od okupatora i izdajnika. To je njihovo pravo, ali i njihov problem.

POČELO UREĐIVANJE »DANICE«

•Sljedećih godina očekuje se kompletan restauracijski posao na spomen-području »Danice« u Koprivnici.

Konačno je počelo uređivanje i konzervatorska zaštita zapuštenog koprivničkog memorijalnog spomen-područja »Danica«, gdje se nalazio prvi konclogor u NDH. Inicijativu za to više godina je pokretala Udruga antifašističkih boraca i antifašista,

koja očekuje da će se sljedećih godina ovo zaštićeno područje kompletno urediti i zaštititi.

Uz sredstva osigurana iz gradskog proračuna, za početak je očišćen teren od otpada, dovezena zemlja i izravnana

Na području nazvanom »Danica« 1941. godine bio je formiran prvi ustaški logor, samo pet dana nakon proglašenja NDH. Odatle je većina od 5.600 Srba, Židova i Hrvata antifašista deportirana u Jasenovac, Jadovno, Auschwitz i druge logore, gdje su mnogi likvidirani. Poslije II. svjetskog rata tu su bile postavljene spomen-ploče s osnovnim podacima o logoru i imenima žrtava, a zbog neuređenosti proteklih su se godina održavali jedino komemorativni skupovi antifašista.

Koprivničani očekuju da će i Ministarstvo kulture pomoći uređivanje »Danice«

površina područja koje je ranije bilo otvoreno za posjetitelje i djelomično restaurirano. Kako se objekti dulje nisu uredivali, Muzej grada Koprivnice pohranio je sačuvane predmete, fotografije i drugu građu.

Koprivničani apeliraju da se u realizaciju cijelog projekta uključi Ministarstvo kulture, pogotovo što za građevinske i druge radove treba ishoditi odobrenja nadležnih stručnih institucija i što se radi o zaštićenom spomen-području od nacionalnog interesa.

A. Z.

Sjećanje

•Slavonski partizani, potpomognuti banijskim i bosanskim proleterima, početkom rujna 1942. godine, zauzeli su i zapalili petrolejske izvore kod Gojila u Moslavini

Krajem prosinca 1941. godine u Brusniku (Slavonija) od partizanskih grupa iz okoline Bjelovara, Garešnice i Čazme formirana je 3. četa Slavonskog partizanskog bataljuna koja je tokom zime i proljeća 1942. godine vršila manje akcije u Moslavini. Travnja 1942. godine teritorij Moslavine bio je priključen 2. operativnoj zoni Hrvatske. zajedno s tom četom u srpnju i kolovozu na području ove zone vodila je manje borbe i 1. četa 6. bataljuna Banijskog NOPO kod Dugog Sela, Podgarića i Brestovca. Od tih četa 23. kolovoza formiran je Moslavački bataljun. Početkom rujna u Moslavini

IZVORI NAFTE U PLAMENU

prebačeni su 7. banijska brigada, dijelovi 1. slavonskog NOPO i Krajiškog proleterskog bataljuna te Banijska proleterska četa. Ove jedinice zajedno s Moslavačkim bataljunom zauzele su 6. rujna 1942. godine Gojilo i zapalile petrolejske izvore, a poslije toga oslobodile naselje Veliku Mlinsku...

Jedna od najvećih partizanskih akcija u to vrijeme bio je, upravo napad na jak ustaško-njemački garnizon i uništenje petrolejskih izvora u Gojilu u Moslavini, iz kojih je okupator svakodnevno izvlačio osam cisterni nafte. Napad su izvršili Psunjski narodnooslobodilački partizanski odred i Banijska proleterska četa s kojima su borbeno suradivali, osiguravajući napad, Moslavački bataljun, Banijski narodnooslobodilački partizanski odred i dio Krajiškoga proleterskog bataljuna. U silovitom jurišu u zoru 6. rujna 1942. godine partizani su savladali neprijateljski garnizon, saставljen od četrdesetak Nijemaca i 120

vojnika »Gorskog zdruga«, zaplijenili tri puškomitrailjeza, 120 pušaka i ostalu ratnu opremu te zapalili petrolejske izvore. Ta uspješna akcija partizanskih jedinica imala je vrlo veliki politički odjek u cijeloj sjevernoj Hrvatskoj. On je uveličan dalnjim uspjesima partizanskih snaga koje su nakon toga oslobodile još Milinsku, Kloštar, Pitomaču i Grubišno Polje.

U sjećanju mi je upečatljiv ostao podvig mladih bosanskih proletera na zasjedi – na rubu Gojila prema Velikom Vukovcu. U silovitom jurišu oni su natjerali žandare u bijeg u vojno uporište Garešnicu. Također, nije bilo lako stanovništvu okolnih sela – Stupovače, Kaniške Ive, Rogože i omladini koja je za ranjenika skrbila. Nakon pada Gojila, Nijemci su izvršili odmazdu paljenjem sela Stupovače, jer su tamo bili borci združenih partizanskih jedinica.

Duro Tumbas
(autor je moslavački partizan – danas najstariji član UABA Garešnice)

Nedavno je objavljen zbornik rada izloženih na znanstvenom skupu Bleiburg i Križni put 1945., koji je u organizaciji Savjeta antifašista Hrvatske održan

12. travnja 2006. godine. Ovu aktivnost treba združno pozdraviti. Razlozi za to su jednostavnji. Svjedoci smo činjenice da je slučaj »Bleiburg i Križni put« godinama tendenciozno iskorištavan.

S time su se politikantski služili oni kojima je bio cilj da se ocrni uloga partizanskog pokreta u oslobođanju ovih naših prostora od fašističkih okupatora i njihovih slуга. Popularizacija bleiburških žrtava trebala je poslužiti kao protuteža za Jasenovac posebno, gdje su od strane ustaških vlasti izvršeni nečuvani zločini nad Židovima, Srbima, Romima kao pri-padnicima naroda koje je trebalo istrijebiti, ali i nad Hrvatima koji su se stavili na stranu antifašističke koalicije. Takođe svrstanju, što je posebno tužno, pridonijeli su dijelom i vrhovi Katoličke crkve u nas. Sistematskim inkriminiranjem zbivanja oko Bleiburga dovodilo se u pitanje i opravdanost temeljnih odrednica novostvorene Republike Hrvatske, u čijem se Ustavu ističe uloga odluka usvojenih na zasjedanju ZAVNOH-a 1943. i antifašističke borbe.

Kad je riječ o »Bleiburgu i Križnom putu« treba odmah naglasiti da je za svaku osudu makar i jedan zločin koji je učinjen bez sudskih postupaka i dokazane krvnje u vezi s tim događanjima. To nije i ne smije biti sporno. No, nedopustivo je baratanje s desetcima pa i stotinama tisuća nedokazanih žrtava, posebno civila, koji su se na tim prostorima zatekli. Nedopustivo je da se pritom izvrši i falsificiraju činjenice i uvjeti u kojima su se relevantna zbivanja događala.

Što govore činjenice

Na održanom znanstvenom skupu i u zborniku radova izloženi su vrijedni podaci i činjenice koje osvjetljavaju Bleiburšku tragediju i na koje treba upozoriti.

U opsežnom uvodnom tekstu Petar Strčić pod naslovom: Čemu danas nedoumice oko Bleiburga i Križnog puta, na temelju uvida u odgovarajuća vrela i brojnu literaturu (naveden je izbor 346 korištenih knjiga i zbornika) daje pre-gled zbivanja koja su dovela do Bleiburga i Križnog puta. U vezi sa zločinima i

Piše: akademik Marko Šarić, član Savjeta antifašista Hrvatske

DEMISTIFIKACIJA MITA

♦Osvrt na znanstveni skup i zbornik »Bleiburg i Križni put 1945.«

»zločinima« pobednika, autor komentira određene nedoumice. Istiće da su odgovori na pitanja koja se postavljaju dovoljno poticajni za daljnja istraživanja. Insistira na proučavanju poznatoga do sada i nepoznatog arhivskog materijala i vrela te na objektivnost znanstvene i stručne evaluacije trajne vrijednosti, odnosno koja se neće moći osporiti.

Slijede usmjerena, specifična izlaganja. Treće po redu, prvo je koje želim komentirati. Riječ je o tekstu **Danijela Ivina**: Smisao Bleiburga. U ovom prilogu je pažnja koncentrirana na suštinu »Bleiburškog mita« od 6. svibnja 1945. dalje, »kad je u Zagrebu, prijestolnici kvizilinske Nezavisne Države Hrvatske (1941.-1945.) u bijeg pokrenuto veliko mnoštvo ljudi«. U nedjelju navečer tog 6. svibnja tisuće i tisuće vojnih, političkih i civilnih bježunaca dva dana prije službenog svršetka II. svjetskog rata napuštali su Zagreb pred Titovom vojskom. Ivin navodi kako je postojalo uvjerenje da je opasnost minula čim se pređe granica Austrije. »Tamo su Saveznici, nema komunista ni Titovih partizana. Dolazimo svijetu koji misli kao i mi«. Nije to bilo neko pojedinačno mišljenje. Širila se priča da je zapravo ugovoren »da ćemo se mi predati Englezima«. U približno 40 kilometara dugoj koloni izbjeglica posebna su tema civili.

Kako piše **Juraj Hrženjak** u završnoj riječi zbornika, znatan dio njih nije bio iz redova građana hrvatske metropole. »Dio ustaša koji su činili zločine u srpskim selima Like, Korduna, Banije, Kninske krajine, podvelebitskog primorja i u drugim krajevima Hrvatske, kao i obitelji nekih od njih, pošto su ti krajevi bili oslobođeni, povlačili su se iz svojih sela u gradove (Gospic, Slunj, Petrinja, Sisak, Karlovac, a bilo ih je i iz Bosne i Hercegovine, istočne Slavonije itd.). Kako su se i ti gradovi također oslobođali iz njih su nastavili bježati uz vojsku i činovnici

NDH i civili, pretežno članovi obitelji ustaša. Među njima bilo je dakako i nevinih, zavedenih i prestrašenih civila pa i onih koji su bili natjerani u bijeg da ih bude što više, kako bi se prave ustaše izgubili među njima«.

Masovnom odlasku vojske i civila prema austrijskoj granici prethodio je dan ranije, tj. 5. svibnja, pokušaj da se glavnom komandantu Savezničkih snaga na Sredozemlju, engleskom maršalu Alexanderu dostavi memorandum Vlade NDH, s potpisima svih ministara, kojim se izjavljuje »da se slobodno područje Hrvatske stavlja pod zaštitu zapovjednika Savezničke vojske u Sredozemlju i predlaže da se u to područje uputi vojska pod nje-govom komandom, kojoj će se pridružiti hrvatske oružane snage«. Poznato je kako je taj suludi pokušaj završio.

Sukob kod Dravskog mosta

Prije nego je iz Zagreba uopće krenulo mnoštvo u bijeg prema austrijskoj grani-ci, predvođeno i pravim zločincima na čelu s Luburićem, prvim komandantom Jasenovca, Tito je već imao u rukama ustašku ponudu za pregovore o predaji ili pridruživanju (dокумент mu je dostavljen preko engleskog ambasadora Stevensona 5. svibnja nešto poslije 6 sati popodne) kao najbolji dokaz da tako nešto za zapadne saveznike uopće ne dolazi u obzir.

U međuvremenu su očajnu kolonu od preko 100 tisuća ljudi zaustavile parti-zanske jedinice na granici kod Dravskog mosta i postavile ultimatum bezuvjetne predaje. Iz kolone u žrbi prikupljeni dijelovi ustaške legije odgovaraju žestokim napadom, odbacuju partizansku ili jugoslavensku vojsku nanoseći teške gubitke u mrtvima i ranjenima. To se događa nekoliko dana nakon svršetka Drugog svjetskog rata u Europi! I tako se borbenošću očajnička izbjeglička kolona probija do Bleiburga, gdje u utorak 15. svibnja u podne engleski general do kojeg je došlo vodstvo hladno kaže da ih engleska vojska ne može primiti, da bi s njima trebalo postupati kao s ilegalnim bandama, jer su po ugovoru o primirju trebali već prije osam dana položiti oružje

Treba posebno spomenuti i pohvaliti što su sažeci autora svih 11 priloga sadržanih u zborniku prevedeni na četiri jezika: engleski, francuski, njemački i talijanski

Slučaj Bleiburga i Križnog puta godinama su politikantski, sistematski i tendenciozno iskorištavali oni kojima je bio cilj da se inkriminira i ocrni uloga partizanskog pokreta u oslobođanju naših prostora od fašističkih okupatora i njihovih slugu i time dovede u pitanje i opravdanost temeljnih ustavnih odrednica novostvorene Republike Hrvatske

pred partizanskim jedinicama, a oni su nastavili s borbom.

Prema raspoloživim podacima (izvještaji II. armije NOVJ) u razdoblju od 9. do 23. svibnja 1945. bilo je na inkriminiranom području u završnim borbama zarobljeno 40000 Nijemaca, 40000 ustaša i domobrana, 20000 civila, 5000 četnika te 25000 Kozaka i pripadnika »Bele garde«.

Pretpostavljajući što bi se sa zarobljenicima moglo događati, Tito je već 7. svibnja 1945. naredio da civili odmah moraju biti pušteni, osumnjičeni za ratne zločine predati sudovima, a ostali moraju biti smješteni u zarobljeničke logore. 13. svibnja Tito je ponovio naredbu, upozoravajući pri tome na štetu koju jedinice čine ubijanjem zarobljenika. Tito je u istom smislu reagirao i 14. svibnja. Ipak, osveta i odmazda nije izbjegnuta. Oni koji tvrde da su borci NOVJ, JA, i komunisti ubili na desetke tisuća i mimo suda, kao što se navodi u uvodu knjige: Partizanski i komunistički zločini 1944.-1946. **Josipa Jurčevića**, uz sva nastojanja nisu mogli dokumentirati tu tvrdnju, pa je evidentirano da je u navedeno vrijeme ubijeno 6.660 osoba, uključujući i one koji su pogubljeni presudama suda.

U svom prilogu: Povijesne okolnosti Bleiburga i Križnog puta, **Ivo Goldstein**, nakon prikazane analize izvora i literature, ističe da »masovni zločin« nije samo pobjednikov antifašistički »obračun s narodnim i klasnim neprijateljem«, s Hrvatima i s Crkvom, već se uz niz komponenata, u prvom redu radi o klasičnoj osveti, a ne o politici pobjedničkog Narodnooslobodilačkog pokreta, saveznika antifašističke koalicije. »A osveta (i krvna) ima i u Hrvatskoj tradicijske korijene koji su se skladno nadopunili osvetom koju je kvislinška NDH (1941.-1945.) u praksi genocidno provodila protiv Roma, Srba, Židova već kao pripadnika naroda, a gotovo isto tako protiv hrvatskih antifašista.«

Nepotrebne žrtve

O odgovornosti za ratne zločine nakon II svjetskog rata **Ivo Josipović**, osvrčući se na događaje u Bleibburgu i Križnom putu i svemu što se dogodilo, i osvete koja je, nažalost, u jednom dijelu

iz shvatljivih povijesnih razloga prevlada nad pravom, piše da možemo reći da se prepoznaže zločin. On ističe da je to dio povijesti koji bismo, da možemo, vjerojatno svi mi promijenili. »No, ne bismo promijenili ulogu partizana i što se događalo u Narodnooslobodilačkom ratu. Na to smo ponosni, na tome smo zahvalni. Ali, neki aspekti oslobodilačkog rata, koji nisu odlučni za njegovu temeljnu karakterizaciju, nažalost bacaju određenu sjenu, jer su prouzročili nemali broj nepotrebnih ljudskih tragedija«. S tim se također trebamo složiti.

Kad je riječ o odgovornosti za ratne zločine nakon II. svjetskog rata u svom prilogu pod ovim naslovom Josipović ističe da, iako nema mjesta reviziji povijesti, treba govoriti o slabostima međunarodnog kaznenog prava nakon II. svjetskog rata, pa i domaćeg. Iz današnje perspektive, jedna od važnijih slabosti bila je tzv. selektivnost, kao i sukob nekih pravnih načela s moralom, pa se i u slučaju Bleiburg i Križni put prepoznaže zločin. Selektivnost je, kako on piše, bila implicitno ugrađena u pravnu strukturu gotovo svih država koje su sudjelovale u ratu, jer se polazilo od vrijednosnog kriterija pripadnosti ili nepripadnosti fašističkom odnosno antifašističkom bloku. Posljedica je bila ta da pripadnici vojnih i političkih formacija sila pobjednica nisu odgovarali za zločine. Kad to kaže, on napominje da time ne stavlja znak jednakosti u kvalitativnom i kvantitativnom smislu iza onoga što se dogodilo na obje strane, jer nitko normalan to ne može činiti.

Za sukob nekih pravnih načela s moralnom obvezom da se počinitelji zločina kazne, Josipović smatra glavnim problemom koji do danas nije dokraj riješen, a ponavlja se na sličan način i nakon zločina počinjenih na području bivše Jugoslavije. »Da bi kaznilo, pravo traži da u vrijeme počinjenja nekog djela postoji kaznena norma koja to djelo opisuje kao kazneno djelo i koja za to djelo predviđa određenu kazneno-pravnu sankciju. A toga u vrijeme kad su nacistički zločini činjeni, u odnosu na ratne zločine nije bilo. Danas se polazi od toga da pravnu normu ne treba samo riječ po riječ čitati, nego postoji duh zakona, pravde i pravičnosti.«

To je sada, kako naglašava Josipović, prihvaćeno i u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava, gdje postoji odredba kako i one radnje, koje možda formalno i nisu propisane zakonom pojedinih zemalja kao zločin, jesu zločin ako predstavljaju kršenje ljudskih prava i temeljnog načela ljudskog roda.

Uzroci i posljedice

U ovom osvrtu usmjerio sam se prvenstveno na priloge u kojima se direktno razmatraju događanja vezana za Bleiburg, okolnosti koje su do toga dovele, tumačenje uzroka i posljedica. Bio bi očit propust da ne spomenem još nekoliko vrijednih radova koji su prezentirani na Znanstvenom skupu odnosno sadržani u Zborniku na temu Bleiburg i Križni put 1945., u kojima se razmatraju i neki drugi aspekti Bleiburškog mita i Križnog puta.

U prilogu koji je klasificiran kao izvorni znanstveni rad, **Branko Dubravica** se bavi pitanjem kako bleiburške događaje postaviti u prostorni i vremenski okvir. Prikљučuje se tome da je najbliža vremenska definicija da Bleiburška katastrofa ne obuhvaća samo one koji su pobijeni kod Bleiburga i u provodima do rumunjske granice, nego da obuhvaća i sve one koji su kasnije kroz nekoliko mjeseci bili ubijeni diljem Hrvatske. Autor kroz nekoliko cjevina analizira pojам: Bleiburg 1945. kao vojnopolički poraz kvisliško-ustaške politike i kraj postojanja NDH (1941.-1945.) Ocenjuju se posljedice sloma, o potrebi razlikovanja zarobljenika od poratnih zatočenika kao stradalnika, govori se o pojmu zarobljeničkih logora i gubilištima u Sloveniji, Hrvatskoj i Vojvodini, prevođenju zarobljenika u vojниke JA i amnestijama iz lipnja i kolovoza 1945.

Ivan Fumić analizira u svom preglednom članku uzroke i posljedice Bleiburga 1945. Ističe da su završetak II. svjetskog rata i zbivanja u svijetu malo gdje dovele do oprečnih ocjena kao u Hrvatskoj. Poraženi i njihovi sljedbenici ulažu velike napore u opravdavanju okupatora pa i kvislinga - ustaša Hrvata i četnika Srba. Prešućuju se brojni zločini učinjeni tijekom rata u konclgorima kao i drugdje, a optužuje se samo one koji su bili na strani antifašističke koalicije. U tekstu se dalje govori o Hrvatima kao žrtvama II. svjetskog rata te se analiziraju različita mišljenja i različite brojke.

Tvrtko Jakovina u prilogu pod naslovom: Velika trojica, NOVJ i POJ i vojska NDH 1945. ističe da su se, usprkos tome što se za nacifašističku Osovinsku, pa tako i za njezinu kvislinšku tvorevinu NDH, koja je imala i prema npr. Židovima najoštriji

odnos nakon Reicha, moglo smatrati da je rat bio unaprijed izgubljen, antifašistički pobjednici benevolentno odnosili prema dijelu vodstva NDH.

Igor Graovac u preglednom članku razmatra pitanja poslijeratnih žrtava i stradalnika u Hrvatskoj poslije Drugog svjetskog rata. Istaže da se stradali sadržajno netočno objedinjuju odrednicom stradali na Bleiburgu i Križnom putu, iako za razliku od kasnijih stradanja žrtava na Križnom putu, u samom Bleiburgu zabilježeno je samo manje stradanje, prije svega vojnih stradalnika. Smatra da se pritom izrazito politiziraju ta povjesna zbivanja, a u sklopu suvremenih pokušaja relativizacije antifašizma, dakle i partizanskog pokreta kao njegovog dijela, s posebnim apostrofiranjem uloge komunista u tome: dijelom se tako niže žrtve i stradalnici nacijašizma, a gotovo isključivo navode samo oni stradali od komunista.

U svom vrlo dobro dokumentiranom prilogu pod naslovom: Zločin nad zločincima, **Tomislav Bradovinac** govori o različitim fašističkim vojnim formacijama i njihovim civilnim suradnicima, ali i o drugima koji su se u svibnju 1945. našli na Bleiburškom polju, hrvatskim, slovenskim, srpskim kvislinzima. Osvrće se na to da su odmah poslije završetka rata u emigraciji krenula nastojanja za revizijom prošlosti, a to je podsticana »hladnim ratom« između dotadašnjih svjetskih nositelja antifašističke pobjede. Tako su započela i sada traju nastojanja hrvatskih (ustaških) i četničkih (srpskih) pripadnika i suradnika nacijašističke Osvoline da učine reviziju antifašističke, pobjedničke Narodnooslobodilačke borbe i u Hrvata, a time i nastojanja da se negira cijeli rat kao oslobođilački protiv okupatora i kvislinga.

Andrea Roknić osvrće se u svojem prilogu na vrela i literaturu - Bleiburg i »Križni put«. Ukaže na neke istraživačke, znanstvene i stručne probleme te na otvorena pitanja i različite rezultate objavljene u znanstvenoj i stručnoj, kao i memoarskoj literaturi u proteklih šest desetljeća. Rad klasificira kao prethodnu ocjenu,

Sjećanja svjedoka

Zbornik na kraju sadrži vrlo zanimljiva sjećanja nekolicine neposredno uključenih u Križni put: **Marija Kudelnjak-Jasić**: Neželjena sjećanja - svjedok Križnog puta; **Neđat Sulejmanpašić**: Od Sarajeva do Bleiburga i povratak (odlomak iz ratnog dnevnika). Posebno je zanimljiv slučaj sada 78-godišnjeg **Dragana Truhli**-a koji živi u Zagrebu. U vrijeme Bleiburga, kao petnaestogodišnjak, učenik Dočasničke karlovačke srednje škole pratio je svog

starijeg brata Slavka na povlačenju vojske i civila do Bleiburga, o čemu je napisao literaturno svjedočanstvo (još neobjavljeno). I Dragan i Slavko Truhli preživjeli su povlačenje i povratak vojske i naroda 1945. Nakon naporogn putovanja na relaciji Maribor-Osijek-Slavonska Požega, pušteni su kući.

Godine 2005. prilikom obilježavanja Dana hrvatskog šumarstva, predstavnici Uprave šuma Karlovac svečano su podigli usred šume na području Babine Grede kod Karlovca spomen obilježje »mučki pobjenim učenicima Domobranske škole« koje je posvetio dekan Mrežničkog dekanata prečasni **Milan Pavlek**, a prigodni govor održao je **Mladen Šomek** iz lokalnog ogranka Hrvatskog društva političkih zatvorenika. Tekst na spomen obilježju glasi: »Na ovom mjestu je tijekom svibnja i lipnja 1945. godine izvršen zločin nad učenicima Domobranske dočasničke škole, posebnih odjeljenja karlovačke gimnazije, kao i nad pripadnicima hrvatskih oružanih snaga. Broj žrtava nije poznat, cijeni se od 400 do 600 osoba, a imenici razrednih odjeljenja ove dočasničke škole se nalaze u Državnom arhivu Karlovac«.

Dragan Truhli, koji je za podizanje spomenika saznao čitajući interni list »Hrvatskih šuma« izjavio je ovo: Kategorički tvrdim da je to neistina. Svi smo mi 4. svibnja vlakom prebačeni u Zagreb, u Zastavničku školu, koja je bila u Ilici 242, a poslije u Crveni križ na Jordanovcu. Možda su te priče krenule iz neznanja jer smo odjednom nestali iz Karlovca pa je netko pomislio da smo pobijeni. No, većina je mojih kolega poslije razmještena po drugim školama u zemlji i s mnogima sam se znao čuti još godinama nakon rata...

Podaci o navedenom sadržani su u članku **Damira Kundića**: Truhli, podigli nam spomenik, a mi živi (Novi list, Rijeka, 13. rujna 2006.) a u zborniku radova sa znanstvenog skupa objavljen je pretisak članka. Komentar koji bi trebao ići uz ovu priču može se isčitati iz naglasaka koje sam naveo u uvodnom dijelu ovog osvrta.

Zbornik o kome je riječ u osvrtu sadrži na kraju tekstove iz rasprave na okruglom stolu. Učesnici su bili: **Slavko Komar**, **Dušan Dragosavac**, **Fabijan Trgo**, **Rade Bulat**, **Čedo Borčić** i **Duro Zatezalo**. Završnu riječ imao je predsjednik Savjeta antifašista Republike Hrvatske **Juraj Hrženjak**, koji je u devet dobro artikuliranih točaka sažeo uzroke i posljedice događanja te činjenice o kojima se raspravljalo na skupu.

Treba posebno spomenuti i pohvaliti što su sažeci autora svih 11 priloga sadržanih u zborniku prevedeni na četiri jezika: engleski, francuski, njemački i talijanski.

Krapinske Toplice

SEMINAR ESO

• Tema je bila »Stariji i njihov društveni položaj«

U organizaciji Socijaldemokratskog foruma seniora SDP-a Hrvatske i Europske seniorske organizacije ESO održan je seminar za osobe starije životne dobi, pod nazivom Hrvatska u socijalnoj Europi. Kako je Forum seniora već petu godinu član ove organizacije predložili smo da se seminar održi u našem termalnom lječilištu Hrvatskog zagorja što je i prihvaćeno na kongresu ESO-a u Berlinu. ESO je organizacija socijalističkih i socijaldemokratskih stranaka kojima je prioritetni svjetonazor antifašizam. Stoga je sa velikom pozornošću prihvaćeno izlaganje dr. sc. Vesne Čulinović Konstatinović, predsjednice SABA koja

Učesnici seminara starije životne dobi

je uz seminarsku temu »Seniori i njihov društveni položaj« prilikom posjeta i obilaska muzeja u Kumrovcu pristupila zajedničkom tumačenju sa direktoricom i kustosicom **Šprem-Lovrić** članovima ESO-a i Forum-a seniora približila i pobliže upoznala sa ovim muzejskim prostorom. Poklonili smo se našem maršalu Josipu Brozu Titu koji je ovjekovječen skulpturom našeg velikog i svjetski priznatog kipara **Antuna Augustinića**. Potom smo posjetili obiteljski dom Josipa Broza, te kroz dvosatnu šetnju upoznali tipično zagorsko selo iz tih vremena. Sve su ovo naše kolege iz Europe sa velikim zanimanjem pratili. Možda nije na odmet na kraju napomenuti da ESO asocijacija udružuje dvadesetak europskih zemalja od kojih su ovom seminaru ali i posjetu našem poznatom muzeju prisustvovali preko svojih stranačkih delegata i to redom, Austrije, Bugarske, Češke, Estonije, Finske, Mađarske, Nizozemske, Njemačke, Slovačke, Velika Britanije i Hrvatske.

Utisci su bili sjajni hvala svim kolegicama i kolegama a dobili smo izričitu pohvalu da mi državljanji Republike Hrvatske postujemo zasluge antifašista jer i Domovinski rat je vođen na zasadama antifašizma, što smo upisali u Ustavu Republike Hrvatske.

Feodor Feda Krelja

Komemoracija žrtvama ustaškog terora

♦Na komemorativnoj svečanosti govorio Milan Kučan, a u ime SABA RH pozdrave je prenio Josip Skupnjak

Upovodu 65. obljetnice stradanja nevinih civila u slovenskom selu Planina u pokrajini Gorjanci, 16. rujna održana je komemorativna svečanost u znak sjećanja na 14. i 15. rujna 1942. godine kada su pripadnici 13. ustaške bojne u tom mjestu ubili 39 muških osoba i spalili čitavo selo.

Komemorativnoj svečanosti prisustvovalo je preko tisuću boraca NOB-e, pripadnika Slovenskog Domovinskog rata, Udruženja časnika Slovenske vojske, delegacije susjednih općina Metlike, Novog Mesta, Kostanjevice i Krškog, kao i veliki broj građana i školske omladine. Bio je to pravi narodni zbor posvećen žrtvama

ustaškog terora, a organizatori su bili općina Krško i mjesne zajednice te Savez udruženja boraca NOR-a.

Okobine su bile postrojene grupe boraca obučene u partizansku odjeću koji su odavali počast žrtvama s ratnim zastavama.

Položeni su vijenci i cvijeće na spomenik poginulima koji se nalazi u neposrednoj blizini mjesta gdje se održavala svečanost.

Prije početka pristigla je kolona mladih maršem iz pravca Kostanjevice, a jedan broj njih je bio na konjima.

Glavni govornik bio je **Milan Kučan** bivši predsjednik Republike Slovenije, istaknuti antifašista. Govoreći o odnosima Hrvatske i Slovenije Kučan je uz ostalo rekao: »Mi smo gradili mostove suradnje i zajedništva, a ova aktuelna vlast ih ruši«.

Srdačne pozdrave Saveza antifašističkih boraca Hrvatske na skupu je prenio pot-

predsjednik SABA RH **Josip Skupnjak**. Slovenski i hrvatski narod dali su veliki doprinos i podnijeli velike žrtve u epohalnoj borbi svijeta protiv nacističko-fašističkog zla i uživaju ugled i poštovanje drugih naroda i zemalja antifašističke koalicije. Ispred SABA RH najiskrenije zahvaljujem partizanskim borcima Slovenije na uspješnoj suradnji, podršci i pomoći koju ste nam pružali u NOB-i i poslijeratnim godinama. I nadalje ćemo biti most zblžavanja i tješnje suradnje naših naroda u borbi za mir, demokraciju, razvoj i progres na antifašističkim osnovama, istaknuo je Skupnjak.

Na kraju svečanosti izведен je bogat kulturno-umjetnički program u kojem su sudjelovali KUD iz Krškog i Kostanjevice te dramski umjetnici i učenici, a poslije je nastavljeno druženje, uz ručak kojeg je pripremila slovenska vojska.

J.S.

Vojnić

POUKA MLADIM NARAŠTAJIMA

♦Obilježena 65. godišnjica II. kordunaške, odnosno V. hrvatske brigade

Udruga antifašističkih boraca i antifašista Vojnić organizirala je u Kestenovcu obilježavanje 65. godišnjice osnivanja II. kordunaške, odnosno V. hrvatske udarne brigade. Pred drvenim spomenikom, u čijoj se blizini nalazi izložen zarobljeni njemački tenk, okupilo se stotinjak antifašista i građana da na skroman način obilježe taj događaj, koji je od velikog značenja za ovaj dio Korduna. Među slavljenicima bili su **Dragan Pajić** i **Ljubica Jekić**, borci brigade, **Čedomir Višnjić**,

doministar za kulturu RH, **Nebojša Andrić** i **Nikola Pavić**, načelnik i donaćelnik općine Vojnić, delegacija Saveza udruga antifašista Karlovačke županije i veći broj antifašista iz Velike Kladuše, susjedne BiH.

Zbor je otvorio **Branko Rakonić**, predsjednik Mjesnog odbora, a kraćim govorom o značaju osnivanja brigade govorio je **Pavao Petrović**, predsjednik Udruge ABA-e Vojnić. Pozdrave su uputili **Ivan Tusić**, potpredsjednik Saveza udruga antifašista

Karlovačke županije koji je naglasio značaj antifašizma kao civilizacijskog dostignuća, koje je ugrađeno i u Ustav RH, i na kojem se trebaju odgajati mladi naraštaji.

Nebojša Andrić istakao je podršku općine Udrizi antifašista za obilježavanju ovog važnog događaja. Kraćim pozdravnim govorima prisutnima su se obratili **Nikola Pavić**, **Sulejman Muhamedagić**, predsjednik antifašističke organizacije Velika Kladuša i **Ljubica Jekić**, sudionica brigade. I.T.

Samobor

Pronađena nestala spomen-ploča

♦Antifašisti zahtjevaju da se utvrdi tko je obilježje otudio i tko je za to odgovoran

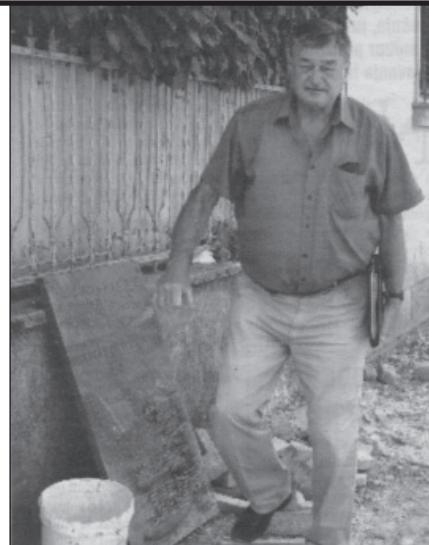
Spomen-ploča poginulim borcima u NOR-a i žrtvama fašističkog terora u Grdanjcima koja je, kao i desetak drugih spomen-obilježja na samoborskom području netragom nestala još 1997. godine, polovicom kolovoza nenadano se pojavila naslonjena na zgradu u Samoboru koju koristi Državnom odvjetništvo i lokalni HDZ.

Zbog toga su predstavnici samoborske antifašističke udruge, koja je prije desetak godina zatražila istragu i pronaalaženje nestalog obilježja, o tome izvjestili poli-

ciju, iako je 2001. godine u Grdanjcima uz pomoć gradskog poglavarstva postavljena nova ploča.

Predsjednik udruge **Alojz Cvetković** i tajnik SABA RH **Petar Raić** smatraju da originalnu ploču treba vratiti na njeeno ranije mjesto u Grdanjcima. Također zahtjevaju da se, bez obzira što je originalna ploča pronađena, odgovori na pitanje tko je svojedobno otudio, tko je za to odgovoran i kako se odjednom našla usred Samobora.

R.P.

Predsjednik UABA Samobora i Sveti Nedelje Alojz Cvetković uz ploču

Banacizam i pišališta

Propali predsjednik jedne »liberalne« stranke, nekadašnji kratkotrajni ministar za zaštitu okoliša, profesor dr. Ivo Banac, ponovo se latio povijesne teme o Titu i, možda, na taj način lansirao novu teoriju pod mogućim nazivom BANACIZAM. Banuo je Banac i založio se za ukidanje Titova imena, ma gdje bilo. Tko zna što se s Bancem dogodilo? Da nije kojom nesrećom nabasao na dr. Zdravka Tomca. Pa ga ovaj povijesno orijentirao. Ili se našao s dr. Žarkom Puhovskim? Jer su sva trojica profesori. Možda su mogli formirati novu antititošku stranku na nekoj zajedničkoj profesorijadi. Pa da se zove Profesorijadna stranka. Još da se pridruže Čičak i don Živko eto poznatih demokrata udruženih u totalitarnu zabranu Titova imena, prezimena i nadimka.

Na pitanje treba li maršal Tito imati u Zagrebu svoj trg, Banac je, vjerojatno poslje noćnog bančenja, odmah ujutro mamurno izjavio »Ju-tarnjem listu«, da »treba preimenovati ne samo zagrebački trg, nego i sva mjesta diljem Hrvatske gdje postoje takvi nazivi«.

- Povijesna je uloga Staljina još veća, ali više nema Staljingrada - rekao je Banac. Nije jasno je li mislio i na »ratnike« iz Hrvatske koji su nekada napadali Staljingrad. No, usporedio je Tita sa Staljinom što je gotovo nadopunilo izjavu Krčkog biskupa Valtera Župana koji je Tita usporedio s Hitlerom. Ovaj put Valter ne brani Sarajevo, nego napada Tita. A profesori mu pripomažu koliko mogu i koliko ...iju. Naravno da smo ovoj riječi »iju« izostavili um. Jer je pitanje koliko oni umiju. Tito se, naime, borio protiv Hitlera, a Staljinu je rekao veliko NE.

Devedesetih godina je u Hrvatskoj srušeno i oštećeno oko 3.000 antifašističkih spomenika. Možda upravo to Bancu nije dovoljno pa bi on, opet možda, nastavio tu rabotu, ali na »demokratski« način, počevši od rušenja Titova imena sveudilj.

Malo je križarski pohod kojeg je pokrenula Crkva u Hrvata protiv antifašizma, pa i on otvoreno pripomaže onima s oltara da izjednače antifašiste

s komunistima i da »dokažu« kako je antifašistička NOB-a u Hrvatskoj, zapravo bila isključivo komunistička. To bi značilo da su svi oni koji su bili u partizanima - komunisti. A Crkva, pa i Banac, time dokazuju da su svi antifašisti ateisti, odnosno bezbožnici. Pa čak i onih sedamdesetak svećenika koji su sudjelovali u antifašističkoj borbi. A što bi drugo svećenici i bili, nego »nevjernici i ateisti«. To i jest primjer »logike« nakaradnog razmišljanja.

Doduše, Crkva u Hrvata baš i ne izjednačava fašizam i antifašizam. Za njih je antifašizam daleko gori nego fašizam. Pa se i ponašaju tako da ne izjednačavaju. A Banac, inače, predaže na američkom sveučilištu Yale, pa pomalo podsjeća na američki film, s puno humora, pod nazivom - Rastreseni profesor.

Još jedan sličan profesor, dr. Žarko Puhovski, uspuhao se na spominjanje antifašizma i Tita. Pa tako kaže Helsinski Puhovski: »Antifašizam je kod nas bio komunistički i taj je komunistički antifašizam u sebi sadržavao brojne zločine«.

A dr. Zdravko Tomac priopovijeda u »Fokusu« da Tito »spada u najveće zločince novije povijesti« te se pita kako je moguće da najlepši zagrebački trg nosi Titovo ime, a da se po »hrvatsko-me velikanu« Franji Tuđmanu daje ime trgu koji je »neuređeno pišalište i šetalište pasa«. To je Tomac zaključio, nakon što je, kako kaže, i sam šetao tim šetalištem.

No, u međuvremenu Tomac je sebi, izgleda, našao »pišalište« u »Fokusu«. I tu obavlja »nuždu« kako hoće i koliko hoće, pa i veliku.

Možda Tomac ponudi Bancu da zajedno napiš(aj)u neku knjigu o tome da je, na primjer, Tito izravno odgovoran što su pri kraju II. svjetskog rata bačene atomske bombe na Hirošimu i Nagasaki. Vjerojatno bi tu bilo dovoljno elemenata da bude proglašen zločincem. No, Banac to ne bi prihvatio jer bi možda, po istom kriteriju kao i za Bleiburg, došli do krivice nekih drugih ratnih vođa, a oni im nisu cilj, nego samo Tito.

Banac je Banac. A Tomac nije uvijek Tomac, zavisno od toga odgovaraju li

mu desni ili lijevi vjetrovi, koji pušu sad tamu sad amo i savijaju grane po parkovima i pišalištima.

Neki kažu da Tomac ima normalna usta, ali kad govori da djeluju kao mala ustaša.

Možda je Tomcu drug i Luka Podrug koji kaže u »Hrvatskom listu«: »Od fašizma i komunizma gori je jedino tzv. hrvatski antifašizam koji je antiljudski i antivjerski nastavak zločinačkog komunizma koji mrzi sve hrvatsko...«. Izgleda da su upravo te Podrugljive tvrdnje najbolji opis onoga što se vrti i u glavama spomenutih profesora.

No, ima i drukčijih stavova. Tako Ivan Miklenić u »Glasu koncila« kaže: »Sasvim je jasno da progon križeva zapravo označava progon ljudi koji se s križem identificiraju, a ljudi se progone u totalitarnim, a ne u demokratskim društvima. Možda bi se moglo reći i: Sasvim je jasno da progon crvene petokrake zapravo označava progon ljudi koji se s crvenom petokrakom identificiraju, a ljudi se progone u totalitarnim, a ne u demokratskim društvima.

Zastupnici Vanjskopolitičkog odbora Europskog parlamenta u Bruxellesu, početkom rujna, osvrnuli su se i na koncerte Marka Perkovića Thompsona i naglasili da osuđuju koncert koji se nedavno održao u Zagrebu, a na kojem su se mogle vidjeti insignije i pozdravi ustaškog režima iz Drugog svjetskog rata«. Objavljeno je i da MUP Federacije BiH pokreće istragu »o veličanju ustašta« na nedavnom koncertu Thompsona u Mostaru.

S druge strane dubrovački biskup Želimir Puljić primio je polovinom rujna, pjevača Thompsona. »Biskup Puljić potaknuo je Thompsona da se svojim djelovanjem nastavi zalagati za promicanje temeljnih ljudskih vrijednosti, koje su duboko ukorijenjene u dušu hrvatskog naroda, a koje se danas preko medija dovode u pitanje«.

To je samo primjer koliko se biskupi žrtvuju da objasne s kakvim »ljudskim vrijednostima« trebamo ići u Europu. Sićušna prepreka je samo to što Europa takve »vrijednosti« ne prihvata, a nisu baš pogodne ni za dušu bilo kojeg naroda.

NOVE KNJIGE

Dr. Đuro Zatezalo

JADOVNO

- sistem ustaških logora 1941.

boraca i antifašista Republike Hrvatske.

- O sistemu logora Gospic-Jadovno-Pag, poznat u historiografiji i pod nazivom Jadovno, po logoru i najvećem stratištu, formirana od strane državnog organa – policijske uprave, u koji se s čitavog prostora NDH dopremaju Srbi i Židovi radi uništenja, ne postoji monografska obrada i malo je

radova na ovu temu – piše u predgovoru ove knjige urednik **Jovan Mirković**. Ovo je prvi znanstveni rad koji sistematski, na osnovu istraživanja, obrađuje ovaj segment stradanja srpskog i židovskog naroda u jednom relativno kratkom periodu, ali ogromnom po broju, načinima i razlozima stradanja.

Rad dr. Đure Zazezala o sistemu hrvatskih ustaških logora Jadovno 1941. godine, predstavlja rezultat dugogodišnjeg istraživačkog rada autora do 1991. godine, a sastoji se od *Studije s popisom identificiranih žrtava i Zbornika dokumenata*. Autor u studiji dokumentira, na osnovu istraživanja, preko 40 tisuća umorenih osoba u ovim logorima za četiri mjeseca postojanja. Skoro 95 posto žrtava su Srbi, blizu pet posto su Židovi, i nešto manje od 0,3 posto su Hrvati i drugi antifašisti. Sastavni dio studije je i poimenični popis s identificiranim podacima 10.639 žrtava koje je autor uspio identificirati do 1990. godine. Srbi čine 92 posto, od čega preko 10 posto su djeca, preko sedam posto su Židovi, među kojima je oko dva posto djece, nešto ispod 0,8 posto su Hrvati i ostali antifašisti. Među umorenima je i poimenično naveden 71 svećenik Srpske

pravoslavne crkve (među kojima i dvojica vladika). Najveći broj umorenih bačen je u kraške lame.

Zbornik dokumenata faktički potvrđuje podatke iz Studije. Autor donosi dokumente o ozakonjenju zločina, logoriranju i izvršenju zločina, koje dokumentiraju namjeru hrvatske ustaške države da uništi dio svog stanovništva zbog nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, izjave i svjedočenja data u Komesarijatu za izbjeglice u Beogradu 1941. i 1942. godine, izjave i svjedočenja data komisijama za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača 1944-1946. godine, te grupu dokumenata talijanske provenijencije.

Ovi logori nisu imali, kao neki kasniji, niti odrednicu »radni«. Bili su isključivo u funkciji uništenja. Oni su formirani i obavili veći dio svoje funkcije i prije bilo kakvog otpora »nelojalnog« stanovništva, što je očigledno potvrda namjere da se unište određene etničke ili vjerske zajednice, što i predstavlja bitan elemenat iz definicije genocida. Ovaj sistem logora i stratišta, na samom početku postojanja NDH, dok još nije bilo oružanog otpora, predstavlja početak planiranog i sprovedenog genocida nad srpskim narodom i holokausta Židova.

B.M.

Promocije

Prvi slobodni teritorij u Primorju

U prisustvu tristotinjak antifašističkih boraca NOB-a, od kojih je većina u već poodmakloj dobi, građana te predstavnika udruga Domovinskog rata, u selu Matajia Dragi u zaleđu Ledenica, proslavljena 65. obljetnica prvog slobodnog teritorija u Hrvatskom primorju te 100. godišnjica rođenja prvoborca i organizatora ustanka u ledeničkom kraju **Milana Matajije**, a promovirana je i knjiga »*Prvi slobodni teritorij u NOB-u Hrvatskog primorja-Vinodola 1941/42.*« u izdanju Izdavačke kuće **Adamić** iz Rijeke.

Knjigu je predstavio akademik **Petar Strčić**, koji je istaknuo da Zbornik govori o jednom neobičnom zbivanju u odnosu na Hrvatsku jer je to ne samo prvi slobodni teritorij u Primorju, nego je to prvi slobodni teritorij u Hrvatskoj uopće, i to najtrajniji.

- Vinodol je isključivo stoljećima bio hrvatski kraj i bio je simbol hrvatstva, a ustaše 1941. godine nisu znale razriješiti što se to dogodilo da upravo taj hrvatski kraj bude protiv NDH, tzv. države Hrvata. Vrela nepobitno govore

o svemu onome što u knjizi piše i uzaludnili su u zadnje vrijeme strašni napadi na komunistički pokret, na narodnooslobodilački pokret i antifašizam općenito – kazao je, uz ostalo, akademik Strčić. Podržao je mišljenje hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, **Marinka Buljata**, koji je, pozdravljajući skup, istaknuo poveznicu NOB – Domovinski rat, »jer su se i u jednom i u drugom ratu borili za slobodu svoje domovine«.

- Isto tako i Tito i Tuđman, obojica

Vrijednost radova u Zborniku, rekao je primorsko-goranski župan **Zlatko Komadina**, s jedne strane je u proširivanju i produbljavanju povijesnih saznanja o slobodnom teritoriju, a s druge u intelektualnom poštenju i odlučnosti da se pruži otpor ideoložima koji bi revidirali poglede na povijesno dokazani hrvatski antifašizam, narodnooslobodilački pokret, partizanski rat i hrvatsku pripadnost međunarodnoj antifašističkoj koaliciji.

- Stječe se dojam da je na polju hrvatske nacionalne povijesti nekome stalo da se umanje zločini fašista i da se poveća odgovornost za ratna stradanja hrvatskih antifašista – istaknuo je između ostalog **Zlatko Komadina**.

Prvoborac ledeničkog kraja **Grga Frković** govorio je o **Milanu Matajiji**, legendi ovog kraja, čiji su sinovi i kćeri bili na proslavi. Dirljivi su bili susreti starih borača, koji su evocirali uspomene i družili se u ugodnom ambijentu. U svečanom programu sudjelovali su KUD »Sloga« iz Hreljina, KUD »Ilija Dorić« iz Novog Vinodolskog i »Trio Crikvenica« iz Crikvenice.

M. K. Z.

S predstavljanja Zbornika u Matija Dragi

»zagorski fakini« u najboljem smislu riječi, borili su se za svoju domovinu – doda je akademik **Petar Strčić**.

OZALJ

Na sastanku Odbora za obilježavanje 65. godišnjice oslobođenja Suhora, općina Metlika, koji je održan u Ozlju pod predsjedavanjem **Biserke Vranić**, gradonačelnice Grada Ozlja i članice Predsjedništva SABA RH zaključeno je da se svečanost održi u Suhoru 25. studenog. Oslobođenje Suhora, kojeg su zajedničkom akcijom oslobodile hrvatske i slovenske jedinice, općina Metlika proglašila je za dan svoje općine i svake godine na taj dan svečanom sjednicom Skupštine obilježava taj događaj.

Kako je to jubilarna 65. godišnjica, organizirat će se proslava Dana općine Metlika 23. studenog u Metliki, a dva dana kasnije u Suhoru će se organizirati svečanost u dva dijela. Okupit će se borci i gosti iz Hrvatske i Slovenije, kojima će se govorima obratiti predstavnici Zveze borcev Slovenije i Saveza antifaističkih boraca i antifašista Hrvatske, te predstavnici vlasti. Drugi dio svečanosti održat će se svečanom akademijom na kojoj će kulturno umjetnički program izvesti umjetnici iz Hrvatske i školska djeca iz Suhora.

Na sjednici je proširen Odbor za organizaciju proslave, pa on glasi: **Renata Brunskole, Jože Gačnik, Anton Zupančič, Jaka Rozman, Jože Pušić, Uroš Dular i Milan Travnikar** iz Slovenije, te **Biserka Vranić, Josip Skupnjak, Rade Bulat, Petar Rajić, Marko Blažević, Milan Gajski i Ivan Tusić** iz Hrvatske

Ivan Tusić

RIJEKA

Udruga ratnih i vojnih invalida Primorsko-goranske županije organizirala je za svoje članove posjetu Istri, gdje su uz prirodne i gospodarske znamenitosti tog dijela Hrvatske obišli i više povijesnih lokacija iz vremena Narodnooslobodilačke borbe. U Buzetu nas je dočekao predsjednik tamošnjeg UABA **Rikardo Perčić** i upoznao sa spomen-područjem na

kojem se nalazi 14 bista narodnih heroja. Obišli smo i monumentalni spomenik borcima palim za slobodu domovine, a u Bujama razgledali još jedan spomenik iz NOB-e. Tu smo se upoznali sa spomen-pločom o posjeti Istri maršala Tita 21. studenog 1954. godine, kada je proglašen za počasnog građanina tog mjesta. Riječka Udruga koju uspješno vode predsjednik **Nikola Vrban** i tajnik **Dušan Jardas**, planira slične obilaskе i drugih mesta u Hrvatskoj.

Emilia Ivošević

Snimak za uspomenu iz Buzeta, u kojem na NOB podsjećaju i biste 14 narodnih heroja

ZADAR

Zadarska Udruga rathih i vojnih invalida organizirala je za svoje članove i simpatizere još jednu posjetu mjestima poznatim iz NOB-e. Ovaj puta obišli su zadarsko-kninsko zaleđe i Liku, gdje su položili vijenac na spomenik palim borcima u Zrmanjskom klancu, na mjestu gdje je 15. listopada 1943. vođena žestoka bitka Sjevernodalmatinskog partizanskog odreda s Nijemcima i četnicima popa Đujića iz Knina. Zatim su posjetili spomenik na Ljubinom polju 26-torici smrznutih boraca VI. brigade 19. sjevernodalmatinske divizije. Tom prigodom članica udruge **Marina Brnin** evocirala je uspomene na događaje iz NOB-e.

Mate Grubiša

Polaganje vijenca kod spomenika na Ljubinom polju

ĐURĐEVAC

Već više godina đurđevački antifašisti tražili su od gradske vlasti dodjelu prostorije koje bi koristili kao sjedište Podružnice, ali bi se u njoj održavala i njihova međusobna družnja. Vlast im nije ustupila na korištenje nikakvu prostoriju, ali predsjednik Podružnice antifaističkih boraca i antifašista **Ivan Župan** uspio je dogоворити s Gradskom udrugom invalida povremeno korištenje jedne od manjih prostorija kojom upravlja ta Udruga. Unatoč tome što im Gradska uprava nije dodijelila prostoriju, predsjednik Župan ističe zadovoljstvo u suradnji s lokalnom samoupravom, koja ih financijski podržava, osobito prigodom obilježavanja povijesnih trenutaka značajnih za NOR i NOB.

Z.Š.

SESVETSKI KRALJEVEC

Skupina članova Udruge antifaističkih boraca i antifašista i građana Sesvetske Dubrave sudjelovali su na prigodnom obilježavanju Dana antifašističke borbe, koje je održano uz obnovljeni spomenik palim borcima NOB-e. Uz prisjećanje i odavanje počasti žrtvama, na spomenik je položeno cvijeće i upaljene svijeće.

M. Mihic

Komemoracija kod obnovljenog spomenika

LABIN

Govoreći o problemima i zadacima udruga antifaističkih boraca na izvještajnoj skupštini UABA Labinšćine, njen je predsjednik **Ruđero Faraguna** ponovio zahtjev da se u mirovinskim i drugim pravima izjednače sudionicima NOB-e i Domovinskog rata, bez čega će »zaklinjanje državnih dužnosnika u antifašizam biti samo licemjerje i zavaravanje građana i svjetske javnosti«. Faraguna je govorio i o aktivnostima udruge, podsjetivši da su labinski antifašisti sudjelovali u obilježavanju svih značajnih povijesnih događaja. Udruga, uz ostalo, sudjeluje i u prikupljanju dokumentacije za knjigu

»Istra u Titovo doba«, a zalaže se i za što skoriju obnovu uništenog spomenika borcima na cesti Labin-Raša te postavljanje novog spomen-obilježja na Kožljaku za sve žrtve II. svjetskog rata. Pozvali su na učlanjivanje u udrugu mladih antifašista te izrazili zadovoljstvom s lokalnom sa-moupravom.

G.I.

Ruđero Faraguna (u sredini) podnio je izvještaj o radu labinskih antifašista

SINJ

Kod spomen-obilježja u Ruduši održana je komemoracija u povodu 66. godišnjice strijeljanja 26 mlađe Splićanina, pripadnika Prvog splitskog partizanskog odreda. O tragičnoj pogibiji prvihs splitskih partizana, koje su kod Košuta opkolili i zarobili talijanski fašisti i ustaše i doveli u Rudušu gdje su ih 26. kolovoza 1941. godine pogubili, govorio je **Janko Kelava**, predsjednik UABA Sinja i Cetinske krajine. Govorio je i sinjski gradonačelnik **Nikola Tomašević**.

Na uređeno spomen-obilježje palim borcima vijence su položile delegacije Grada Sinja, županijske, splitske i cetinske udruge antifašista, Društva Josip Broz Tito iz Splita, SRP-a Split i SDP-a Sinj.

S.D.

Počast za 26 strijeljanih partizana

VELIKO TRGOVIŠĆE

Ispred zgrade Općine u Velikom Trgovištu počelo je uređenje budućeg memorijalnog prostora gdje će biti objedinjeni spomenici žrtvama Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata, sa čime su se suglasili Savez antifašističkih boraca i braniteljske

udruge. Sa starog su spomenika skinute i pohranjene mramorne ploče s imenima poginulih partizana, reljef i metalna slova te će biti ugrađeni u novi spomenik, a dotadašnji betonski okviri trajno su uklonjeni.

J.L.

Rekonstrukcija spomenika žrtvama u Velikom Trgovišću

TUČEPI

Tučepski antifašisti i rodbina su na predjelu Staza položili vijence na spomen-ploču palih partizana, Marka Šimića i Frane Grubišića, koji su poginuli u velikoj talijanskoj ofenzivi »Albija« u kolovozu 1942. U prisustvu čelnika SABA Makarskog primorja **Ljube Lalića** na bitku su prigodnim riječima podsjetili **Tomislav Pašalić** i jedan od sudionika događaja **Ivan Pašalić**. M.K.

ČAZMA

Udruga antifašističkih boraca i antifašista grada Čazme i okolice, obilježila je 22. rujna kod spomenika u Andigolama 54. obljetnicu formiranja 1. moslavacke brigade i drugih partizanskih jedinica

Skup je otvorio predsjednik Udruge antifašista **Branko Čanković**, pozdravivši sve nazočne borce, minutom šutnje odali počast svim poginulima.

V.L.

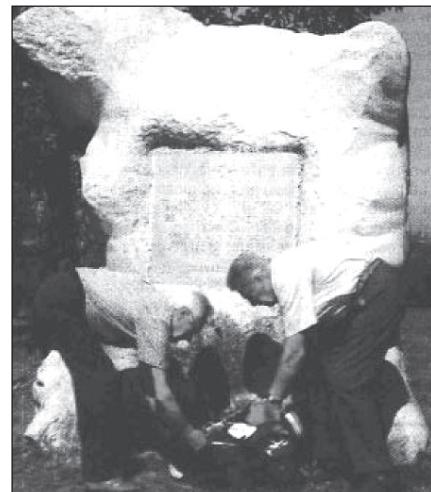
VRBANOVICA

Istarski antifašisti iz više općina i ovog su se ljeta okupili na mjestu nekadašnje 25. vojnopolazinske stanice, čije je postojanje na Vrbanovici obilježeno granđnjom doma i spomenika. U ime nekoliko stotina okupljenih položen je vijenac na spomenik, a sudionike skupa pozdravio načelnik općine Vižinada **Dario Baldaš**.

Predsjednik UABA Poreštine Božo Štifanić govorio je o povijesnom značenju Vrbanovice, na kojoj se antifašisti okupljaju na obljetnicu pogibije partizanskog borca Viktor Labinca. Obratio im se i sabor-ski zastupnik **Damir Kajin**, zatraživši da novi saziv Hrvatskog sabora donese primjereniju deklaraciju o antifašizmu i pravima sudionika NOB-e. U povodu

istupa biskupa Župana na blagdan Velike Gospe rekao je da Crkva ima pravo na svoj stav, ali da ne smije stajati uz vlast i dijeliti narod.

G.I.

Vijenac na spomenik poginulom partizanu

VRGORAC

Ponovno je devastiran spomenik antifašističkim borcima palim u Drugom svjetskom ratu koji je na Maskari postavljen 1953. godine, a bio je uništen 1991., kada je razbijena spomen-ploča i uništen okoliš. Spomenik je obnovljen 2003., no netko je opet uništoio ogradu i razvalio ulazna vrata te razbacao cvijeće i vijence.

S.D.

LIŽNJAN

Ispred stare škole u Jadreškima predstavnici Općine Ližnjan i ogranka Udruge antifašističkih boraca i antifašista položili su vijence u spomen na poginule u Drugom svjetskom ratu. Istom prigodom prisjetili su se prve bitke partizana protiv njemačkih trupa na Komunalu kod Jadreški te ubijenog 16-godišnjeg kurira **Ivana Jadreška**, kojeg su Nijemci uhvatili i objesili u Muntiću 1944. Predsjednik ližnjanskog ogranka UAB-a **Anton Vojnić** prisjetio se svih važnih događaja u NOB-u za ovaj kraj koji je u borbi dao 29 ljudskih života.

B.B.

Komemoracija u Jadreškima

IN MEMORIAM

MIŠO DEVERIĆ 1928-2007.

Rođen u Lomnici (Velika Gorica). Kao mladić uključio se u antifašistički pokret u svom kraju. Početkom rata odlaže u Žumberak kasnije postaje borac 13. proleterske brigade, potom Turo-poljsko-posavskog partizanskog odreda s kojim prolazi trnovit borbeni put. Bio je istaknuti SKOJ-evac, obnašao brojne političke i vojne dužnosti u jedinici. Jedan je iz skupine boraca Odreda koji su 8. svibnja oko 10 sati 1945. godine među prvima ušli u Zagreb.

Nakon oslobođenja radio je u Službi Državne bezbjednosti, službova je u Velikoj Gorici, Varaždinu, Koprivnici i Zagrebu. Uz rad se doškolovao i usavršavao na području upravnog prava. Poslije umirovljenja aktivno je djelovao u društvenim, strukovnim, humanitarnim i sportskim organizacijama. Među ostalim, bio je član Predsjedništva ribolovnog društva zagrebačke Trešnjevke, komandant štaba ONO i odbornik Općine Medveščak. Poglavitno je vrijedno radio u Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. Obnašao je dužnost predsjednika UABA Medveščak, potpredsjednika ZUABA GZ i ZZ, člana Predsjedništva i Izvršnog odbora SABA RH. Sudjelovao je u radu Sekcija 13. proleterske brigade i 34. divizije. Puno je učinio na očuvanju spomeničke baštine i izdavanju knjige o porušenim spomenicima.

Za zasluge u ratu i miru nositelj je brojnih priznanja, među kojima su najvrijednija Orden za hrabrost, Orden zasluge za narod, Orden bratstva i jedinstva sa srebrnim vijencem, Orden Republike sa srebrnim vijencem...

MIRKO MILANOVIĆ 1921-2007.

Rođen u Prijedoru. Odmah po dijanju ustanka 1941. godine priključuje se u partizanske jedinice. U ljeto 1942. godine ratni put ga dovodi u Drugi slavonski odred, kasnije u jedinicu OZN-e na području Slavonije gdje je i dočekao kraj rata. U međuvremenu je kao ranjenik bio na liječenju i u Italiji.

Nakon oslobođenja zemlje nastavio je službu u OZN-i u Osijeku, Vukovaru i Našicama. Poslije demobilizacije (1949. godine) radio je u »Autoreparaturi«, kasnije je bio direktor »Poljotehnike«. Nositelj je

Partizanske spomenice 1941., odlikovan je brojnim odličjima za zasluge u ratu i miru. Aktivno je djelovao u Udrzi antifašističkih boraca i antifašista u Osijeku.

BOJANA STANIĆ 1921-2007.

Rođena u Svračkovu Selu (Lika). Sedmero braće i sestara sudionici su NOB-a. Godine 1942. priključuje se partizanskim jedinicama. Organizira zbrinjavanje progonjenih ljudi u Živčanima, aktivno djeluje u Kotarskom odboru AFŽ-a Đakovo i Kotarskom komitetu KPH.

Poslije oslobođenja djeluje kao organizacioni sekretar Kotarskog komiteta KPH za Đakovo, jedno vrijeme radi u Oblasnom odboru za Slavoniju. Završila je Učiteljsku školu i nakon rada u prosvjeti otišla u mirovinu 1979. godine. Osnivač je Udruge antifašističkih boraca i antifašista u Osijeku.

VICKO BROŽIČEVIĆ 1921-2007.

Rođen u Bribiru. Već prvih dana 1941. godine priključuje se partizanskim jedinicama – najprije u Bribirsku četu koja je kasnije prerasla u bataljun. Borio se u 13. primorsko-goranskoj brigadi s kojom je dočekao i kraj rata.

Poslije oslobođenja službova je na željeznici, potom je radio u Općini Medveščak sve do mirovine. Nositelj je Partizanske spomenice 1941. a za zasluge u ratu i miru primio je više priznanja. Odlikovan je Ordenom bratstva i jedinstva i Ordenom zasluge za narod.

GOJKO MAJSTOROVIĆ 1926-2007.

Roden u Grobniku (Slunj). Kao mladić s nepunih 15 godina priključuje se u partizanske jedinice. Ratni put najviše je proveo u redovima 1. kordunske brigade 8. divizije. Nakon oslobođenja ostaje kratko u jedinicama JA – na vlastiti zahtjev demobiliziran je u činu majora.

Boravio je na brojnim radnim akcijama. Kasnije završava Višu upravnu školu a potom službuje u više mjesta u Hrvatskoj. Umrovljen je 1968. godine. Za zasluge u ratu odlikovan je s više odličja. Nositelj je i brojnih društvenih priznanja za poslijeratno djelovanje.

Na osnovi članka 31. točke 8. Statuta Saveza antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske, Predsjedništvo SABA RH na 2. sjednici održanoj 4. listopada 2007. godine donijelo je

ODLUKU o visini i načinu raspodjele članarine u Savezu antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske za 2008. godinu

Članak 1.

Članovi SABA RH plaćaju godišnju članarinu počevši od 01. siječnja 2008. godine 10,00 - 60,00 kuna.

Godišnja članarina može biti uplaćena odjednom ili u dvije rate, tj u siječnju prva polovica, a u lipnju mjesecu druga polovica.

U slučaju odsutnosti člana SABA i drugih opravdanih razloga, članarina se može uplatiti i poslije navedenih rokova, tj. tokom čitave godine.

Članovi slabih materijalnih prilika mogu uplatiti i simboličan iznos.

Predsjedništva SABA RH, župa-nija, gradova i općina mogu odlučiti da članarina u 2008. godini bude manja ili veća od predloženog iznosa u ovoj odluci.

Članak 2.

Od prikupljenog iznosa članarine 85% ostaje županijskoj zajednici UABA, gradskoj ili općinskoj udruzi ABA. Odluku o medusobnoj raspodjeli donosi Predsjedništvo županije nakon prethodno usuglašenog prijedloga svih navedenih udruga. Od ukupno ubrane članarine 15% dostavlja se Predsjedništvu SABA RH na žiro račun broj: 2360000-1101546344.

Udruge ABA sa članstvom manjim od 50 članova mogu, ali ne moraju uplaćivati dio članarine Predsjedništvu SABA RH.

Članak 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se od 1. siječnja 2008. godine.

Članak 4.

Tumačenje ove odluke daje Predsjedništvo SABA RH.

PREDSJEDNICA

Vesna Čulinović-Konstantinović

Španjolski fašizam je uvukao 1936. godine svoju zemlju u dugi i krvavi građanski rat, koji je trajao 33 mjeseca.

Lokvarci: Ferdinand Cenčić, Roko Bolf, Lovro Vukonić, Alojz Bertagnin i Albert Bolf u Parizu 1937. godine neposredno pred odlazak u Španjolsku

Prema dosadašnjim istraživanjima na bojištima, poljima i planinama Španjolske pогинуло је око 800 Jugoslavena, а ранјено преко 200. Izraženo у посточима највише погинулих је међу Jugoslavenima, што између остalog показује да су учествовали у тешким борбама и окршajima. Величину нашег доприноса борби španjolskog народа покazuје чињеница да су 64 бораца добровољца ових простора дала своје животе у борби за слободу и демократију у Španjolskoj. Ранјено са нашег подручја било је 56. Lokve имају почасно место у нашем крају по броју španjolskih добровољача. То мало, lijepo, pitomo, напредно, класно и национално освјештено место, дало је 11 španjolskih добровољача, од којих је на frontama Španjolske погинуло шест добровољача. Lokve i narod ovoga kraja ponosan je na svoje heroje i vječito zahvalan za njihov doprinos u borbni španjolskog naroda za slobodu i demokraciju, na njihovu žrtvu u borbni protiv fašizma.

Piše: Rudolf Komadina, predsjednik ogranka ABA Lokve

PRVACI OTPORA FAŠIZMU

•Uz izložbu u Lokvama kojom je obilježena 70. godišnjica odlaska i sudjelovanja 120 Gorana i Primoraca u španjolskom građanskom ratu

U toku rata погинуло је више од једног милијuna ljudi, а још толико ih је баћено u tamnice i koncentracione logore. Više od 650 tisuća ljudi je morao spašavati goli живот bijegom u inozemstvo, dok su španjolski fašisti nakon svoje победе ubili преко 200 tisuća ljudi.

S područja tadašnje Jugoslavije bilo je 1700 dobrovoljaca, od čega 50 posto iz Hrvatske, a s područja PGŽ, Ogulina i Senja u Španjolskoj se u internacionalnim brigadama borilo 120 dobrovoljaca, koji su дошли из raznih država: 57 iz Jugoslavije, 25 iz Sjeverne Amerike, 17 iz Francuske, 9 iz Belgije, a 12 iz raznih zemalja.

Већина наših добровољача да bi дошли u Španjolsku boravili su po nekoliko mjeseci u Francuskoj na radu čekajući vezu. Organizirano su kretili autobusima iz Pariza prema granici, granicu su prelazili pješice i stizali u španjolski pogranični grad Figueras, gdje su imali i prvu obuku, te su vlakom odlazili u Albacetu, gdje su raspoređivani u internacionalne brigade i druge jedinice.

Borili su se na mnogim bojištima širom Španjo-

lske. Mnogi su bili ranjeni, a погинуло је u ratu 39 boraca. Lokve su imale 11 španjolskih boraca, od kojih su шесторица погинula u Španjolskoj. Rat je završio padom Madrija 28. ožujka i proglašenjem završetka rata od strane Franca 1. travnja 1939.

Prvi добровољци почињу se povlačiti u listopadu 1938., masovno se povlače u veljači 1939. godine poslije pada Barcelone. U Francuskoj ih je policija dočekivala i

Na pitanje зашто су baš Lokve dale највише dragovoljaca vođenih idejom antifašizma (a njihova su imena Alojz Vjekoslav Bertagnin, Bolf Roko, Ferdinand Cenčić, Branimir Mance, Lovro Vukonić, Andelko Žagar Engelbert, Albert Bolf, Slavko Cenčić, Andrija Grgurić, Martin Jakovac i Andelko Radošević), ta spremnost na borbu za ideale nimalo ne čudi budući su Lokve oduvijek bile revolucionarne. Nai-me, još su 1903. godine u Lokvama organizirane demonstracije protiv Mađara i Khuena Hedervarija; slijedili su razni radnički pokreti, u vrijeme Španjolskog rata jaka je Komunistička partija, podstrekivač organiziranih odlazaka u Španjolsku, okupljala mnoge Lokvarce u brijačnici Slavka Cenčića (uz Branimira Mancea glavnog agitatora za odlazak u Španjolsku) te u mjesnoj čitaonici.

zatvarala u zatvore i mnogobrojne logore. Najviše naših добровољача je bilo u logoru Gurs. Bio je to logor na moćvarnom terenu, pripremljen za dugotrajni boravak logoraša. U njemu je bilo 1939. godine 33 naša logoraša. Nisu se mogli vratiti u domovinu jer im je jugoslavenska vlada zabranila povratak.

Po direktivi KPJ preporučeno je svim našim logorašima da se jave na rad u Njemačku, u kojoj je bilo zbog rata pomanjkanje radne snage. Iz Njemačke uz rizik moglo se je pobjeći, što su mnogi i učinili i u domovini se uključili u NOB-u.

Durđe Teodorović: Sutjeska